

OD KRKONOŠ.

KRÁTKÉ POVÍDKY
Z POHORSKÉHO
KRAJE. NĀPSAL
J. JEŽEK.

KNIH „DĚDICTVÍ SVATO-
JANSKÉHO“ ČÍSLO 122.
PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ
SVATOJANSKÉHO“
NA ROK 1912, ČÍSLO 4.

CENA 2 K.

V PRAZE 1912.

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY V. KOTRBY.
— NÁKLadem DĚDICTVÍ SVATÉHO JANA NEPOMUCKÉHO. —

OD KRKONOŠ.

KRÁTKÉ POVÍDKY
Z POHORSKÉHO
KRAJE. NAPSAL
J. JEŽEK.

KNIH „DĚDICTVÍ SVATO-
JANSKÉHO“ ČÍSLO 122.
PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ
SVATOJANSKÉHO“
NA ROK 1912, ČÍSLO 4.

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY V. KOTRBY.
— NÁKLADEM DĚDICTVÍ SVATÉHO JANA NEPOMUCKÉHO. --

Obsah:

	Str.
Bez Božího požehnání	1
Dobry skutek či zločin? .	20
Na úrok Páně	32
Tomeš, loterista	47
Rožnovský bělič	54
Bratři	81
Ve spárech upíra .	97
Srnčí	104
Stříbrná svatba	110
Křeček	118
Tetinka Žofi	126
Zachráněn	133
Zaplať Pán Bůh	149
Zázračný doktor	155
V pokušení	165
Pan Nerozhodný z Pohodlí	173
Hořanský Zalabák	181

Bez Božího požehnání.

I.

Byla popeleční středa léta spásy 1871. V pohorském městečku Chvalkově, ležícím v severovýchodních Čechách, bylo nad obyčej živo; věřící lid, vraceje se z chrámu Páně se znamením kajícího na čele, nemohl se dlouho z podlouhlého náměstí do svých příbytků rozejít; tu řada ženštin, tam kupa mužských stáli jako k zemi přimrazení; mluveno šeptem, hovořeno hlasitě, spínány ruce nad hlavami, ba i jednotlivými výkřiky dávana všeobecná rozhořčenost a nevole na jevo.

„To nám ještě scházelo!“ voláno s jedné strany, „továrníkům a té jejich chase je pátek jako svátek, štítí se kostela jako čert kříže, urážejí Boha slovem i skutkem a nyní chtějí se dokonce osmělit k neslýchanému dosud u nás pohoršení a dávati o první svatopostní den veřejný ples? — Což nestačil jim dlouhý masopust, ani předvčerejší a včerejší bláznivé ostatky? — Toť už do nebe volající!“

„Nebývalo jindy tak,“ rozprávěno na protějším konci, „služebná práce o nedělích a svátcích ani ve žni zde nekonána, leda tak někdy úkradem při deštivém počasí, služeb Božích neobmeškal téměř nikdo, vyjma osoby nemocné; zá-

bav tanečních bylo u nás poskrovnu a kromě nějaké veselky, pouti a posvícení, obžinek a masopustních dnů není nikdo pamětníkem něčeho podobného. A v postě báli se sousedé zajít si na sklenku piva, ba mnozí kuřáci odložili v dnešní den dýmku, šňupáci tabatěrku a nevzali jich do ruky až o vzkříšení. V každé spořádané křesťanské domácnosti modlili se aspoň dvakráte v tém dni bolestný růženec, zpívali písně o umučení Páně a flašinetář nesměl hrát leda svatou. Nyní všecko naopak. To vše nám zde nadělila ta lidomorná továrna.“

„Což by pan děkan nemohl se takovému novotářství opřít?“ namítáno.

„Však on v tom ohledu nelenil,“ dáno za odpověď, „leč po dobrém ničeho dosud nesvedl a světská moc, úřad, nejsou mu k ruce, jako jindy bývalo.“

„A což místní starosta? Či nepřísluší hlavě města starati se o udržení křesťanského řádu, jaký předpisuje naše svatá víra, a překaziti včas všeliké možné pohoršení?“

„Starosta?“ tázáno s úsměvem. „Ten je kam vítr, tam plášf. Za pozvání k tabuli strpí vše. A poroučeti v té věci nemá prý vůbec práva.“

Nemíníme čtenáře dalšími rozmluvami podobného rázu nuditi a podotýkáme jen, že rafička na kostelní věži ukazovala již na desátou, když pan otec ze mlýna s vysloužilým polesným, který na konci města v malém domku bydlil, poslední z náměstí kráčeli k domovu.

„Nejsem přepjatec, ale všeho mnoho škodí,“ zapřádal vážný polesný rozhovor.

„Dnes konečně došlo na má slova,“ usmíval se zavalitý mlynář, „že ta továrna není žádným štěstím pro zdejší krajinu. Co do stránky nábo-

ženské, veřejné mravopočestnosti, o tom jde už nyní jeden hlas; leč jsou ještě jiné závažné věci, které svědčí v neprospěch. Za mého mládí bylo u nás plno tkalců, košinářů a soustružníků; jejich práce roznášeny daleko široko do kraje. Zmínění řemeslníci nevydělali sice mnoho, ale živili se slušně, a což hlavní jest, byli svými pány. Dnes jsou lidmi zcela odvislými a musí se spokojiti drobty, které jim továrník blahosklonně uštedří.“

„Což nemohly by se staré časy vrátiti?“ prohodil polesný.

„Nemohou. Když zde před lety vystavěli továrnu, byli dělníci s počátku dobře placeni. Řemeslníci, lákáni jsouce pěkným výdělkem, s ženami a dětmi se tam jen hrnuli. Mládež přestala se učiti řemeslu a i starší — z těch bývali mnozí pravými umělci — neprovozující řemeslo, znenáhla zapomínali, co kdysi uměli. Když vůkolní lid svému zaměstnání odvykl a sta lidských strojů jedině na továrnu bylo odkázáno, utrhováno jim rok po roce ze mzdy, a nyní, když už menší plat dáti nemožno, ubožáci přetěžují se prací.“

„Věru, útrpnosti a soucitu by zde člověk hledal marně,“ doložil s povzdechem polesný a již na rozchodnou potřásal mlynáři pravici.

„Však ještě něco mi připadá na mysl,“ znova řeči se ujal mlynář, „neslyšel jste, pane polesný, že dnešní ples zahájen bude rodinnou slavností, zasnoubením totiž továrníkovy dcery se synem trutnovského velkoobchodníka Srpa?“

„Už před týdnem povídali mi o tom úředníci z továrny, ale jen šeptem, aby se to prý po městě neroztrousilo; sama nevěsta, Blaženka, neví dosud o ničem, aby její překvapení bylo tím větší.“

„Toť prazvláštní panský mrav,“ horlil mlynář, „a že si k tomu zvolili popeleční středu s plesem, je nejpádnejším důkazem, zač manželský sňatek pokládají.“

„Že ne za svátost, buďte ujištěn; však' nebudou prý oddavky ani v kostele slaveny, nýbrž na úradě.“

„Což to možno?“ diví se mlynář. „Četl jsem sice v novinách o jakémisi novomodním sňatku, ale měl jsem to vše za pouhý žert a liché povídání.“

„Nikoli, pane otče,“ namítá polesný. „Když jsem před rokem sloužil ještě v kraji na panství L..., jeden vrchnostenský úředník také na úradě po občansku zamýšlel uzavřít manželství; leč jakmile milostivá hraběnka, duší tělem křesťanka, o tom doslechla, propustila okamžitě novotáře ze služby; tak sešlo i z novomodního sňatku.“

„Trvám, že i zde z toho mračna nebude déšť,“ těšil se mlynář. „Divíš sice na náboženství a kněžské požehnání mnoho nedá, ale Blaženka chodívá pilně do chrámu Páně a je to zbožná a hodná panna.“

„Však právě proto, že je hodná,“ ujal se slova polesný, „povolí i v tom neústupnému otci, který prý již vše po obchodnicku na rychlo zařídil.“

„No, tohle jsou věci,“ spráskl mlynář ruce, „až to povím své staré, bude všecka vyjevena; nechtěl bych se vsadit, že panu Divišovi, potká-li ho někde stranou, řádně nevycuchá.“

„Pak raději nezmiňujte se doma ani slovem,“ radil opatrný polesný, „měl byste z toho jen mrzutosti; jak si kdo ustele, tak si lehne. Jak ty Bohu, tak Bůh tobě; co bez Božího požehnání, nemívá dlouhého trvání.“

„Svatá pravda,“ potvrzoval mlynář. „V postě slaviti tancem zasnoubení, v postě snad i slaviti veselku, ale ne tu sprostou před oltářem Páně, nýbrž tu novomodní bez Boha... jen zvolna, všecko do času, Pán Bůh na věky. Kdo do nebe plije, na jeho tvář slina bije.“ —

Po opětovném přátelském stisknutí ruky, po vzájemném pozdravení: „S Bohem, na shledanou!“ rozešli se konečně naši známí.

II.

Chvalkov leží poblíže příční dráhy, vedoucí z Chocně přes Náchod k Broumovu v rozkošném údolí Medhujském. Tu po stráních, zde na rovině brzy se úžící, brzy do šířky se táhnoucí, rozkládají se pohorské dědiny; podél nich v levo i v pravo šumí na obrovském hřbetu černý les jako záštita proti Krkonošům a kladskému větru „Poláku“. Na obou březích řeky Medhuje, jež ve skalách adrsbašských prameníc několika potoky posilněná klestí si chvatně cestu roklinami, úskalím, až v hluboké kotlině plyne tíše, rozprostírá se zmíněné městečko se starožitným gothickým chrámem na podélném náměstí, na jehož protějším konci stojí staromodní radnice. Není-li žádný domek v městečku hoden zvláštní pozornosti, tím překvapenější bývá cizinec, který, opouštěje postranní ulicí město, ocitne se náhle před rozsáhlou budovou o dvou poschodích. Veliký počet oken, několik vysokých komínů, protivně hrčení strojů hlásají, že i sem, do idyllického zatiší, vnikl světový ruch průmyslový. Naproti přes cestu vypíná se v stejné výši s přádelnou palác bohatého fabrikanta Diviše. Úprava zevnější

i celé vnitřní zařízení nasvědčují tomu plnou měrou. —

Diviš byl opravdu miláčkem Štěstěny; v nízké, chudičké chatrči pousmál se po prvé na svět, leč pilností, šetrností, obezřelostí a nevšedním důvtipem povznesl se z obyčejného strojníka na ředitele závodu, jehož majitel mu s jedinou dcerou i celou továrnu zanechal dědictvím.

Hodná manželka a tři děti dovršily Divišovo blaho pozemské. Leč přísloví: „Když štěstí nejvíce chřestí, boj se neštěstí,“ splnilo se i zde; po málo letech ztratil továrník věrnou družku života, kterou v roce i dvě mladší děti následovaly do hrobu. Od té chvíle neměl svět pro Divíše již žádné vnady; žil jen svému obchodu. A jak se změnil v povaze! Dosavadní jeho šetrnost přešla v lakotu, laskavost v necitelnost, jeho bývalá přívětivost v nadutou pánovitost, jeho veselost v zádumčivost. Z lidumila stal se pravý vydřiduch a mamonář. Seznal bídu z vlastní zkušenosti — vždyť pracoval sám v mládí za skrovný peníz v továrně — ale nyní, vida nedostatek jiných; neznal slitování; ano zdálo se, že ze srdce přeje každému dělníkovi svému těch píchavých trnů, jichž bodání sám byl kdysi zakusil. „Jen trpte, hodně trpte, já trpěl také,“ bylo jeho konejšivou ukolébavkou proti okamžitým výčitkám svědomí.

Pravým opakem otce byla jediná jeho dcera Blaženka; její radostí bývalo stírati slzy s tváří porosených; kde mohla, pomohla. Byla všecka po matce a byť v hlavním městě dlela v rozličných ústavěch na vychování, neznala její duše přetvářky. Otce poslouchala na slovo ve všem, třeba by jí často při tom i srdce krvácelo; bála se popudlivého i myšlenkou rozhněvat.

Továrník Diviš, znamenaje na sobě, že s rozkvétajícím jarem své dcery sám každým rokem vůčihledě stárne, že jeho tělu síly a duchu pružnosti nepřibývá, rozhodl se vyhledati sobě svěžího společníka - nástupce, jenž by byl Blažence — manželem. Bude-li dcera s výběrem jeho spokojena a v manželství šťastna, ani ve snu Divišovi nepřipadlo na mysl. Nežli se Blaženka nadála, měla ženicha a při plesu na popeleční středě konaném slavila své zasnoubení s nejstarším synem trutnovského velkoobchodníka a továrníka Srpa.

Leč tu mimo nadání objevila se vážná, důležitá překážka: ženich byl vyznání evangelického a nevěsta katolička. Jelikož u Diviše hlavním činitelem byl vždy jen obchod a prospěch hmotný, a mladý Jaroslav Srp skrz maskrznou novověkou lichou osvětou byl prodchnut, ujednáno krátce, že na úřadě po novém způsobu sňatek bude uzavřen. Blaženka plakala, zapřísahala otce, aby své jediné dítě nevrhal v záhubu... nic naplat; brala radu i s místním duchovním pastýřem, jenž neopominul laskavými slovy upozorniti neúprosného továrníka na to, čeho se odvážuje; vše marno — jako bys hrách házel na stěnu. Když pak podrážděný Diviš na neposlušnou dceru i kletbu svolával, ba i vyhrožoval vlastní násilnou smrtí, nebude-li mu po vůli, neotevřela Blaženka již úst svých k odporu, dala s sebou činiti, co chtěli, svolila ke všemu, obětovala se.

Aby pak mnoho času zbytečně se nepromrhalo, odbyta novomodní veselka bez kněžského požehnání ještě před Velkonocemi a to v nedalekém krajském městě zcela tiše. Cesta, kterou ihned po vykonaném obřadě na úřadě nastoupili novomanželé do cizích zemí a půl roku trvajících

pobyt v Paříži měly býti náhradou za obvyklé radovánky svatební.

III.

Vodou uplynulo jedno desíletí od popeleční středy, kterou počíná naše vypravování. Nedlouhá to doba, a přece jak mnoho změn udá se v životě smrtelníků.

Můj krajan a přítel z mládí, stav se roku 1881 c. k. soudním adjunktem v městečku Chvalkově, pozval mne o prázdninách k sobě návštěvou. Na zpáteční cestě z výletu na Sněžku a do skal adrsbašských i teplických zabočil jsem tedy do Chvalkova, kde jsem kdysi jako student strávil celé prázdniny, připravuje syna vzdáleného příbuzného do latinských škol. Přítel adjunkt, věda o mém příchodu, přišel mi vstříc na nádraží, načež poštovním omnibusem ujížděli jsme do pohorského městečka. Když jsem po chvíli spatřil před sebou trčící tovární komíny, ptám se maně po bohatém Divišovi.

„Nad tím zapadla již země!“ dostávám odpověď.

„Zemřel?“ zvolám udiveně.

„Nikoli!“ zněla odpověď. „Po osudném krachu vídeňském r. 1873 přišel prý o většinu svého jmění a zmizel náhle z této krajiny.“

„Ale jeho nástupci a zeti Srpovi, vede se přece dobře, že?“

„Ne valně.“

„Vždyť je továrna v dobrém stavu,“ ukazují na budovu, „ba ještě rozsáhlejší, než bývala.“

„Ovšem, jenže nenáleží Srpovi.“

„Jak to?“

„Takhle!“ odpovídá přítel. „Rodina Srpova utrpěla nešťastným krachem zrovna jako Diviš;

ženich přinesl si věnem haldu rozličných papírů, jichž hodnota pak sklesla na babku. Když duše továrny — Diviš — zmizel beze stopy, šlo tam vše na ruby, a protože jedno neštěstí stíhá druhé, a koho jednou mrskne, ten se mu tak hned nevymkne: lehla předloni z jara celá továrna i s vedlejšími budovami popelem. Pro veliké povětrí nebylo možno zachrániti téměř ničeho. Srp, jsa v peněžitých nesnázích, prodal pak spáleníště trutnovskému fabrikantu K..., který zase vše vystavěl, upravil a do starých kolejí uvedl.“

„A jak se daří Srpovi?“ vyzvídám netrpělivě.

„Srp píše v kanceláři nového majitele a malá služba stačí mu sotva pro domácnost.“

„A což Blaženka, dcera Divišova a manželka Srpova, je šťastna a spokojena?“

„O spokojenosti a štěstí nelze vůbec mluvit u nikoho z nich. Lid šeptá si už déle leccos o „divném“ poměru nynějšího majitele s hodnou kdysi Blaženkou. Co na tom pravdy, nevím, jediné to, že náš advokát dr. Zeman sprostředkuje právě u soudu Srpovi rozvod od stolu a lože. Před týdnem měli již první předvolání. Jelikož pan soudce mešká právě na dovolené v lázních, zastupují ho a mám všeka akta v rukou a že se tak o to zajímáš, dovolím ti po obědě v kanceláři do nich šetrně nahlédnouti.“

V tom náš povoz stanul na náměstí, my vystoupili a jelikož právě zvonili poledne, vešli jsme do hostince „Na staré poště“, abychom poobědvali. Po obědě vykonali jsme malou procházku po náměstí, přítel zavedl mne do svého mládeneckého bytu, ukázal mi pokoj pro mě připravený a po malém odpočinku šli jsme po 3. hodině do kanceláře: přítel adjunkt za svým

povoláním, an se mu nahnulo nad obyčej práce, já ze zvědavosti. Když si byl snesl některá akta na stolek, vyňal ze zvláštní příhradky svazek listin a když se byl v nich řádně prohrabal, podal mi z nich dvě psaní, řka: „Zde máš slíbené! Zatím co já budu se zde lopotit prohlížením akt a vyhledáváním paragrafů, bav se tímto. Za přečtení to věru stojí!“

Dychtivě sáhl jsem po obou listech, usedl na židli a četl. První dopis byl od Srpa poslaný Blažence. Zněl, jak následuje:

Ve Chvalkově, 1./7. 1881.

Manželko!

Věřu, že mi bylo dnes o slovo, jak Tě pojmenovati. Blaženkou nebyla jsi mi nikdy a svým nynějším chováním vzdáváš se i názvu — ženy. Pamatuji se ovšem, že jen z přinucení dalas mi svou ruku; leč doufal jsem na jisto, že časem vše se poddá. Tvou péči, kterou jsi mne po nešťastném požáru v dlouhé nemoci ošetřovala, dnem i nocí u mého lůžka probděla, pokládal jsem za první známky lásky, pučící z Tvého srdce. Ale zklamal jsem se velice; když mé tělo ozdravělo, churavěla duše má a strádala tím více, neboť někdejší chladnost a odměřenost Tvá dostavily se znova, nelíčené přítulnosti a opravdové lásky nepřibylo, ba poměr mezi námi ještě se zhoršil. S jméním pozbyl jsem i to, co mi bylo kdysi na světě klenotem nejdražším — ženu. Lásku, kterou mně jedině jsi po celý život povinována, přenesla jsi na jiného. Ošemetný továrník K..... zmocnil se nejen všech statků mých, nýbrž i Tebe. O Vašich častých schůzkách zpívají si už vrabci na

střeše! Ovšem proti svému službodárci, dokud si nezjednám jiného zaměstnání, veřejně vystoupiti nemohu, abych nepřišel z chleba. Že však také s Tebou ve svazku manželském déle žíti nemohu, jest na jevě. Dáme se rozvésti od stolu a lože, rozejdeme se, abychom jeden druhému nebyli déle na obtíž.

Potřebné kroky v tom směru co nejdříve učiní zklamaný

Jaroslav Srp.

Druhý dopis zněl takto:

Ve Chvalkově, dne 5./7. 1881.

P. T. p. Jaroslavovi Srpovi

zde!

Nač dlouhé okolky? Promluvíme spolu jednou upřímně, když ne tváří v tvář, tož alespoň písemně. Těší mne, že uznáváš, za jakých okolností šla jsem za Tebe; tu bude snadné dohodnutí. Vyčítáš mi, že nechovám k Tobě povinné lásky, že jsem ji přenesla na osobu jinou. V tom mi křivdíš! Avšak kdybych skutečně byla takovou, za jakou mne rozhlašuješ a kdybych opravdu milovala jiného, co na tom? — Což jsem Ti kdy věrnost, lásku a poslušnost manželskou slibovala? — Já se na to nepamatuji; alespoň na úřadě, kde jsme slavili sňatek svůj, neučinil o tom nikdo ani zmínky. Nesmíš přece sňatek náš stotožňovati se svátostí manželství. Ano, manželství ve chrámu Páně uzavřené vyžaduje od snoubenců přísahu a slib lásky a věrnosti až do hrobu tmavého. — Nenamátej mi, že manželská láska a věrnost jsou první podmínkou každého sňatku; nejsou! Znáš přece konvenienční sňatky mezi bohatými a chudými, vzdělanci a nevzdělávanými, mezi staršími a věkem mladšími, při nichž

o pravé lásce nelze ani mluvit. Mou stálou chladnost a odměřenost k Sobě můžeš si vysvětliti pouze tím, že jsem byla nucena podati Tobě ruku způsobem u nás neobvyklým a mě protivným. Mé svaté city byly nohama drze pošlapány! — Občanské manželství je smlouva, jíž jdou dva za sebe, muž o výživu rodiny pečuje a žena o potřeby domácí se stará; aby se oba upřímně milovali, věrnost až do smrti zachovali, toho zákon nevyžaduje, to se přikazuje jedině při nerozlučitelném sňatku, který se uzavírá před tváří Církve u oltáře Nejvyššího.

Před nedávnem četla jsem ve staré modlitební knize své nebožky matky tyto krásné věty: „Kde naleznu slov, abych vypsals blaho manželství, k němuž přisvědčuje Církev, jehož potvrzuje obět a zpečetuje požehnání, jež andělé ohlašují a Otec v nebi zplnomocňuje. Jaké to spojení dvou věřících jedné naděje, jednoho slibu, jednoho zákona, jedné služby! Oba jsou bratr a sestra, oba spoludělníci; tu není roztržky ani podle těla, ani podle duše; oni jsou opravdu dva v jednom těle... Oni spolu se modlí, spolu se postí: jeden poučuje, povzbuzuje a podporuje druhého. Spolu krácejí do chrámu, spolu přistupují ke stolu Páně, v utrpení a ve strastech stejnou útěchou sebe posilují; žádný se s ničím před druhým neukrývá, žádný se druhého nestraní, žádný nebývá druhému obtížný; manželce nepřekází se ve službách Božích, neukracuje se její horlivost, její nábožné cvičení se nekazí. Tu není tajného ukrývání, když se některý křížem znamená, tu není ostýchavého blahořečení a němého žehnání. Oni spolu chválu Boží prozpěvují a běží jako o závod, kdo by z nich nejlépe velebil Hospodina!“

Kdybych byla takový sňatek uzavřela s Tebou, pak by má chladnost dávno již změnila se ve vřelost, odměřenost v přítulnost přes to vše, že jsem ku sňatku s Tebou byla přinucena. Zákon o manželství občanském nikde neporoučí svědomí, jako to činí zákon božský: „Ženy mužům svým poddány buďte ve všem, co není proti vůli Boží. Protož opustí člověk otce i matku a přidrží se manželky své a budou dva v jednom těle. A tak již nejsou dva, ale jedno tělo.“

Má péče o Tebe nemocného, jak mylně Jsi se domníval, nebyly první puky lásky, nýbrž prosté sobectví. Nehodami pozbyli jsme jmění, přišli o všecko; kdyby Tě byla zachvátila smrt, byla bych zbavena poslední podpory — Tebe — svého živitele.

A nyní ruku k srdci; kdyby má sobecká vypočítavost pátrala okem do naší nejisté budoucnosti a stanula při otázce: Nenadejde chvíle, kdy tě Jaroslav, tvůj dosavadní živitel opustí, kdy jiná bytost zaryje se mu do srdce a obraz můj z něho vyhladí, kdy menadále nejsa vázán vyšším zákonem, rozhodne se pro jinou vyvolenou . . . pohříchu, že sama několik takových příkladů znám . . . Co potom? — Co potom? Nemohu, nechci domyslit! . . . Jsi muž a já slabá žena. Porad' mi, co mám učinit, aby mne náš chleboďárce, továrník K. . . . již více nepozdravoval a ke mně nikdy ani slova nepromluvil — to poslední stalo se na veřejném místě před kostelem celkem za rok, co se zde usadil, nejvýše pětkrát — a já to učiním ráda, velice ráda.

Péro padá mi z ruky, oči zalévají se slzami . . .

Blaženka.“

Jakmile jsem obě psaní přečetl, nemohl jsem odolati tomu, abych si je do svého zápisníku doslovně neopsal. Ale potom všecek jsa rozrušen, položil jsem mlčky oba listy svému příteli na stůl a vida ho do práce zabraného, vyšel jsem z kanceláře na náměstí a že právě přijela pošta od nádraží a s ní pražské noviny, zašel jsem do hostince, abych zvěděl, co nového. — Leč v dusných místnostech hostince nevydržel jsem dlouho; hlavou vířily mi steré myšlenky a já chtěj nechtěj, musil ven — do přírody. Znal jsem Blaženku v její kvetoucím mládí, slýchal o její dobrém srdci k chudině a bylo mi jí věru líto. K 6. hodině vrátil jsem se zpět do města na náměstí, kde přítel na mne již čekal. Po krátké ještě obchůzce městem, při níž jsem několikráte přivedl řeč na Srpa a jeho Blaženku, což však, jak se mi zdálo, přítele mého valně nezajímalo, zašli jsme k večeři, načež přítel sestavoval týdenní program k výletům do okolí, z nichž některé chtěl učiniti se mnou společně, slouče je s několika komisemi úředními.

O deváté hodině byli jsme již doma a chystali se na lože. Po cestě jsa všecek unavený, upadl jsem brzy v spánek spravedlivých. Spal jsem tak tvrdě, že mne ráno posluhovačka teprve až po několikátém bušení na dvéře probudila, ač byl už bílý den. Posnídáv, chystal jsem se zase ven do přírody.

Tu vešel ke mně přítel-adjunkt a po krátkém rozhovoru podal mi list, řka: „Jelikož se o Blaženku tak zajímáš, vyšfáral jsem z akt ještě jeden dopis její; až jej přečteš — a stojí věru za přečtení — přines mi ho do kanceláře, an již pozítří bude „stání“ a musím si materiál k tomu dnes, bude-li možno, upravit.“

Na otázku mou, jak to asi skončí, pokrčil rameny a odešel; bytř od jakživa malomluvný a nezměnil se v tom ani v úřadě soudcovském.

Těšil jsem se z toho, že šťastnou náhodou zajel jsem do Chvalkova a že již tak brzy bude má zvědavost ukojena.

Usednuv na pohovku, počal jsem čísti dopis:

Ve Chvalkově, dne 12. srpna 1881.

P. T. p. Jaroslavu Srpovi

zde!

Na Tvůj dopis, v němž mi zevrubně vykládáš zákonitost sňatku občanského i povinnosti pro ženu z něho plynoucí, dále jeho stejnou závaznost co do věrnosti, lásky a poslušnosti manželské, odpovídám toto:

Nepochybuji, ba ani nepopírám, že oddávky na úřadě mají svou zákonitou důležitost a snad i oprávněnost, zejména v některých zemích; jest však možno, aby osoba jemného citu brala tuto důležitost opravdově? — Já to zakusila; podrobila jsem se tomu z přinucení, leč dosud nemohu jinak, než s citem ponížujícím rozpomínati se na tu chvíli neblahou. Rozpomeň se na to i Ty, jak jsme spolu kráčeli po špinavých schodech úřední budovy v T., kde stěny byly samé návěští a nařízení, soudní výměry a exekuce, jak jsme konečně stanuli v malé síni okresního komisaře, dýmem tabákovým přeplněné, jak jsme odpovídali k některým otázkám, jež nám dávány, do knihy se podepsali, jak nám bylo přečteno několik paragrafů ze zákoníku o občanském sňatku manželském a když byli jsme oba tázáni, zdali se navzájem bereme za manžely, bylo po všem. Ještě se podepsali do knihy

naši dva svědci a již jsme odcházeli. Já byla vdanou, ač jsem se za vdanou nepokládala a dosud nepokládám; nemohu jinak.

Přečti si trpělivě několik ještě řádek mé přítelkyně z mládí, Anežky J...., jak mi před nedávnem vylíčila nezapomenutelný den svého sňatku. Vybrála jsem z dopisu jen věci nejzajímavější. — —

„Majíc Tobě, drahá Blaženko, vylíčiti radostný den svého sňatku, nevím věru, kde začít a kde skončit, an tolik dojmů vystřídalo se za dobu kratičkou. Počnu tedy hned z kraje. V noci spala jsem dosti nepokojně, jako bych se ani nemohla dočkat rána. Na úsvitě vstala jsem, abych první z celého domu vroucí modlitbou pozdravila veliký pro mne den a prosila na kolenu Boha, by mi byl počátkem pravého blaha pozemského. Otevrouc dvěře své ložnice do salonu vedoucí, spatřím všeka užaslá své roucho svatební na stole rozestřené: šaty, bílý závoj, věneček, kytici, střevíce, vše v nejlepším pořádku. Divnými pocity všeka jsouc rozrušena, vypila jsem jedním douškem sklenici vody; bylo mi jako vojínovi před bitvou, v níž chce dosíci čestného vyznamenání. Nepomněla jsem ani na svou minulost, ani na svou budoucnost, všeka jsouc dojata velebnou slavností této svátosti, pro mne veledůležité, v níž jsem měla slíbiti před Bohem, že budu až do smrti věrnou, nerozlučitelnou družkou muži svého srdce, jež jako z rukou Božích za ochránce a pána chci přijmouti. Při tom připadlo mi na mysl, jak asi mnoho lidí přijde do chrámu Páně, aby mne viděli a za mne se k Bohu pomodlili. Záhy bylo snídání; mně se zdálo, jako by služebnictvo chovalo se dnes ke mně srdečněji a bedlivěji mi sloužilo. Leč ne-

bylo mi lze ani dost málo požití; má ústa byla vypráhlá, a po celém těle cítila jsem netrpělivé chvění, jako když hladový očekává jídla. Již zněl mi v hlavě souzvuk zvonů a hlas varhan. Šla jsem se obléci. Jsouc oblečena vešla jsem do salonu. Rodiče i přátelé byli tam již shromážděni; za nedlouho přijel i ženich a vstoupiv do síně, požádal opětně za mou ruku. V slzách dávali nám klečícím — otec i matka — své požehnání.

Po malé chvíli jeli jsme už do chrámu; když jsme se blížili svatyni, zahlaholily zvony. Jaké to slavné vítání! Nikdy nezapomenu dojmu, jaký ovládal srdce mé, když jsme vcházeli do kostela. Velebné zvuky varhan rozezvučely se vážně svatyní; četné tváře usmívaly se na mne, známí pozdravovali mne při každém kroku. Když jsme přišli k oltáři, poklekli jsme na klekátko a já se poznamenala svatým křížem. Varhany umlkly; já, tiše se modlíc, slyšela jsem za sebou hluboké vzdechy své dobré matičky. Kněz ve slavnostním, třpytícím se rouše přistoupil k oltáři. Řeč, kterou k nám měl, byla dojemná. Počal mluvit o rodinách nás obou, v nichž povždy víra a zbožnost spolu se ctí kvetly. Dech tajil se v každém napnutou pozorností. Pak obrácen ke mně dal mi kněz něžnými slovy na srozuměnou, že dostávám za manžela muže ze stavu, který pro své zásluhy o vývoj člověčenstva v národech civilisovaných požívá zvláštní úcty a lásky.

Po té, obrátiv se k ženichovi, mluvil jemně a nadšeně: „Pane ženichu, béřete si za družku života pannu zbožně vychovanou od matky v pravdě křesťanské, která všemožně se vynasnažila, aby všechny své ctnosti ducha i srdce vštípila své dceři milené.“ Tu matka má hlasitě zaplakala.

— „Budeť ona jako manželka milovati vás tak, jako dosud milovala svého otce, po němž city šlechtnosti a sebezapření zdédila. A tu svou choť budete zajisté, pane ženichu, o tom jsem přesvědčen, milovati tak čistě a srdečně, jak toho ona dle své čisté a upřímné lásky zasluhuje.“

Při těch slovech polily mne slzy a kapuly mi proudem po lících; div že jsem se v nich nerozplynula. Věř, Blaženko, nikdy se mi naše víra neokázala tak vznešenou, velebnou, nadpřirozenou, božskou, jako v tomto okamžiku! — Když duchovní otec domluvil, ozářil sluneční paprsek oknem šedivou jeho hlavu; zdál se mi věru jako světec s nebe, posel samého Boha, jehož jménem byl mluvil. Když pak jsme si před oltářem Páně podali pravice, slíbili si věrnost a lásku a posvěcené prsteny obdrželi, a kněz nad námi se pomodlil, povstali jsme z klekátka a stáli vedle sebe jako svatí manželé na známém obraze Rafaelově. — I když kněz mezi nejsvětější obětí nade mnou říkal slova požehnání v latině, byla jsem jimi dojata, ač jsem jim nerozuměla; vidělať jsem běloskvoucí ruku jeho, kterou nám žehnal. Mezitím vznášel se vonný dým z kadidelnice, kterou slavnostně oblečený ministrant držel v ruce. —

O Bože, jak krásný to byl pro mne den! Plynuła jsem v samé radosti.“ — —

Porovnej, Jaroslave, ten posvátný obřad ve chrámu s naším sňatkem na úřadě; okresního komisaře s velebným kmetem-knězem a slova obou. Jaký to rozdíl! Tu nebe — tam země; tam holá prósa — zde nebeská poesie!

Pouze takovýto sňatek církevní byl by s to připoutati mne k Tobě na vždy!

Blaženka.

Opsav si do zápisníku i tento dopis, donesl jsem jej do kanceláře, načež zabočil jsem do hostince na noviny. Probíraje se v nich, spatřím pod záhlavím „Různé zprávy“ stručné telegrafické oznámení o náhlém úmrtí staříckého faráře blíže mého rodiště, Jiřího S., mého učitele z mládí. Jelikož pohřeb byl tam udán již na příští den, spěchám do kanceláře, abych oznámil příteli nenadálý odjezd svůj. Všecko jeho vyloučení a zdržování nepomohlo. Odpolední vlak odnášel mne již do mého rodiště u Jaroměře.

Nové dojmy: pohřeb, stařícká matka má, bratři a sestra, přátelé a známí zapudili z mysli Chvalkov i zamyšlený, neblahý rozvod Srpa s Blaženkou.

Vrátiv se po několika dnech za svým povoláním do hlavního města, zapomněl jsem na Chvalkov úplně. Teprv při své novoroční gratulaci, již poslal jsem z Prahy příteli do hor, učinil jsem mimochodem ve psaní zmínku, aby se mnou příležitostně sdělil nejnovější zprávy z Chvalkova a zejména kam až dospěla nemilá záležitost Srpova.

Po několika dnech došla stručná odpověď na dotaz: „Blaženka zvítězila; před adventem slavila se Srpem v děkanském chrámu Páně církevní sňatek.“ A zas za týden po té došel korespondenční lístek tohoto znění: „Blaženka vyhrála velký los, ježž byla nedávno teprve našla v tajné přihrádce psacího stolku otcova. Srp kupuje továrnu zpět!“

A když mne v srpnu opět zval přítel k sobě na kousek prázdnin, dodal v doušce: „Dozvíš se zde mnoho novin, z nichž nejnovější je ta, že k Srpovým přiletěla po jedenácti letech po prvé — vrána!“

Dobrý skutek či zločin ?

I.

V romantickém údolí podkrkonošském stál před lety vodní mlýn. Zadní stranou opíral se o černý, hluboký les, pod nímž v korytě šuměla divoká bystřina; přes ni vedl klenutý, vypouklý most a po obou stranách kotliny trčely do výše skály, z jichž rozsedlin vyrůstaly zde onde štíhlé jedle a smrky, jež tam, pevně se zakořenivše, statečně vzdorovaly každé bouři a vichřici již po několik věků.

Voda, ženoucí dvě veliká kola mlýnská, vedla se z bystřiny náhonem, aby horem padala na kola. Mlýn s přilehajícími staveními hospodářskými stál zcela osamotě; na půl hodiny cesty nespatriťs nikde příbytku lidského. Pouze směrem jižním, kam kotlina se rozestupovala v pláň, bylo viděti na úbočí roztroušené chatrče a v údolí vísku Javorník s kostelíkem.

V době, kdy počíná naše vypravování, stojí mlýn v bujné zeleni, slunce mile jej ozařuje, květiny na blízké lučině i vřkolní les příjemnou dýší vůní, a přece mlýn — neklape. Voda, která má popoháněti široké lopaty, aby se rychle otáčely, neteče náhonem, ale svým korytem a proto snad šumí tak vesele, že není spoutána a nucena ku práci.

Mlýn stojí tiše, neklape; odnikud nepřijíždějí k němu mleči s obilím, ani neodjíždějí z něho vozy s moukou namletou. Co se to stalo? — Umřel snad mlynář? — Umřel a neumřel; žije sice, ale je pro mlýn mrtev. Na velkém kamenu, ležícím na nádvoří, sedí mladá mlynářka, a u její nohou hrají si dvě malé děti; mlčky přihlíží ma-

tka ku hře dítek svých. Tváře její jsou bledy, jako bývá po těžké nemoci, a pokryty vráskami.

Větší dítko, asi šestileté děvčátko, pohledvši ode hry na zarmoucenou matku, povstalo a přitulilo se k ní lichotivě, aby jí zaplašilo s tváře chmuru tesknoty. Mlynářka, pohladivši děvčátko po líci, dí s povzdechem: „Jdi si jen, Aničko, pěkně hrát s Karlíčkem, jdi!“ Po té oddává se znova svým trudným myšlenkám; zalétá duchem v dálný kraj k lesní myslivně, kde prožila blahý dětství ráj, kde na ni usmíval se celý svět, kde bylo jí tak blaze. A teď? — Toužebně pohlíží k blízkému Iesu, jako by jí z něho vyjítí měl žádoucí vysvoboditel, ač o něm neměla ani potuchy. Nicméně buší jí dnes srdce tak silně, jako by tušilo spřízněnou duši již na blízku. Po malé chvíli — kde se vzala, tu se vzala, jako v pohádce — vynoří se z hloubi lesní statná ještě postava lesníkova, kráčí přes most, rozhlíží se okamžik na vše strany, načež po náspu sběhne na mlýnské nádvoří.

Mlynářka, spatřivši příchozího, vzkřikne překvapením, vstane a spěchajíc mu vstříc, volá: „Otče, můj drahý otče!“ A již leží mu na prsou, objímá jej kolem krku a štká hlasitě, až jí srdce usedá.

Ani otužilý jinak lesník Sýkora nemohl se ubrániti slzám a perlička za perličkou stéká mu po rozbrázděné tváři. Přes rok již neviděl dcery své, a vše, co mu chtěla rázem říci její ústa, vyčetl z její bledých, ustaraných lící.

„Ztiš se, Helenko,“ promluvil konečně hlasem pohnutým, líbaje mlynářku na čelo, „ztiš se, mé dítě, a vzmuž se, vždyť jsem u tebe!“

Mladá žena štká však ještě prudčeji; ulehčilo se jí u srdce, že se mohla po delší době na věr-

ných prsou zase jednou upřímně vyplakat. Děti, které zatím ustaly ve hře a přiběhly k matce, poznávají dědečka, tulí se k němu, líbají mu ruce a vesele poskakující táhnou jej za rukáv z nádvoří do mlýna.

Lesník Sýkora, poděliv každé nějakou hračkou a cukrovím, rozhlíží se po stavení a obočí jeho se stahuje; hluboký bol zračí se mu v obličej, neboť kamkoli popatří, vidí jen spoustu. Náradí polní leží na dvoře sem tam rozházeno, je většinou polámáno, a na stavení již dlouho nikdo nic nespravoval.

„Helenko, je tvůj muž doma?“ táže se po chvíli lesník. Mlynářka zavrtí mlčky hlavou; slovo nechce jí z hrdla ven, jako by je měla zadržuté. Z bolestného pohledu otcova poznává, že všecka bída, všecko to neštěstí, jež chtěla před ním zakrýtí, jest mu zcela na jevě.

„Pojďte, tatíčku, dovnitř!“ prosí ho konečně. „Jste dojista velmi zemdlen, neboť vykonal jste dalekou cestu a snad celou pěšky.“

„Nech mne zde!“ odvětí lesník a usedá na mlýnský kámen, ležící u domu. Bojí se vejítí dovnitř, aby tam nespatriil bídu ještě větší. „Vyšel jsem časně ráno po třetí hodině, ale zemdlen příliš nejsem,“ vymlouvá dceři, ač mdlobou div neklesne k zemi. Mlčky pohlíží na Helenku, jež klopí bojácně zrak, on pak bolestí div nesešílí, vida v bývalých červených a milých tvářích tak hluboké brázdy, jež vrylo do nich soužení. Jak hrozně se zklamal! Když kdysi přemluvil své jediné dítě, aby si vzalo bohatého mlynáře Nováka, myslil, že založí Helenčino štěstí, a teď vidí, že ji vehnal do záhuby. „Proč jsi ji přemlouval a nutil!“ vyčítá mu svědomí hlasitě. Ona sama jistě byla by zvolila jiného a nestrá-

dala nyní za tvou zaslepenost. Kdo by se toho byl nadál! Starého mlynáře Nováka poznal, když byl ve zdejších horách lesním příručím a pak lesníkem; často chodil k němu do mlýna na besedu a ctil ho jako vlastního otce pro jeho rozšafnost a mnohé pěkné ctnosti občanské. Ani když z hor přesazen byl daleko do kraje, nezarožtla známost mezi nimi travičkou; navštěvovali se občas navzájem, ano dohodli se konečně na tom, že na utvrzení dlouholetého přátelství spojí dítky své — jedináčky — nerozlučitelným svazkem manželským. Lesník Sýkora neznal sice valně mladého Nováka, an ten teprve dorůstal, když se dostal z hor do kraje, ale domníval se, že jablko nepadne daleko od stromu, a jaký otec, takový že bude syn.

Pohříchu Novákův syn Josef se nepotatil. Dokud žil starý mlynář, šlo sice vše jako dříve v dobrých kolejích, ale když pak náhle zemřel, vzalo to ve mlýně jiný obrat. Mladý mlynář jen pil a hýřil a o dům nestaral se pranic. I to donesli lidé z hor až do kraje lesníkovi, že je mlynář surovec a povahy výstřední, že místo aby staral se o mletí a hospodářství, válí se celé dny po hospodách a utrácí. Leč služba nedovolovala lesníkovi, aby častěji dojížděl za dcerou do hor, jak by byl chtěl. Než, co spatřil dnes na vlastní oči, přesahovalo jeho pomyšlení.

Helenka v psaních nezmiňovala se ani jednou, jak je nešťastna a jak zle se jí vede. — Chopiv se oběma rukama hlavy, aby bolem se mu nerozskočila, zvolal konečně po delším mlčení: „Helenko, kdybych byl jen kdy tušil, na jaké konce to zde vyjde! Poslední kapku krve bych vycedil, kdybych mohl nyní vše napravit. Chtěl

jsem ti život vystlati růžemi a zatím nasázel jsem ti na cestu jen bodavé trní.“

„Pusťte z hlavy, milý otče, co již nelze změnit; nevyčítám vám ani sobě, neboť vím, že jste chtěl jenom mé blaho a štěstí.“

„Ale změnit se to musí!“ vzkřikl lesník rozčileně, „tak dále jítí to nemůže a nesmí! Proč jsi mi nenapsala o tom všem ani slovíčko? Byl bych přišel již dávno a odvezl tě i s dětmi k nám do myslivny, neboť zde tě nechati nemohu. Ještě dnes půjdete se mnou, abych napravil, co jsem zavinił; ano, ještě dnes!“

Mlynářka, přichýlivši otci hlavu na prsa, dává se znova do pláče.

„Mé dítě, mé ubohé dítě!“ zalká lesní srdcelomně, „ztiš se jen, vždyť bude zase lépe... lépe... u nás... v myslivně.“

„Nikoliv, drahý otče,“ štká v slzách mlynářka, „já ho nesmím opustit, nesmím... vždyť jsem to přísahala před oltářem!“

„Ty ještě lpíš na takovém bídáku, jenž uvrhl tě v neštěstí?“

„O kdybyste ho, otče, znal. Nejednou přísahal mi před křížem, že se pomstí na dětech i na mně, jestliže ho opustím.“

„Upokoj se, dítě drahé, já vás budu chránit!“

„Bojím se ho, neboť Josef je všeho scho-pen,“ vykládá mlynářka. „Nechte mne zde v mém soužení, jinak stane se ještě veliké neštěstí... pobije nás vsecky... i vás, tatínku. Já musím zůstatí zde.“

Lesník Sýkora chvěl se rozčilením jako osyka. Tedy bázeň před mužem zdržovala ji, že nepsala otci čistou pravdu, bázeň ji zdržuje, aby

chytila se nyní jeho ruky pomocné a ochranné. Povstal s kamene, nevěda si rady.

„Helenko, kde je tvůj muž?“

„Nevím.“

„Kdy se vrátí domů?“

„Ani to nevím.“

Nechtěla přiznati, že často po několik dní a nocí sedí v hospodě, hýří a hraje v karty a doma ani na okamžik se neukáže. Nicméně po chvíli dodala: „Vy, tatínku, nesmíte se s ním setkati, neboť Josef je zlostný, prchlý, někdy zrovna beze smyslů.“

„Nechci se s ním sejíti,“ odpovídá lesník po krátkém rozmyšlení, „ani do jeho domu vkročit, ale to ti slibuji, Helenko, že v několika dnech pro tebe přijedu.“

„Jenom to ne, otče! Snesu vše trpělivě, neboť bojím se o děti.“

„Ty vezmu přece s tebou k nám, aby byly před ním v bezpečí. Jen mi důvěřuj; uvidíš, jak vše dobře dopadne.“

A již měl se k odchodu. Ale mlynářka mu nedala. Když nechtěl vejíti do mlýna, přinesla malý stolek na dvůr, pokryla jej bílým ubrusem, načež naň snášela, co právě měla: kousek másla, trochu mléka, chléb a sýr. Sýkora vypil mléko, zajedl je chlebem a když se poněkud občerstvil a s vnučaty se pomazlil, chopil se své sukovice a kráčel volně z nádvoří. Mlynářka ho nezdržovala, leč cestou tázala se ho soucitně: „Kde pak, tatíčku, míníte přespati? Staré, zemdlené nohy už vás asi daleko nedonesou.“

„O to buď bez starosti! K nadlesnímu do Vlčic, starému to kamarádovi, ještě mne donesou; ráno pak vydám se přes Pilníkov a Choťejovice k nejbližší stanici jiho-severní dráhy spo-

jovací, která mne doveze až do Jaroměře; ten ostatek cesty již snadno dojdu a — dá-li Bůh — jsem zítra tou dobou zase doma. Udělám arci velikou okliku, leč pěšky na kratší cestu přímou přes Trutnov, Brusnici, Chvalkovice a Jaroměř věru si již netroufám. Ostatně zastavím se ještě dole v Javorníku a poradím se s hostinským Kudrnáčem; ten zná cesty na všechny strany.“ —

„Tam vejítí můžete, otče, tam Josef nechodí, jelikož mu starý Kudrnáč nechtěl trpěti rozličných výstředností. Tam se s ním neseťkáte, ale dolejší hospodě „na růžku“ se vyhněte; tam má své „eldorado“, jak říkává. Ale hleďte, abyste byl dole ve vsi, nežli se setmí, neboť před Javorníkem opravují právě u rybníka podél cesty hráz a při chybném kroku mohl byste snadno po skluzkém jílu sjetí do vody.“

„Pak nesmím již otáletí, neboť slunce již již chýlí se k západu a schová se mi brzy za vrchy. S Bohem tedy, dítě drahé, s Bohem a na brzkou shledanou.“ S těmi slovy líbal lesník dceru i vnoučata, a již vykračoval z nádvoří.

Mlynářka objala však otce tak pevně, jakoby ho nechtěla pustiti od sebe; nemluvila, nenaříkala a to jej bolelo dvojnásob, jakoby mu někdo řezal srdce ve dvě. Vymaniv se jí z náručí, vyběhl rychle na násep, přešel most a úvozem podél bystřiny spěchal k Javorníku.

II.

Teprv když zabočil cestou za lesnatý svah, odkud mlýn nebylo již viděti, stanul a podepřel se o borovici, aby si trochu oddechl; tak byl všecek zemdlen a znaven rozčilením. Ač zaháněl trudné myšlenky od sebe, vracely se přece

k němu vždy znova: Co a jak provede? Napraví-li, co přestálo dítě ubohé? — Kráčeje vpřed šířící se úžlabinou, přišel lesník Sýkora asi za půl hodiny k většímu rybníku, jehož hrázi opravovali dělníci; právě se na různé strany rozcházel. Jeden se opozdil; s ním dává se lesník do řeči. Mluvílo se to i ono, až konečně ptá se ho Sýkora: „Znáte-li pak mlynáře Nováka?“

„Toho flamendra? Kdo by ho neznal v celém okolí? Ten je na tom bledě; jde to s ním rychle s kopce. Ale on více nezaslouží, neboť je tím vším sám a sám vinen. Znal jsem ho, když byl ještě chlapcem; již tehdy nic dobrého v něm nebylo; jen samá taškařice a daremnost. Ale ne snad jen tak ledabylá klukovina, nýbrž zloba, opravdová zloba. Chodil jsem s ním do Javorníka do školy a mohl bych vám o něm vyprávovat celé kroniky, co vše již jako chlapec prováděl. Za to otec jeho byl muž řádný, rozšafný a příčinlivý, který mlyn pozvedl a nadělal pěkné jmění. Škoda, že tak brzy zemřel. Kdyby dnes z hrobu vstal a přišel do mlýna, utekl by odamtud na obrátku. Však jste ho, pane, asi také znal?“

„Ovšem,“ potakal lesník rozpačitě a doložil po chvíli: „Šel jsem dnes tudy mimo, díval se s mostu na mlýnské nádvoří, ale nemohl jsem je poznati; tak tam vše zpusťlo.“

„Nemůže býti jinak,“ navazoval hovor dělník, „když hospodář o dům a živnost mlynářskou nedbá. Proto Nováka nelituji, ale ubohé jeho ženy je mi opravdu líto.“

Lesník se zachvěl.

„Znáte ji?“

„Jak bych ji neznal? Pamatuji se jakoby to dnes bylo, když mladou mlynářku přivezli sem

z kraje jako nevěstu; byla mladičká a krásná jako obrázek. Tehdy přicházel jsem častěji do mlýna a pamatuji se dobře, jak bývala ke každému přivětiva a s každým vlídně jednala. Což, dokud byl starý mlynář živ, to měl se mladý na pozoru a zaflámoval si jen tak někdy, zejména když starý odjel do kraje nakupovat obilí. No, víme, krev není voda, a mladost — radost; mládí chce se vybouřit. Ať se tedy vybouří; ale všechno má své meze. A to pravé bouření nastalo, když starému mlynáři ustlali za bílou zdí v Javorníku. Mlynářka snažila se sice, co mohla, aby muže odvrátila od scestí, leč marně. Mladý Novák je dareba od kosti a maso všechno; je nejen marnotratník, ale i surovec a špatný člověk, který upadl do společnosti horší ještě, nežli je sám. Dnes mohl býti nejšťastnějším a mimo pana barona Wiharda, nejbohatším člověkem v celém okolí, kdyby byl chtěl a vedl si jako jeho otec. Za krátko přijde prý mlýn na buben a mlynářka aby pak šla s dětmi po žebrotě. Až na jednu kravičku dobytek vyprodal, polovici polí ani neosil — jaká to bude sklizeň! A co daně a jiné poplatky!. Někdy Novák pije, hraje v karty a utrácí v hospodě od neděle do soboty a když s prázdnou kapsou vrátí se konečně domů na mol opilý, týrá ženu i děti; bije ji a nedávno byl by ji snad zabil klackem, kdyby šťastnou náhodou nebyli šli lidé mimo mlýn z práce domů a slyšíce pláč a křik, nebyli v čas ubohou vyrvali z rukou surovce.“

Lesník Sýkora zachvěl se, div nevypukl v pláč. Aby se opanoval a neprozradil, sevřel rty tak silně, až mu z nich vytryskla krev.

„Proč jen takový netvor smí s sebou vléci do záhuby i jiné . . . nevinné,“ rozumoval dále

dělník, „jak může se na to klidně dívatí spravedlivý Bůh na nebi? — Proč tomu neučiní rázem konec? — Jsem dobrák a neublížím ani kuřeti, neřku-li člověku, nepřeji nikomu nic zlého, ale mlynáři přál bych smrt z celého srdce. Páté přikázání dí: Nezabiješ! Ale kdyby někdo toho lotra skolil nebo když opilý vrávorá po této hrázi domů, kdyby ho shodil do rybníka, byl by před světem zločinec a snad i po zásluze potrestán, ale po mém soudu a prostém rozumu vykonal by ten člověk zajisté dobrý skutek, neboť by nešťastnou ženu i ubohé děti vysvobodil z velikého trápení!“

Po té dělník vzal motyku a lopatu na rameno a s pozdravem: „Dej Pán Bůh dobrou noc!“, ubíral se k domovu.

Lesník Sýkora poděkovav, nehýbá se z místa; podivná slova prostého dělníka: „Kdyby někdo toho lotra skolil, nebo když opilý vrávorá po této hrázi domů, kdyby ho shodil do rybníka... vykonal by člověk ten zajisté... dobrý skutek...“ hučí mu v uších a divoké myšlenky kmitají jeho hlavou. „Není mlynářka jeho dítětem? — Není jeho povinností, aby ji z velkého trápení vysvobodil? — Neměl by vykonal ten dobrý skutek sám?“ —

Stmívá se pozvolna a z Javorníka i z vísek vzdálenějších rozléhá se až sem večerní klekání. Maně lesník sepjal ruce a modlil se Anděl Páně tak pobožně, jak už dlouho byl se nemodlil. Po té usedl opodál na nízký pařez; hlavou mu to dosud vířilo.

Vzpomínal. Před 30 lety povila mu drahá jeho choť dcerušku Helenku; leč potom začala churavěti, chřadla rok od roku, až po pěti letech zemřela. Zbylo mu po ní památkou dítě, jediné

dítě, modrooká Helenka, jeho radost; s ní si hrával, kdykoli přišel z lesa domů, ji pěstoval jako oko v hlavě, vychovával pečlivě, učil, až se rozvinula v pannu. Nový život a štěstí vzešlo mu v tomto svém jedináčku-miláčku! A nyní? Zří jasně v duchu ten bledý, vyzáblý, vráskovitý obličej dcery své. Zakrývá si oběma rukama oči, jakoby obraz ten chtěl v mysli na vždy zastříti. A tak sedí tiše, nepohnutě, jakoby seděl doma na lávce před myslivnou a neměl již dnes žádnou cestu před sebou. Zatím roste noc. Po nebi válí se tmavé mráčky, jež zakrývají měsíc; jenom někdy na chvíli prokmitne z nich bledá jeho zář. — V tom slyšeti ze vzdáli blížíci se kroky. Lesník probírá se rázem z dřímoty, jež ho přepadla a naslouchá.

Napnutě zíraje před sebe k blízké vesnici, rozpoznává konečně vysokou temnou postavu, ana tam a sem klátí se po hrázi rybníka. Chvilími něco bručí, pak zas hlasitě zakleje lesník po hlase poznává mlynáře Nováka, svého zetě. Krev stoupá mu rychle do hlavy, div tepny ve spáncích mu neprasknou. Slova dělníkova ozývají se mu znova v duši: „Kdyby někdo toho lotra . . .“ Opilec se přiblížil . . . tu náhle vyskočí lesník Sýkora . . . mlynář se lekne . . . chce mu uhnouti . . . zavrávorá na samém okraji hráze . . . a již se kácí do rybníka. Tam křičí, kleje, snaží se vyhrabati na hráz . . . marně; po jílovité mokré hlíně sklouzne vždy zase zpět do vody. Volá o pomoc, prosí pro Boha, leč nikdo ho neslyší, než lesník Sýkora, který tiše jako duch sedí skrčen za pařezem na hrázi. V tom vyšel měsíc ze mraků a ozářil vodní hladinu. Chvilími zdá se lesníkovi, že mlynář přece z rybníka se vyhrabe sám, neboť stojí

ve vodě jen po ramena a znova a znova napíná všechny síly, aby ze studené lázně vydrápal se nahoru. Po několika marných pokusech však ustává. Jenom těžké oddychování a chrčení je ještě slyšeti. Lesníkovi nastává tuhý, vnitřní boj. Co činiti? — Má zetě svého nechat utopit? Neboť nelze si mysliti, že by odněkud přišla jiná pomoc, anebo mlynář vydržel to v chladném rybníce až do rána.

„Ale smrt mlynářova přinese klid mé dceři Helence a po rozumu dělníkově . . . vykonám dobrý skutek“ . . . —

„Je to možno, že vykonám dobrý skutek, nechám-li člověka bídne zahynout, když mu mohu pomoci? — Nebudu-li vrahem a zločincem?“ —

„Ale vždyť jsem mlynáře do rybníka nestrčil? — Spadl tam sám!“

„Byl by tam spadl, kdybys nebyl náhle proti němu vyskočil s pařezu?“ — tak anděl dobrý a zlý bojovali spolu v duši lesníkově.

Mlynář opět z hluboka zachrčel, až se Sýkora všecek zachvěl, jako když zimnice člověka obejmě.

„Nemůže se ještě mlynář polepšit? — A není lépe člověka napravit, než zničit?“ — Konečně dobrý anděl v lesníkovi zvítězil. Odepjav svůj opasek, Sýkora položil se na hráz a zvolal: „Josefe, chytň se pevně mého opasku, já tě vytáhnu!“, a po malé chvíli vytáhl zetě na břeh. Vzav ho za ruku, vedl ho rychle do mlýna, kde jej ihned uložil do postele; časně ráno spěchal pak sám do Javorníka pro lékaře. Velké nachlazení a rozčilení mělo následky zlé i dobré; mlynář vážně onemocněl a když po půl letě ozdravěl, byl všecek vyměněn. Mlýn hodně zadlužený.

ještě dosti výhodně prodal trutnovskému továrníku R..., jenž tam vyrábí nyní celulosu, ženu a děti odstěhoval k tchánovi do myslivny a sám šel do světa po práci, aby v cizině něčemu se přiučil a nabyl nové zkušenosti. Asi po třech letech se vrátil, najal si v kraji menší mlýn s pekárnou, který později, když lesník Sýkora šel na odpočinek a do mlýna se přistěhoval, s peněžitou pomocí tchánovou zakoupil.

I žili pak všichni pospolu v štěstí, míru a lásce. Starého lesníka Sýkoru blažilo nejen že získal zetě, nýbrž a to především že zachoval si čisté a pokojné svědomí, jež mu oslazovalo poslední chvíle života. Jeť dobré svědomí nade všechno jmění v životě i ve smrti!

Na úrok Páně.

I.

Pohorská víska Vlkov leží v tiché a rozkošné úžlabině; dole i po stráních vůkol rozkládají se prosté chaty chudých vesničanů; za každou chatrčí zahrada a kousek pole většinou špatné, samý kámen a pýr, za tím vystupují pak v polokruhu tmavé, vysoké lesy. Úžlabinou vine se potok, na jehož březích zelenají se od jara do podzimku pestré lučiny.

Uprostřed kotliny na malém návrší vypíná se bílý kostelík s dřevěnou zvonicí a kolem něho prostý, neveliký hřbitov. Za hřbitovem tulí se v hustém stromoví fara, v létě porostlá z předu divokým vínem. Od kostela do fary vede

vedle hřbitovní zdi pískem posetá cestička, již u vchodu do zahrady uzavírají zelená vrátka. Fara je stará stavba přízemní, šindelem krytá a neliší se valně od chatrčí ostatní dědiny, až na tu vzornou čistotu v domě. Patrně, že tam vládne pečlivá hospodyňka.

A Petrunka, sestra páně farářova, je také hospodyní, jaké pohledati; se starou Bártovou, ženou místního kostelníka, obstarává celý dům, a vše tam jde jako na drátku.

Při faře je asi 20 korců polí, jež má pan farář v nájmu, jenom že ho zřídka kdy dostává. Tu potluče vše krupobití, jindy průtrž mračen smete všecko s polí i s hubenou prstí dolů, jindy opět ozim namrzne a musí býti zaorán, tu zas pád dobytka, oheň, zkrátka není téměř roku, aby aspoň polovina skrovného nájmu se sešla; většina nájemců bývá stále v restu.

„Na úrok Páně!“ říkává farář Charvát, kdykoli při celoročním účtování odepisuje peněžitou částku dluhující ovečce, jež mu během roku odešla na věčnost. Ký pak div, že na faře vlkovské spořitelních knížek nemají.

Ale to není ještě všecko; ač Vlkov leží v krajině pohorské a lesnaté, přece tam téměř rok co rok řádívají nemoce; tu červenka, tyfus, ano i prožluklé neštovice. Povstávají buď z hladu za dlouhé zimy, nebo je přinášejí domácí lidé s sebou, když se vracejí po práci pozdě na podzim domů. Ustydli na řepě a vlekou se pak bídně k rodnému krbu, aby zemřeli mezi svými. Svůj je přece jen svůj, a doma se to prý snáze umírá, nežli v cizině.

Kdykoli nastane epidemie, tu aby se panna Petrunka potrhala a stará Bártová s ní: Šimkovům má se poslati polévka a nějaká ta pla-

cka, vdově Žabkové zas kousek masa, Františce Hablovic, která je sirotkem a mrzákem, pokud možno, celý oběd, do chalupy Ptáčkovíc tři porce výživné polévky chlebové — mají pět malých dětí — a košík brambor, a což já vím, kam a co ještě nařizoval pan farář za nastalé epidemie v lednu r. 1891.

„Můj ty Bože!“ stěžovala si jednou po obědě panna Petrunka ženě kostelníkové, „tak si jen, Bártová, považte; ještě máte dnes donésti něco k snědku Čížkovům. Ono se to řekne: pošli, leč odkud bráti? — Už jst: tyla dnes v šesti chalupách a teď ještě k Čížkovům? Zásoby nám již docházejí, štola není žádná; kde nic není, ani smrt nebere, neřku-li můj pan bratr. Však ho znáte!“

„I znám ho, znám, panno Petrunko, již přes dvacet let,“ potakala stará Bártová, „rozdal by více než má, a tu pak ovšem bývá těžko v domácnosti vycházet.“

„I vycházet — nevycházet,“ vyhrklo rázem z rozhorlené poněkud Petrunky, „ale když hlad je hlad a hladem nemoci nepřemůžeš; a pak pan farář by raději nejedl sám, než aby viděl trpěti jiného. Tak co dělat, Bártová, že?“ doložila po chvíli jaksi se smíchem, „nezbývá, než abyste zase již šla. Zde máte trochu polévky; schovala jsem si ji k večeři, leč vezměte ji na úrok Páně, jak pan farář říkává; pak něco těch knedlíků — polovici mám jich až dost — a tu máte na ně šípkovou jíšku a skývu chleba. Budeme musít v sobotu zase péci; tak se to v týdenku, co řádí ta hlavnička, rychle rozběhlo.“

„Vždyť já dobře vím, panno Petrunko, že jste s panem farářem jedna krev. Co nedá on,

dáte vy, někdy oba dva, nevědouce jeden o druhém.“

„No tak už jen mlčte a jděte; mnoho řeči padá na prsa,“ přerušila její chvalořeč panna Petrunka a nandavši jí do košíku, jak bylo třeba, nutila ji ze dveří, aby se tou chválou — jak dodala — nezalkla.

Po odchodu staré Bártové domyla Petrunka rychle nádobí, postavila každou věc na své místo, načež vzavši klíče vyšla ven na chodbu, aby prohlédla především spižírnu. V moučnici bylo mouky už jen tak na dně, krupek a hrachu na ošatkách jen několik žejdlíků, a když vešla do sklepa a spatřila tam skrovnou hromádku bramborů, spráskla ruce a zvolala: „Pane na nebi! A s tím máme vydržet až do léta? S tím jsme hotovi za měsíc, ano ještě dříve. Ne, ne, tak to už dále nepůjde! Veliká dobrota — holá žebrota! Musím ještě dnes promluvit s bratrem doopravdy, co a jak je, abychom jednoho krásného dne neměli snad mouky ani na knedlík. Dnes máme patnáctého ledna; bratr měl ještě včera desítku, co mu zbyla z remunerace za školu; musím zavčas na něho, abych ji zachránila pro domácnost, jinak, předejde-li mne někdo, budeme sušit zuby všichni.“

V tom prudké zazvonění rozlehlo se farní budovou a vytrhlo Petrunku z další samomluvy. Oprášivši si trochu zástěru, spěchala otevřít dveře. S křesťanským pozdravem vcházela přes práh do síně smutečně přioděná dívka asi dvacetiletá; smutek zračil se u ní nejen v šatě, nýbrž i ve tváři. Petrunka jaksi nedůvěřivě pohlížela okamžik na příchozí, načež zvolala: „Ach, to jste vy, Madlenko! Ani jsem vás poznat nemohla. No, co pak nám nesete?“

„Ne mnoho; přicházím se panu faráři a vám za vše dobré, co jste mé nebožce matce za nemoci byli prokázali, upřímně poděkovat a...“

„To nemělo věru tak na spěch, vždyť víte, že to pan bratr dává vždy na úrok Páně!“

„A pak,“ vpadla jí do řeči příchozí, „jdu se s vámi rozloučit.“

„Na dlouho?“

„Protože bývá nyní v Praze o službu zle, chci se podívat až do Vídně.“

„Nu ovšem, ovšem,“ potakala Petrunka, „beztoho jiné pomoci není; nenachází-li člověk obživy doma, musí jí hledat ve světě. Však je ten Boží svět dosti veliký.“

V tom vrzly dvěře, a farář Charvát stál na prahu; přívětivě se umívaje, vítal příchozí, řka: „Tak co bys ráda, Madlenko?“

Zatím co Madlenka líbala uctivě ruku páně farářovu, odpověděla za ni Petrunka: „I přišla se s námi rozloučit; chce jít na službu až do Vídně.“

„Nu, tak pojď na chvílku dále,“ zval farář Charvát dívku do svého pokoje.

Petrunka byla sice všecka na trní, jako by měla divnou předtuchu, nicméně váhající dívku pobádala do pokoje páně farářova a sama, nemajíc ve zvyku meškati u bratra, ať přišel kdokoli, šla do kuchyně po své práci, již dovedla si vždy nalézt.

Vešli. Farář Charvát usadiv se ve staré lenošce vybídl Madlenku, aby také usedla na židli, načež jal se jí na to a ono vyptávat a na konec doložil: „Nu, co je služba, už víš, byla's přes rok v Praze; statná jsi dosti, kus práce zmůžeš a budeš-li hodná, jako dosud, nepovede se ti ani ve Vídni zle. Kdo se Boha nespustí, toho

ani Bůh neopustí. Tak dej ti Pán Bůh zdraví a štěstí!“

Dívka povstavši líbala v slzách pravici svého dobrodince a děkujíc mu za vše, co jí a matce její dobrého byl prokázal, měla se k odchodu.

V tom však jako blesk kmitla hlavou důstojného sluhy Páně myšlenka. Podívav se Madlence přímo do očí, tázal se jí polohlasitě: „Do Vídně jest od nás hezký daleko; máš-li pak peníze na cestu?“

„Nemám,“ odvětila dívka nesměle, „myslím však že za 3—4 dni tam přece nějak dojdu.“

„To je sice možno, ač je nyní špatná cesta; leč ani ve Vídni nečekají na tebe, a kdož ví, dostaneš-li službu ihned. Víš-li co?“ — a pan farář rozpomínal se okamžik, co by říci měl, načež doložil: „Dám ti doporučení do Mariánského ústavu. Jsou to ctihodné sestry, které jednak zopatřují služby, jednak skytají hodným dívkám přístřeší a stravu, než vhodného místo se naskytne. Za každý den v ústavě tom ztrávený platí pak služka, jakmile dostane měsíční mzdu, 10 krejcarů.“

„Za to bych vás, důstojný pane, prosila velice; vždyť nemám na světě živé duše, jež by se mne ujala. Budu se za vás modliti denně na kolenu a . . .“

„Nu dobře, dobře, Madlenko,“ přerušil další její slova farář Charvát, „modleme se navzájem, já za tebe jako za svou bývalou žačku, a ty zase za mne. A počkej ještě něco; poneseš si zajisté uzlík se šatstvem i prádlem a cesta je věru daleká; to bys se pronesla a snad za nynější nepohody i z toho onemocněla. Víš-li co?“ — a zase jakoby uvažoval pan farář o tom, co měl už dávno na srdci i na jazyku, načež po chvíli

doložil: „Kdybych měl, dal bych ti od srdce rád na dráhu, abys nemusila do Vídně pěšky; ale víš sama, jak to zde chodí. Nemám nazbyt a chudých je zde tolik, chudých nemocných, kteří jsou na tom hůře nežli ty; ty jsi mladá i zdráva a dovedeš si chleba vydělat.“

Po těch slovech obrátil se ku své knihovně v přístěnku a vyňav tlustou knihu pěkně vázanou, otevřel ji, vyňal z ní modrý papírek a přistoupiv k dívce, pravil: „Zde ti půjčuji na cestu deset zlatých, více doma ani nemám; až budeš moci, vrať mi je; nebude-li ti možno, nic nevadí, pak to zapíšeme na úrok Páně.“

Madlenka radostí div nevykřikla a kanoucí slzy si utírajíc, štkala: „Bože, jak se vám, důstojnosti, za tolik lásky odsloužím? — Tak velký kámen sňal jste mi rázem se srdce. Bála jsem se té cesty velice, ač jsem to na sobě znáti nedala, jakož i toho, co si bez peněz v tak velikém městě počnu, nežli se mi služba nahodí. Zaplať vám to Bůh nastokrát!“ A líbajíc faráři Charvátovi ruku, slibovala: „Věřte mi, důstojný pane, že půjčenou desítku vrátím vám i s úroky, jak budu moci nejdříve.“

„Úroků, Madlenko, nežádám a kdybys snad nemohla, ani těch peněz; Pán Bůh dal, Pán Bůh zase dá!“

Chtěje pak dalším upřímným projevům díky děvčete učiniti rázem konec, pravil, vzav na sebe zimník, na hlavu čepici a do pravice hůl: „A teď s Pánem Bohem půjdeme! Ty domů, abys v čas připravila si raneček a mohla časně z rána vyjít na stanici do S . . ., já pak obejdu procházkou některé těžce nemocné osadníky.“ Vyšli z pokoje. Madlenka poděkovaavši v kuchyni ještě panně Petrunce, chvátila za panem farářem, kte-

rý na ni čekal u hřbitovní zdi. Když ho došla a svěřila se mu, že by ještě ráda zašla na hřbitov k hrobu matčinu se pomodlit, pochválil její úmysl, podal jí na rozchodnou ruku a kráčel pak sám s návrší do úžlabiny, kde v chatrčích epidemie řádila nejvíce.

II.

Na Vlkovské faře povečeřeli prostě jako vždy; trochu teplé polévky, míchané brambory a na zákusek přinesla Petrunka ještě kousek sýra, který farář Charvát zejména rád pojídal. Po krátké večeři uklidila Petrunka stůl, odešla s nádobím do kuchyně a pan farář zasedl ku psacímu stolu, aby vyřídil — jak říkával — „poštu“, t. j. zodpověděl hned došlé dopisy, zejména úřední. Dnes došly jen dva a když Petrunka zaslechla v pokoji vrzati kročeje a mohla předpokládati, že práce úřední je odbyta, vklouzla z kuchyně do pokoje a stojíc blíže kamen a mačkajíc cípek zástěrky v prstech, tázala se po chvíli jaksi nesměle: „Nevytrhuji snad, bratře?“

Pan farář procházej se po světnici, stanul před ní a pohlížeje pátravě na sestru, pravil: „Co máš na srdci, Petrunko?“

„Snadno uhodnete sám, proč já k vám chodívám“ — sestra panu faráři po starosvětsku vykala, jak dosud zde onde pěkným je obyčejem — a jakoby měla hrdlo svázané, nemohla vypravit ze sebe, čím srdce vřelo.

„Nu tak jen s tím ven; nač semo tamo hádati. Tak co bys tedy ráda?“

„Peníze!“ vyhrklo to konečně z ní a jak to slovo bylo venku, pak už to šlo samo sebou plným proudem: „Zásoby nám docházejí, spi-

žirna je skoro prázdná, bramborů na mále a nemocných až dost; proto potřebuji nutně peněz.“

„Hm, hm,“ zabručel pan farář jaksi pro sebe, „tedy peníze chceš?“, a červenaje se jako člověk v rozpacích a potřásaje šedivou hlavou, doložil po chvíli: „Nu, snad není ještě tak zle; snad někde ještě něco vyšťáráš!“

„Ano, vyšťárám,“ bránila se Petrunka, „z prázdného dvakrát. Kde nic není, těžko brátí.“

„To jsi mi, sestro, přinesla odpověď zrovna na jazyk,“ usmíval se farář Charvát a doložil: „neboť abych se ti upřímně přiznal, já žádných peněz nemám!“ Při tom pokyvuje hlavou na dotvrzenou pravdu, bral si šňupec z prázdné tabatěrky, a teprv když zpozoroval, že je jakoby ji vymetl, stranou ji odložil.

„Ale vždyť jste měl včera ještě celou desítku!“ divila se Petrunka.

„Včera ano, ale dnes je již pryč. Nu, víš, Petrunko,“ hovořil pan farář Charvát dále, aby zakryl své rozpaky a nemusil s pravdou ven, „jenom se zítra podívej dobře do sklepa, do spižirny i na půdu, snad něco od léta tam ještě zbylo; pak do kurníku k slepičkám, vždyť mne znáš, že nedržím na hostiny. Zítra udělej k obědu bramborovou polévku — mám na ni zrovna chuť — pak několik lívanců z výražku a dvě vajíčka na měkko; ty já rád a k takovému obědu máš zajisté všecko doma.“

„Což pak my se ještě najíme,“ namítala Petrunka, „o nás tak není, ale pro starého Ptáčka, který právě vykřesal se z hlavničky a kam denně mám, jak jste mi nařídil, posílati silnou, výživnou polévku . . . z čeho mám tu vyčarovat? A vdo-

vě Žabkové mám rovněž denně dávat kousek masa v polévce!“

Po těch slovech odvrátil se farář Charvát od sestry a přecházel chvíli mlčky po pokoji; načež přistoupiv opět k Petrunce, tázal se polohlasitě: „A což by nám řezník nedal na úvěr?“

„Proč by nedal, však mu nejsme nic dlužni!“ odvětila tázaná, „ale to mne znáte, že nerada беру na dluh. A pak když máme desítku, nač se ostouzet? Jen mi ji dejte; nakoupím, co je třeba, a dám vám zase nějakou dobu svatý pokoj.“

„Věřím ti, milá sestro, na slovo; ale kdež je ta desítka!“

„Už pryč? — A kam jste ji, prosím vás, dal? Vždyť jste ji včera měl, ještě jste mi ji ukazoval! Byla tamhle v breviáři.“ Po těch slovech přistoupila ke psacímu stolku a prohlížela chvatně breviář; převracela listy, obrátila knihu hřbetem vzhůru; vypadával z ní obrázek za obrázkem, jenom ne žádná desítka. „Kam se poděla? Snad vám jí někdo neukrad?“ a počala se třásti na celém těle jako osyka.

„Upokoj se, Perunko,“ těšil sestru pan farář, „nikdo jí nevzal; já jsem ji — půjčil.“

„Půjčil? Snad ne na úrok Páně?“ zvolala již všecka rozčilena.

„Uhádla jsi; na úrok Páně.“

„A komu? Snad ne Madlence Votrubovic?“

Farář Charvát přikývl vážně hlavou a dodal po chvíli: „Byla bys snad jednala sama jinak? — Mohl-li jsem připustit, aby v té zimní slotě šlo to ubohé děvče od nás pěšky, až do Vídně bez krejcaru v kapse?“

„To je sice pravda, leč vy přece nemůžete vydržovat ze svých skrovných příjmů celý svět?“

„To také nečiním,“ bránil se farář Charvát, „ale svým ovečkám mám přes to vše býti otcem i v potřebách tělesných, zejména pokud se týče opuštěných sirotků. Madlenka opustila v Praze dobrou službu, přijela před svátky s nějakým nastřádaným grošem k nemocné matce, dosloužila jí k smrti, poslední úspory vyčerpala pohřeb . . . a teď měla by jíti tolik mil pěšky až do Vídně?“

„Já to, milý bratře, zrovna tušila, že to tak dopadne,“ přiznávala se Petrunka; „proto jsem po jejím odchodu neměla ani stání; vímť já dobře, jak umíte s posledním penízem hospodařiti. Nebýti mne, rozdali byste i košile a chodil nahý . . .“

„Však jsi měla vidět, jak mi děkovala, všecka v slzách se rozplývající; div přede mnou nepoklekla na kolena . . .“

„Za desítku může člověk vždy uronit několik slziček; toho bych se i sama někdy podjala . . .“

„Vždyť jsem přece desítku Madlence nedaroval, nýbrž jen půjčil, a ona mi svatosvatě slíbila, že ji splatí co nejdříve,“ namítal pan farář.

„A což jí nemohl v obci půjčit někdo jiný?“

„Nevím; snad se styděla lidem svou bídu vyjeviti.“

„Nu, Pánu Bohu poručeno,“ hovořila Petrunka jako pro sebe, „nějak bylo, nějak bude zas; ale jak tady bude jednou, až mne nebude, nevím, nevím . . .“

V tom venku prudce zazvoněno; Petrunka spěchala z pokoje otevřít dvéře, a za chvíli ubíral se farář Charvát k těžce nemocnému krejčí-

mu Hájkovi a když se asi po malé hodině navrátil domů s kostelníkem, musil Bárta cupati k nemocnému Hájkovi ještě jednou s trochou jídla od panny Petrunky.

III.

S nastalým jarem epidemie ve Vlkově přestala, domácí lid rozcházel se za prací do kraje, kde snáze našel obživu. Od května do podzimku neumřel tam nikdo. Teprve mlhy listopadové zadusily dva souchotináře, kteří déle již nosili neduh v sobě, plahočili se po světě, pokud to šlo, a na konec přišli umřít do rodné vísky.

V prosinci zapadla celá pohorská vesnička sněhem vysoko, nastala tuhá zima, jež potrvála v nezměněné síle až do Hromnic r. 1892, kdy počalo trochu polevovati.

Lidu docházely nebo již došly na zimu nahromážděné potraviny, ano i palivo a v nejedné chatrči zaklepal na dvěře— hlad. Jedlo se jednou za den a to ještě pouze namrzlé brambory. Stará kostelnice Bártová nosila již přes týden jídlo z fary do chalup, kde bylo nejhůře.

O svátku Hromnic po požehnání seděl Vlkovský farář Charvát ve svém pokojíčku s novinami v ruce u okna a pochvaloval si, jak to sluníčko pěkně zahřívá.

„Bože, pomozí! Jak bude letos?“ zabědovala Petrunka, odloživši stranou knihu, v níž byla četla. „Máme teprv Hromnice a lid už nemá, co by jedl; a do jara, než dá Pán Bůh obživu, ještě tak daleko! Z toho budou zase samé nemoci.“

„Pánu Bohu poručeno,“ podotkl pan farář, „přestáli jsme již několik zlých zim, snad přestojíme i letošní. Vždyť už to pěkně polevuje.“

V tom zaklepáno na dvéře a do pokoje vstoupil listonoš. Po obvyklém křesťanském pozdravu vykládal rychle na stůl „poštu“ a když byl hotov, doložil: „Mám zde kromě novin a listů úředních i psaní na receptis; račte, prosím, důstojnosti, podepsati lístek.“

„Psaní na receptis!“ divila se Petrunka a přistoupila k bratrovi, aby z poštovního razítka seznala, odkud došlo. „Wien,“ četla vyraženo na přilepených známkách a vidouc vzadu větší pečeť, hovořila pro sebe: „Co pák to asi bude?“

Leč pan farář, podepsav lístek, chopil se již dopisu sám, nastříhl jej po straně, co zatím Petrunka vyšla za listonošem, aby zavřela dvéře, jež před tím po požehnání zapomněla za kostelníkem zavřítí. Když farář Charvát vyňal z obálky list, vyklouzla z něho menší obálka na zemi, aniž si toho byl povšiml. Otevřev psaní četl tato slova:

„Důstojný pane fariáři!

Na stokrát Vás i pannu Petrunku pozdravuji, a těšilo by mne, kdyby Vás těch pár řádků při dobrém zdraví vynatrefilo; já jsem chvála Bohu zdráva.

Divíte se asi, že jsem tak dlouho nedala o sobě vědět; výpovím to krátce a prostě, jak umím. Když jsem loni za Vaší laskavé pomoci dostala se rychle a šťastně do Vídně, našla jsem sice službu brzy, ale již po 14 dnech onemocněla jsem hlavničkou, jaká u nás doma řádila, takže moje paní, kde jsem sloužila, byla nucena dát mne do nemocnice. Tam jsem si poležela až do jara, načež pro tělesnou slabost mohla jsem přijati jenom lehčí službu s malým platem, z něhož ještě jsem si přilepšovala na stravu, takže jsem za měsíc neušetřila téměř pranic.

Teprve v srpnu dostala jsem lepší službu u p. dvorního rady dra. J... v rodině české, s níž odjela jsem za nedlouho na její letní sídlo u Vysokého Mýta ve východních Čechách. Tam zotavila jsem se tak, že jsem nyní zdráva jako ryba.

O prázdninách jelo naše panstvo na jubilejní výstavu do Prahy a naše hodná slečna Noemi, výborná pianistka, přivezla mi z výstavy jeden los, a když mi jej dávala, přála mi, abych učinila hlavní výhru. Ač mohla jsem Vám, důstojný pane, už na podzim dluh svůj splatiti, čekala jsem v blahé předtuše, zdali snad přece neusměje se na mne Štěstěna. Protože naše panstvo později o tahu výstavních losů se nezmiňovalo, ostýchala jsem se vyzvídati na nich sama a teprve před týdnem, když jsem měla v noci zvláštní sen, poprosila jsem milostpána, ukazujíc mu los, aby mi byl radou, kde bych se dozvěděla o tahu. Ochotně vzal ihned los k sobě, cestou do úřadu zašel do bankovního závodu a při obědě mi oznamoval s veselou tváří, že jsem udělala větší trefu. Když jsem nechtěla tomu věriti, vyňal z kabátu slosovací listinu a ukázal mi černé na bílém, jakou výhru jsem skutečně učinila.

Připadlo na mi 1000 zl., a milostpán se uvolil, že mi vše další obstará. Včera došly peníze s nějakou srážkou, a já neváhala již ani okamžik, abych Vám, důstojný pane, splatila svůj dluh i s úroky. Posílám za vypůjčenou desítku — sto zlatých s prosbou, abyste zbytku použil pro nemocné a chudé, jichž je stále dosti ve Vaší farní osadě. Posílám to ze srdce upřímného právě v době, kdy snad již mnozí osadníci Vaši strávili zbytky svých úspor. Ostatek peněz uložím si do spořitelny, a až v létě přijedeme zase

do Čech, vyprosím si od svých chlebovárců na několik dní dovolenou, abych své drahé matičce postavila na hrob malý kříž a při té příležitosti Vám za vše, co jste mi prokázal dobrého, ústně poděkovala.

Modlím se za Vás k Bohu denně, aby dlouhá léta zachoval Vás ještě naší kollatuře. A s tím modlitbám Vaším se poroučí a ruce líbá
vděčná

Madlena Votrubová,
Vídeň,
Leopoldov, Táborská ul.,
č. 7. I. p., dvéře 2.

Když farář Charvát dočetl, měl oči zavlhlé, obracel chvatně psaní na vše strany, nahlédl do obálky, prohlížel i pečeť na ní.

V tom vešla do pokoje Petrunka a vidouc bratra rozčileného, tázala se: „Co je, bratře, co je? Vždyť se celý třesete a zbledl jste jako stěná?“

„Tady si to přečti, co je; ale nyní jde o to, kde to je? Sto zlatých má tu býti, a list je prázdný, ač pečeť neporušená.“

V tom, jak povstal od stolu, pohlédl kolem sebe na zem a spatřil tam malou obálku; zvednuv ji rychle, otevřel a vyňal z ní z brusu novou — stozlatovou bankovku.

„Zaplať Pán Bůh! To jsem se polekal,“ zvolal farář Charvát a krátce sdělil se svou sestrou, co a jak. Na konec pak doložil s tváří vyjasněnou: „Nu tak, Petrunko, není dobře půjčovat na úrok Páně?“

Petrunka otřela si bílou zástěrkou zarosené oči a pravila po chvíli: „Starý Pán Bůh žije ještě a platí úrok'y zde i na věčnosti!“

Tomeš, loterista.

Bože můj, proč nepřejete našemu chudému lidu té malé radosti? Vždyť nemá na tom světě beztoho nic, než trochu té naděje! V neděli běží do města, vsadí do loterie šestáček a pak se těší na výhru celý týden. Za měsíc dělá to 40 krejcarů. Ale pak žije se po celý měsíc v samé naději a blahém očekávání! Jak snadno zapomíná se při tom na všechnu bídu a trampotu! Jiní tolik, ne-li více, propijí, prohrají v karty, nebo vyházejí na parádu; to je přece daleko moudřejší, sázeti do loterie, že ne? — Někomu se přece časem poštěstí, vyhraje ambo solo, nebo dokonce terno, a pak je u něho bída zažehnána na dlouhou dobu, snad na vždy. — Ale naděje ve výhru je zpravidla bludička, která odvádí člověka od vytrvalé práce, od rozumné spořivosti, svádí někdy i na scestí, byť každý neskončil tak smutně, jako náš Tomeš.

Tomeš byl hezký, veselý chasník v mém rodišti; rodiče, kteří živilí se podělkováním, zemřeli mu na „horkou nemoc“ právě, když vyšel ze školy, i vzal si ho sedlák Matěna za pasáka; po čase postoupil u něho za pohůnka a na konec byl na statku čeledínem; sloužil u koní, pracuje s nimi v poli a kde jinde bylo třeba a jezdě s vozem i s kočárem. S kočárem jezdil nejraději, protože s ním dostal se zpravidla do nedalekého města J..... Tomeš nepil, nehral v karty, ale rád si vsadil do loterie a to pokaždé, když přijel do města. Přivedl ho na to náš starý hrobař Flejza sám vášnivý hráč, jenž mu stál za kmotra při biřmování. Místo obvyklého dárku biřmovacího vzal hrobař Tomše do hospody na pivo, a když se oba notně napili, dal mu na roz-

chodnou ještě rešklondu — lístek na učiněnou sázku v loterii se slovy: „Dej ti Bůh štěstí! Kdo štěstí hledá, najde ho!“

A Tomeš, tehdy chasník asi osmnáctiletý, vyhrál skutečně ambo — 4 zl.

„Chlapče, tebe štěstí samo honí; neutíkej, ale drž se ho pevně!“ pravil mu hrobař při setkání se na návsi.

A Tomeš se ho držel a sázel od té chvíle pilně do loterie, kdy jen měl k tomu příležitost a peníze. Přišel do města, zaměřil, kdykoli mohl, ke kollektuře, vybral si tak zvanou „trhačku“ a vsadil ji. Tak prosázel učiněnou výhru brzy a vrátil ji zpět i s úroký.

Když jednou potkal opět na návsi hrobaře a stěžoval si mu ná nynější nezdar svůj v loterii, vzal hrobař Tomše pod paží a vykládal mu polohlasitě: „Jo, to musíš sázet s rozumem a ne tak na zdař Bůh, jako jsi činil dosud. Na „trhačky“ nedám pranic. To musíš rozličné události v obci a okolí mít na zřeteli a z nich sestavovati si numera; dnes někdo zemře, zítra je svatba nebo křtiny, pak rozličné neštěstí a konečně sny: všecko to když si dobře rozmyslíš a uvážíš, dá ti řádek nebo dva. Vezmeš datum, kdy se to stalo, stáří osoby, číslo domu, pak to, co se stalo, a máš z toho hned pěkná čísla. Dnes držíš je na Prahu, budoucně na Brno, pak na Vídeň nebo na Linec. — Poslyš, jak se to dělá. Před biřmováním vzal jsem tvá léta a moje, tvůj svátek a můj a k tomu číslo 89 — „biskupa viděti“ má 89 — a bylo z toho řádku ambičko, semeno k dalším sázkám. Jenom nikdy nesázej čísla 1, 2, 3, 4, 5; ta má obsazena sám císař pán a až jednou vyjdou všecka, bude po loterii.“ Po chvíli ještě doložil hrobař: „Po-

čkej, Tomši, půjčím ti pravý, starý egyptský snář; v tom poučíš se nejlépe, jak vykládati sny a která numera sázeti. Já jsem už starý, mám špatné spání a sny žádné; proto vybírám čísla jen z rozličných příhod, jež ve vsi neb okolí se udály.“ Od té doby, co Tomeš se pilně obíral snářem a od rána do večera myslel na numera, míval skutečně živé sny a sázel, pokud mu stačila kapsa. Kde jaký groš zpropitného dostal, vše pohltila loterie, ano, měsíc od měsíce vybíral si službu od hospodáře a poslední haléř obětoval vášni své.

Aby jí mohl zcela po chuti své hověti, vystoupil o vánocích ze služby a chodil pak po práci, jak se mu zdálo; v zimě buď lámal v lomě kámen, tloukl štěrk na silnici, nebo v lese drvařil; od jara do podzimu podělkoval v některém statku. Někdy, když ho to chytlo, nechal práce třeba v polovici týdnu a hajdy do města; měl zase jednou velmi živý sen; teď musí vyhrát, nač by se dřel. Počká si v městě, až vyvěsí nová numera, všecka zlatá; to budou ta jeho, od první až do poslední číslice. Pak bude svým pánem a nebude mu třeba dále se plahočit.

Ač loterní sběrna vyvěsila občas zlatá numera, nebyla to nikdy ta, jež vsadil Tomeš. Ký div, že byl z toho již všecek mrzut a že chodil s hlavou k zemi schýlenou, jakoby se styděl před lidmi, že tak dlouho marně honí se za štěstím. „Bláhovče,“ těšil jej opět po čase starý hrobař, „najednou to nejde; jenom netrať naděje a buď dobré mysli, jinak pokazíš si sny a budeš sázet marně.“

„Však se mi beztoho nezdá teď nic kalého,“ přiznával se Tomeš, „splete se mi toho za noc tolik, že nevím ráno věru, co bych z toho vymotal kloudného.“

„Nic nevadí, Tomši,“ povzbuzoval hrobař malomyslného, „víš-li co, půjčím ti křížového pavouka i se sklenicí a 90 číslicemi na ceduličkách. Ten ti vytáhne najisto ta pravá. Až vyhraješ terno sekko, doufám, že si na mne také s něčím vzpomeneš, aby mi nedošel semenec.“

Tomeš slíbil ochotně čtvrtý díl z každé výhry, a šel si chutě k hrobaři pro pavouka. A „křížák“ opravdu se činil; udělal si nahoře ve sklenici pavučinu a do ní vynášel ceduličku za ceduličkou, jak se mu právě přilepila na zadní nohu. Tomeš pak sázel jako posedlý; při nejbližším tahu vyšlo mu jedno numero, při druhém byl by udělal o oko ambo, pak dokonce terno, kdyby byl číslice převrátil; místo 32 vyšlo 23 a místo 45 —54. A tak se mu to hatilo stále, až byl z toho již všecek popleten. Ale „křížák“ tahal dále a tak pilně, že co Tomeš vydělal, na sázky mu nestačilo nikterak, ač uměl si utrhnout od huby; pracoval-li někde beze stravy, ale za větší plat, jedl pouze jednou za den, jen aby měl do loterie. A vášeň štvála ho neúprosně dále jako ohař na honě raněnou laň. Když za nastalé tuhé zimy nebylo lze pro množství sněhu pracovat ani v lesích, ani v lomech a ve statcích obilí bylo již vymláčeno, nastaly Tomšovi smutné chvíle; trochu brambor, něco hrachu, čočky a krupek vymručel sice, když šel s „prosíkem“ po statcích, kde v létě pracovával; otep přinesl si z panského lesa, tak že v komůrce, již měl pronajatou, nemusil mrznouti; ale nebylo na sázky, což hnětlo jej nejvíce.

Nemaje, čím by doma svítil, než nějakou tu „louč“ (dračku), šel kdysi za večera k starému hrobaři, aby si u něho trochu pohovořil a postěžoval; jiným známým vyhýbal se již dlouho z da-

leka proto, aby se mu nevysmáli do očí, že nic nevyhrává. Však beztoho již chlapani za ním pokřikovali: „Loterista, loterista.“ —

„Jsi to nedovtipa,“ ušklíbl se na Tomše hrobař, když vyslechl jeho nářky a stesky, že nemá na sázky do loterie. „Kdo je k čemu, umí si vždy zaopatřit peníze, i když není v obci výdělků. Což nepozoroval's, jak nyní za tuhé zimy přibíhají zajáci v noci z lesa až k samým stavením? Klad' oka, něco tam zasyp . . . a uvidíš, co chytneš ušáků! Dáš každému klackem, hodíš do pytle a časně ráno ještě za tmy pospíšíš s nimi do města; každý hostinský odkoupí ti je s radostí a zaplatí dobře.“

„Ale kdyby mne udal, to bych si poseděl,“ namítal Tomeš.

„Pak by udal také sebe; toho se neboj,“ vysvětloval mu hrobař, „nebuď přece tak hloupý.“ Po té vytáhl staroch z pod postelí, kde leželo všelijaké haraburdí, několik hotových ok a daroval je Tomšovi, který osvědčil brzo, že není skutečně hloupý a že se nebojí. Nebylo pak noci, aby nechytil jednoho až dva zajíce; a měl zase na sázky.

Leč brzy na to zastihli jej při kladení ok dva myslivečtí mládenci a stloukli ho tak, že zůstal bez vědomí přes hodinu ležeti ve sněhu. Jen stěží doplížil se domů, ale po několika dnech dobelhal se přece do města. Hrobař udělal mu totiž z nešťastné jeho příhody pěkný řádek a Tomeš nemeškal vsadit krásná numera. Vzal totiž datum, kdy se to stalo, pak 25, což znamená bití, a mimo to dvojku, že byli myslivci dva, kteří jej zmlátili. Ale kde nic, tu nic; ač měl ještě od karabáčů silné prouhy po těle, nevyšla mu přece ani jedna číslice. Tomeš kladl

oika chutě dále a za měsíc pomohl si prodejem zajíců k pušce. Hostinský v městě pošeptal mu totiž, že by měl rád v masopustě, až bude u něho ples, srnce, a slíbil, že ho zaplatí poctivě.

Jelikož nastala zatím obleva a zajíci nalézali potravu v lese, chodil Tomeš za dne na práci do lomů, ale v noci vycházel pilně na „čekanou“. Z počátku marně; procházel sice lesy kříž na kříž, tu a tam šustla mu mimo „vysoká“, ale k výstřelu se nedostal.

„To musíš dříve za dne dle stopy ve sněhu seznati směr cesty vysoké zvěře, kudy a kam až dobíhá, kde má vexl (křížování),“ zněla opětně moudrá rada hrobařova.

Po tomto vyšetření postavil se konečně Tomeš na pravé místo a zastřelil po dvakráte pěkného srnce. Leč když skolil třetího, zaslechl výstřel četník, který právě na pokraji lesa ubíral se ze své občůzky. I pospíšil si rychle k blízké naší dědině na rozcestí, postavil se za sochu sv. Linhartu mezi dvěma kaštaný tam stojící, a když noční střelec — pytlák — utíkal mimo skořistí na zádech, vypadl na něho ze svého úkrytu, zatkl Tomše a dovedl do vsi k představenému. Ráno pak odváděl spoutaného do města k soudu. Celá ves byla tehdy na nohou a kde kdo litoval nešťastníka.

Tomeš odsouzen na několik měsíců do žaláře a po přestálém trestu, jelikož zatím nastala okupace Bosny a on měl již z jara stavěti se pod míru, odveden dodatečně k vojsku, a po osmínedělním výcviku poslán ještě s jinými opozdilci za plukem na jih. A do naší vsi již se nenavrátil.

Odbyv vojančinu, kde jakž takž dělal dobrotu, uvízl, onemocněv na cestě zpáteční, ve

Hradci Králové a když se vystonal, stal se na pražském předměstí podomkem v zájezdním hostinci „na růžku.“ Tam dařilo se mu dosti dobře; ale bývalá vášeň probudila se v něm znova a když jednou měl zase živý sen, na který doufal najisto vyhráti a chtěl vsaditi celou pětku do loterie, nemohl ji nikde sehnati. Na neštěstí přišel s večerem do hostince „na růžku“ pláteník od Náchoda, jenž nemaje peněz nazbyt, požádal Tomše, aby ho za zpropitné nechal přespati v konírně na slámě. Tomeš ochotně svolil, v noci pláteníka zabil, o všecko, co měl při sobě, obral a mrtvolu zakopal vzadu do hnojiště. Ráno přišel tam však jiný pláteník, s nímž den před tím dal si nebožtík slovo, že se „na růžku“ sejdou, aby odtud nastoupili společně cestu ku Praze. Poněvadž oba byli si nápadně podobni, myslil Tomeš, že zavražděný ožil a dal se před ním na útěk, volaje v pomatenosti své o pomoc. Na pokřik sběhli se lidé a tu Tomeš vyznal se jim ze zločinu spáchaného.

Asi po čtvrt letě odsouzen jest porotou ku smrti provazem, ale milostí císařskou, že se přiznal a jevil lítost, změněn mu rozsudek ve dvacetiletý žalář, z něhož živ však nevyšel. Zemřel v Kartouzích u Jičína, nevytrpěv ani polovinu trestu mu přisouzeného.

Když o odsouzení Tomšově k smrti provazem zalétla první zvěst do naší vesnice, vyhledal si starý hrobař Flejza svůj obrázkový snář i jiné pomůcky, jež měl v truhle pečlivě uschovány, a sestavoval si prý z nich po celý den numera pro loterii. Ani ve snu mu nepřipadlo na mysl, že on vlastně svedl Tomše k sázení do loterie, že on v něm udržoval a živil nezřízenou vášeň tu a byl tak původcem jeho neštěstí.

Rožnovský bělič.

Byl svátek nanebevzetí Panny Marie. —

Slunko vyplulo v čarovné kráse na obzor a vřelými polibky celovalo temena Krkonoš. Stemen nízilo se po úbočích a stráních do roklin a údolí, ješitně se zhlížeje jako v křišťálovém zrcadle tu v stříbrných vlnkách prudké bystřiny, tu v horském některém jezírku.

Čím výše stoupalo slunce po modrém nebes baldachýnu, tím rychleji mizely modravé páry a stíny z údolí a roklin, až konečně celá horská krajina zaskvěla se v kouzelné záři sluneční.

Překrásné jitro! Příroda v roucho sváteční oděná dýše ranní svěžestí. Jemný větrík pohrávaje si v korunkách květin, ssaje z něžných kalíšků libou vůni a roznáší ji po luzích a stráních. Z kvítka na kvítko poletuje čtveračivý motýl, každému něco pošeptá, s každým polaškuje, každé v líčko poceluje a zas spěje dále.

V poli rozpěl se veselý skřivánek a směle vznáší se až do modra nebes, aby tam poblíže trůnu Nejvyššího pěl chválu Všemohoucímu. Ani pilné včelíčky nezapomněly na ranní modlitbičku, dříve než se rozletěly po květnatých lučinách. Vše dýše vřelou k Tvůrci láskou!

Již je po deváté hodině.

S pohorských věží zaznívá velebný chorál a volá zbožné osadníky do chrámu Páně. Polem, dolem po lukách svátečně vystrojen chvátá lid na velké služby Boží a zbožné: „Pochválen buď Pán Ježíš,“ „Vítám vás na slovo Boží,“ ozývá se ze všech stran.

Opodál silnice, vedoucí z Mladějova do Tisovic na pravém břehu Úpy rozkládá se v malebném údolí ves Cerekvice.

Udolí lemují podélné stráně, jež přiléhají k pásmu hor krkonošských. Pravý břeh řeky jest bujně zelenající se planina a dosti úrodná; za to však táhlý pruh levého břehu je pravý opak — holý, trním porostlé pahorky, pustá úbočí zde onde jen bleděžlutým posetá bejlím, jež pustou krajinu činí ještě pustější.

Vesnice táhne se podél pravého břehu. Uprostřed vsi na malé výšině vypíná se dosti úhledný kostel s dřevěnou zvonicí a kolem něho v polokruhu škola, fara a několik výstavnějších domků. Za těmi k severu a k jihu táhne se celá řada stavení, všelijak roztroušených. Před chrámem opodál hřbitova stojí tři statné, rozložitě lípy, vítané útočiště vesničanů za parné doby letní. —

Cerekvický chrám jest již naplněn věřícím lidem; jen ještě tu a tam mladší hospodářové a výrostkové pozastavují se buď na návsi neb u lip, myslíce, že nemají zmeškáno.

V tom však zazní na věži chrámové malý zvonek, oznamuje, že služby Boží ihned započnou. U fary otevrou se dvěře a oči všech před kostelem stojících obracejí se v tu stranu a nappnutě čekají, kdo z nich vystoupí.

„Nový pan páter!“ šeptá se ze všech stran a ze dveří farních vystoupí mladý duchovní a zvolna kráčí vedle lip k sakristii, na všechny strany děkuje za srdečné, upřímné pozdravení.

„Musíme jíti, bude pěkné kázání,“ šeptá soused sousedu a vše hrne se do chrámu.

Za několik minut ozve se zvonek u sakristie a sluha Páně kráčí na kazatelnu.

Krásný to úřad, opravdu vznešený, býti hlasatelem slova Božího, rozsévati símě Hospodino v srdcích věřícího lidu. Velebný to oka-

mžik, když kněz jsa vědom si vznešené své úlohy, vystoupí na kazatelnu a u svatém zápalu poučuje, napomíná, mírně kárá, k svědomitému plnění povinností vybízí; kdy oči všech k němu jsou obráceny, napnutě sledují každý jeho pohyb, každé slovo, s kazatelem myslí, cítí; a když byl konečně kněz poslední slovo pronesl, jako by všem hrobový kámen od prsou odvalil, z hluboka si oddychnuvše, jedním hlasem zvolají: „Dejž to nebeský Pán!“ a člověku se zdá, že všechněch srdce jedním tlukou tlukotem, že všechněch prsa srostla v jedno veliké blažený okamžiku, ty zajisté hojnou podáváš odměnu za všecko předešlé namáhání, ty oslazuješ trapné chvíle opuštěného, často tupeného horlitele, ulehčuješ jeho bol i žal i činíš jeho Ukřižovaného sladkým a břímě jeho lehkým! —

Zvonek u sakristie zazněl opět a sluha Páně kráčí k oltáři. Učitel u varhan bere několik akordů a již vznášejí se krásné zvuky provázené zbožným zpěvem vesničanů zároveň s oblaky vonného kadidla k trůnu Nejvyššího.

Není nad spořádaný zpěv vesničanů. Tu nezpívají jen ústa, nýbrž srdce proniknutá vřelou láskou k Stvořiteli; v prostých sice, ale přece velebných zvucích a slovech povznáší se duch k nebesům velebě, prose nebo děkuje Všemocnému. Zde prosí dítě za drahé rodiče, rodiče za děti, bratr za sestru, přítel za přítele prostě, upřímně.

Ký div, že žehná a zdaru dává Pán počínání a pracím jejich, ký div, že taková obec utěšeně zkvétá, že mír a blaho jí za stálý stánek sobě vyvolí! —

Zatím stoupá slunko po nebeské báni výš a výše a praží nemilosrdně. V přírodě je až

dusno. V háji ani lístek se nehýbá a na lučině sklopují ranní rosičkou omlazená kvítka mdlé hlavinky před krutým žářem slunce poledního.

Kněz poželhal věřícím a s věže vyzývá velebný zvonu hlas ke zbožnému: „Anděl Páně!“

Ještě nedozněl poslední zvuk a již kvapí vše plným davem z chrámu. Služby Boží skončeny. Mnohý staví se ještě na chvílenku u hrobu mileného otce, matky nebo dítěte, a vroucí „Otčenáš“ šepce za jeho duši; jiný opět skrývá se pod košaté lípy před prudkým žářem slunečním. Avšak nad Krkonošemi ukazují se sivé mráčky a vybízejí přesporního, aby si raději přispíšil.

Mezi posledními vykračuje si po návsi ceřekvické sedlák Kudrna z přifařené obce ledečské, se synem, a baráčník Jiránek, známý to po okolí hodinář. V polou vsi dohonila jej vdova Krupičková; trochu se opozdila a ženské jí utekly.

„Vítám vás od slova Božího!“ pozdravila Krupičková své sousedy a přitočila se, aby vyrovnala s nimi krok.

„Pěkně děkujem, také vás!“ odvětili všichni na upřímné pozdravení skoro najednou a pokynuvše hlavami, kráčeli mlčky dále.

„Kmotře, bylo to dnes kázání,“ zapřádá Krupičková rozhovor a přitočí se k Jiránkovi, „až dosud zní mi v uších. Škoda, že tam nebyl rožnovský bělič; to by musil být člověk z kamene, aby takový ‚vejklad‘ jím nepohnul.“

„Ba že je, kmotro,“ míní Jiránek, pošnuje sobě širokou svou „placku“ trochu do týla, „ba že je z kamene, zarytější nežli skála.“

„Náš pan farář přivedl již mnohého na pravou cestu, to vy nejlépe víte, kmotře Kudrno, že .. ale s bělichem to prý nejde. Dobrý ten

stařeček byl také již několikrát na „starém bělidle,“ přemlouval, prosil běliče pro vše na světě, ale nic naplat. Ba minulý týden ukázal prý panu faráři dvěře, že nepotřebuje ve svém domě žádného kázání; až bude chtít je vyslechnout, přijde prý sám zase jednou do kostela se podívat a ušetří panu faráři cestu. Naprav jej Pán Bůh, lidé s ním již ničeho nesvedou! . . .“

„Věčná škoda hodné jeho ženy!“ dokládá Krupičková, „chudák hořem se utrápí. Především potkala jsem ji v Javornici; ani vám není k poznání, holá kost a kůže; jen ji položit do rakve. Teď vstát tak nebožka její matka z hrobu a vidět to hospodářství, tu spoustu . . . ó Bože, lépe je jí v zemi.“

Přicházeli na konec vsi. Již ze zdáli bylo slyšet hřmot a veselý křik a v to mísilo se brnkání harfy, provázené chraptivým hlasem.

„Kdybys ty zpozdilý zpěváku šel ve svátek raději se pomodlit,“ prohodil jaksi rozhorleně sedlák Kudrna a vysoké jeho čelo pokryla řada vrásek, „ten mizerný peníz, jež zanedbav služby Boží, si vyděláš, nepřinese ti beztoho žádného pozhnání. Opilcům se nedivím,“ doložil, obrácej se k Jiránkovi, „neboť opilec přestává býti člověkem a snižuje se k němle tváři, ale hospodský mohl by míti trochu cti v těle a kousek zdravého rozumu.“

„Ale kmotře, kam to míříte,“ namítá s úsměvem Jiránek, „žid — světít neděli. Ten jen když má výdělek, sobota, neděle, vše jedno. Soboty prý se nenají, pravil mi oněhdy a zapověděti mu nesmí nikdo; ty časy již dávno minuly, teď jsou pánem peníze a ž . . .“

„Ale, na mou věru, lidé,“ přerušil Kudrna všecek udivený další slova Jiránkova a ukazuje

pravicí na nedaleko stojící hostinec, stanul náhle, „jak si ten člověk v tak krátkém čase pomohl na nohy. Ani jsem si toho ještě nepovšimnul, ovšem málo kdy tady kolem zabloudím, chodívám raději po ní pěšinou; to právě dnes tak. Dříve nebylo na baráku došku kalého a nyní vyhlíží to jako nějaký palác. A vše to nahrabal si z našich mozolů; ale dobře tak, proč jsme hloupí, proč se dáváme okrádat! Měl něco, když k nám přišel? V kraji mu valně nesloužilo, — tak mi alespoň vypravoval náš polesný, — nasekal tam hodně dluhů a když mu došel všechnem úvěr, práskl do bot; ale v Liberci jej chytili a poslali do Hradce, kde mu pan soudce na několik měsíců připravil v létě milý chládeček. To víte, žid ten ze všeho dost brzy se vykroutí. Teď přilezl nám na krk a chce se zde v horách trochu opéřit. Nenosme mu však náš perně vydělaný groš a uvidíte, že zde nevydrží ani půl roku a vezme do zaječích.“

Došli k hospodě.

Skrze polootevřená okna bylo lze rozeznati několik opilých dělníků z vůkolních přádelen a mezi nimi vedl kdosi zvučným hlasem slovo.

„Frantíku, vklouzni do síně, kdo to tam tak huláká,“ vyzývá Jiránek Kudrnova as patnáctiletého synka, „spíše se vytratíš.“

Frantík byl několika málo skoky v síni, nakoukl okénkem do světnice a již se vrací.

„Rožnovský bělič má solo,“ oznamoval Frantík.

„Hned jsem si to myslil, že to nikdo jiný ani býti nemůže,“ prohodil sedlák Kudrna. — „Kam ten člověk rozum dal, Bůh ví; jak se jen mohl tak spustit!“

„A co bude z dětí?“ táže se úzkostlivě Krupičková, jakoby se jcanalo o její vlastní rodinu. „Vidí-li člověk ty roztomilé andílky, když s matkou na hrobě babičky se modlí, musí nad nimi zaplakat. — Co ubožáky čeká?“ doložila po chvíli a šátkem setřela si slzy, jež dosti hojně jí kanuly po tváři.

„Co je čeká?“ — táže se Kudrna jako člověk, který má již odpověď na jazyku, leč zdráhá se ji vyslovit a z hloubí duše přál by si, aby byla pouhou smýšlenkou. „Což jiného,“ dokládá polohlasitě, „než — žebrota. S bělidlem je to již u konce a za nedlouho bude prý běličem Abeles. Již ho drží všemi desíti. V úterý byli spolu ve městě — náš čeledín je potkal na poříčském předměstí — bělič byl prý na „mol.“ Ten poslední čas jakoby zlý duch vjel do něho.“

„Což myslíte,“ vskočila Kudrnovi do řeči Krupičková, „že ten žid není zlý duch? — Ještě horší!“ a při tom si odplivla. „Minulou sobotu byla jsem trochu navštívit kmotru Valáškovou a když vám tak spolu hovoříme, stalo se jí na jednu zle. Chytnu sklenku a běžím k Abelesovi — jindy tam nejdu, ale že bylo právě naspěch — pro trochu kapek. V šenkovně seděl bělič a podpisoval nějaký načervenalý papír. Myslila jsem si hned: Pomoz vám Pánbůh, bělič, to se již zloduchu zapisujete.“

„To byla směnka,“ poučuje Krupičkovou Jiránek.

„Ať to bylo co bylo, nic dobrého zajisté,“ odsekla mu Krupičková.

Za takového hovoru přešli most přes řeku vedoucí a došli na malé návrší. Nízký kamenný kříž hlásá zemdlenému pocestnému slova útě-

chy: „Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.“

Naši pocestní uctivě smekli a setřeli si s čela řinoucí se pot; Krupičková poznamenala se zbožně sv. křížem. Rozhlédnuvše se s vršku po vůkolí, náhle zrychlili své kroky. Na horkách sháněla se černá mračna do velikých chumáčů a věštila v brzký déšť. Dozrávající v poli obilí sklánělo před větrem svou těžkou hlavu a šumělo jako vlny rozbouřeného jezera. Vítr vzmáhal se víc a více a v šedých kotoučích hnal před sebou prach ze silnice daleko do polí.

Štěstí pro naše pocestné, že měli jen několik kroků do rodné vísky.

V několika minutách pokryla černá mračna oblohu, zahalila slunce a z dálky ozýval se již temný hukot blížící se bouře. Vítr na okamžik se utišil a děsné ticho rozložilo se nad krajinou. Vše spělo kvapem k domovu; ptactvo choulilo se úzkostlivě v stromů korunách, ba i ten malý brouček, tuše bouři, hledal úkrytu.

Najednou utichl vítr, zablesklo se křížem a mocný rachot hromu sledoval v zápětí. Velké deštivé kapky trousí se již z černých mračen. Ještě nedozněla v horách poslední ozvěna a již opět nový, silnější zvuk v táhlém rachotu odráží se od skály ke skále prudkým provázen lijákem.

Vypráhlá země hltá hladově každíčkou krůpěj. As po půl hodině přestalo pršet, nebe se vyjasnilo a slunce pražilo znova, obyčejné to znamení, že ještě do večera nebo na noc dostaví se jistojistě — bouře.

II.

V malebné kotlině, dobré půl hodiny od Cerekvice, rozkládá se pohorská víska Rožnov.

Malé čtvrt hodiny od vesnice, kde řeka Upa nejvíce od původního jihovýchodního směru se odchýlivši, dráhu si klestí směrem východním a tvoří několik větších oklik, stojí krásné, výstavné bělidlo, rozhlášené po celých horách.

Bělidlo stojí snad tak dlouho jako ves Rožnov; kroniky sice o tom se nezmiňují, než podání dědů až do nejstarších dob sáhající, dotvrzuje naši domněnku. Ostatně jméno „staré bělidlo,“ jež dosud koluje v ústech vůkolního lidu, svědčí nejlépe o jeho stáří. Již všelicos mohlo by vyprávěti zvědavým potomkům. Kolik asi bouří přehnal se přes kotlinu a v základech otřásl bělidlem? —

Ach, dlouho již pohlíží na ty hory a stráně vůkolní, tu jako brčál zelené, tu bělostné, jak roucho nevěstino.

Ovšem takového bělidla, jaké nyní v kotlině stojí, dědové neznali; měli jen dřevěné, šindelem pokryté, bez mandlovny a bez sušárny. Majitelem jeho byla po dlouhý čas rodina Borůvková, leč poslední její člen, Vincenc, hleděl si spíše karet než bělidla a brzy doběhl. Od něho koupil je jakýsi Michálek, obchodník s plátnem, který dobře se oženiv, celé bělidlo přestavěl a dal mu podobu malé továrny. Po několika šťastných letech přistavěl mandlovnu a nyní nebylo v celých horách bělidla, jež by se tomuto vyrovnalo. Michálek měl známosti na všech stranách, „staré bělidlo“ bylo proslaveno široko, daleko.

Zboží v určitém časně řádně odvedené, za cenu poměrně nejlevnější, získalo mu ve krátké době množství příznivců. A Michálek uměl si toho také hledět; vše šlo jako na drátkách.

Jemu věrně po boku kráčela starostlivá přičinlivá manželka Liduška. Odejel-li časem na cesty, byl o domov bez starosti, jeho Liduška dovedla již běliče úplně zastati; přijímala, vydávala plátno, posílala účty a řídila vše opatrně.

Michálek žil s manželkou svou šťastně a spokojeně; jediné, co jim kalilo štěstí pozemské, bylo, že neměli dosud žádného potomka. Dlouho nechtělo se nebe nad nimi smilovat a manžel pohlížel časem úzkostlivě na svou drahou Lidunku, jako by jí říci chtěl: „Pro koho se zde lopotíme, komu to vše dáme, až nás jednou Pán k sobě povolá?“

Liduška dobře čtouc v smutném jeho oku, klopila zrak a často zarosilo se slzami její velké, krásné oko. Pak popadl obyčejně Michálek rychle, jako by jej něco bodlo u srdce, svou čepičku a tentam byl již ze světnice. Za dveřmi obyčejně volával: „Liduško, prosím tě, podívej se trochu do mandlovny, aby tam některou kopu neroztrhli“ — jenom aby jí odňal příležitost ku pláči.

Michálek byl muž otužilý; vše snesl, jen nemohl viděti někoho plakat, tím méně svou drahou manželku.

Po čase umínila si bělička, že pojedje na pouť do Svatoňovic k Panně Marii, aby učinila slib; muži se však o tom nezmínila. Co si byla umínila, splnila.

Za Rožnovem v lesíku stála na pahorku kaplička, byla však docela zpustlá.

Okna rozbitá, zdi větrem otlučeny a místo věčné lampy svítla tam jen v máji svatojanská muška. Jednoho krásného jitra sdělila Liduška muži, že by ráda jela navštívit svou drahou

přítečkyni do Poříčí za Trutnovem, a žádala ho za svolení.

Michálek, který, pokud byli „svoji,“ ještě žádného přání manželce své neodepřel, poručil zapřáhnout a brzo, za malou hodinu byla Liduška již za Rožnovem.

Místo do Poříčí jela však do Svatoňovic a to byla snad první a poslední lež, která dlouhý čas tížila čisté její svědomí. Taková byla upřímnost mezi manželi.

Ve Svatoňovicích před obrazem Bohorodičky slavně slíbila, že obdaří-li ji Bůh dítkem, doma celou kapličku dá přestavěti a krásnou sochou Panny Marie ji ozdobí.

Po pouti cítila se bělička jaksi slabou a churavou a přičítala vše obtížnostem a nezvyklostí cesty.

Po nějakém čase odejel Michálek opět na cesty a když se vrátil, vyšla mu Liduška s okem radostí zářícím vstříc, sdělujíc s ním, že jest matkou. Radost manželovu nebudeme líčiti, laskavý čtenář sám se dovtípí.

Konečně zavítal šťastný, toužebně očekávaný den; do rodiny přibylo děvčátko. Michálek měl sice veškeré plány pro chlapce zosnované, než nic naplat. V tom si nemůže člověk poroučeti; Pán Bůh dal děvčátko a Michálek musil chtěj nechtěj plány změnit. Bylo to však roztomilé robě, radost se naň podívat: vlásky, samé prsténky, malinová ústečka a ty velké, jiskrné oči koukaly z peřinky tak rozumně!

Přišly kmotry. „Jaké dáme děvčátku jméno?“ tázal se Michálek přistoupiv k loži své manželky, „já myslím — Lidunka.“

Manželka se blaženě pousmála, vzala dítko do rukou, vroucně je políbila a udělavši mu na

čele křížek, odevzdala je kmotrám se slovy: „Zde máte dítko, přineste mi za ně sv. Ludmilu.“ Kmotry, i okropivše se u dveří svěcenou vodou, odešly s otcem do kostela.

Liduška ve světnici osamotněla, neboť babička se služkou musily na rychlo něco na zub kmotrám připravit, i mohla se pohroužit ve své myšlenky. Jak se to rojí v lidské hlavě! Kdož jest s to vylíčiti směsici různých myšlének, jež vznikají a v době kratičké jakoby v tajemném pološeru opět zanikají v hlavě šťastné matky! Aby nerušeně mohla snít, zakryla tvář svou do peřin. Obraz stíhá obraz. Vidí v duchu malou Lidunku, jak se na ni vesele usmívá, jak po matce útlé ručinky vztahuje, první krůček dělá; slyší ji první sladká slova „mama, tata“ rozto-mile žvatlati; zří ji vůčihledě růsti . . . již chodí do školy, čte, počítá . . . již matce pomáhá . . . již je z ní panna jako růže květ . . . ach, již ověncena věncem svatebním klečí po boku krásného muže u — oltáře. O, jak blaze sní!

Zří dítko své, drahou Lidunku, šťastnou, blaženou.

Již chová malá vnoučata na rukou . . . všichni žijí vespolek v lásce a svornosti.

Šťastná matko, sni jen sladce dále, přejeme ti, aby se na vlas vyjevily tvoje sny.

Avšak nastojte! Bělíčka oddychuje z těžka, křečovitě spíná ruce; něco tíží ji na srdci. Slyš: „Bože! ne . . . ne . . . Lidušku . . . mé dítě . . .“

„Drahá manželko, zde ti přinášíme opět tvé drahé dítko, sv. Ludmilu,“ stoupá bělič Michálek do světnice, vrátiv se již z kostela, a kmotry kladou v lože manželčino malé robátko. „Snad se ti již po ní stýskalo, že's ji volala?“

Bělička vztýčila se poněkud na loži a oběma rukama zakryla si bledou tvář, jakoby něco těžkého z mysli chtěla zapudit.

„Zaplať vám to Bůh, že jste mne vzbudili,“ pronesla konečně s hlubokým povzdechem. „Byl to krásný sen, ale hrozně skončil.“

„Nuže, tak nám to jen vypravuj,“ vybízí bělič manželku; avšak tato zakroutila hlavou.

„Prosím vás, pane Michálku, dnes ji neňte, na to máte vždycky času dost,“ přimlouvá se babička.

Kmotry sedly za stůl, aby něco pojedly a bělička ulehla opět do bílých, prachových peřin. Okem prosebným pohlédla k nebi, slzy proudem řinuly se jí po bledé tváři, když na stíněnáňadra tiskla své drahé rozeňátko.

„Matko milosti,“ tak šeptali rtové její, „Ty's proseb mých neoslyšela, když jsem Tebe za dítko na kolenou vzývala; ach, neoslyš mne nehodné, budu-li Tebe i dále prositi za blaho a štěstí toho robátka.“ Blahý spánek ztížil zemdlená její víčka.

Bylo po křtinách. Bělička se pozdravila, opustila lože a po nějakém čase šlo vše zase v obvyklém pořádku. Bledost z lící manželčiny nechtěla však vymizeti. Kdykoli na svou malou Lidunku pohlédla, vždy tanul jí na mysli onen hrozný sen. Velice ji rmoutil; manžel dobře věděl, že jeho Lidušku něco trápí; kdykoli však chtěl se jí na to pozeptati, zamluvila řeč aneb odešla na okamžik ze světnice.

Aby se poněkud upokojila, svěřila se s tím cerekvickému panu faráři, a ten jí vše tak rozmluvil, že všecka uspokojena vrátila se na „staré bělidlo.“

Spokojeností, blažeností její byl i manžel oblažen a rychle míjeli jim dny, týdny a léta.

Láska a svornost rozbila stánek svůj na „starém bělidle“.

Žel, že tak vratké štěstí pozemšťanů. Jak obydlí, jež zbudováno na písku, tak odplyne, zmizí prudkým jsouc uchváčeno přívalem.

Uplynulo několik let. Michálek byl na cestách. Dle psaní, jež byl před několika dny poslal své manželce, očekávali jeji na „starém bělidle“ každou chvíli. Malá Lidunka nemohla se tatínka ani dočkat; jen stále o něm žvatlala a co den chtěla mu jíti vstříc. Vždyť jí toho vždy tolik s sebou přivázel, jak se netěšit? — Již třikráte byla s chůvou na blízkém návrší, leč vždy se vrátily smutny, samotny.

Konečně zahrčel před bělidlem povoz; vše hrmulo se ke vratům, aby uvítalo toužebně očekávaného pána, otce.

Lidunka tleskala radostí svýma ručinkama a bělička měla co dělat, aby ji udržela na ruce.

Leč kočí Jíra tvářil se jaksi divně, kysele, a bělička tušila již, že se něco nemilého přihodilo. Přistoupivši rychle k dvířkám krytého kočáru, otevřela. Než jaké bylo její uleknutí!

Nikdo uvnitř.

„Kde pak jsi nechal pána?“ táže se chvějícím se hlasem kočího. „Na cestě se povážlivě rozstolal,“ odvětil tázaný, „a přivolaný lékař nedovolil mu jeti dále. Leží nemocen v Hronově a prosí vás, abyste ihned za ním přijela.“

Neminula ani hodina a ze starého bělidla vyjížděl kočár a za Rožnovem zahnul na silnici císařskou.

Byla již tmavá noc, kdy známý nám povoz zahrčel na dláždění pohorského, slabě osvětleného městečka a zarazil před hostincem „u modré hvězdy.“

Nemoc byla nakažlivá a opatrný lékař nechtěl běličku ani k lůžku připustiti, tím méně k obsluze nemocného. Leč láska upřímná dvou věrně se milujících duší nedá se pouhými slovy odstrašiti, ni obavou, že sama stane se obětí nakažlivé nemoci. Pravá láska nezná nebezpečí a zná-li, neleká se jich.

Obapolným, jak lékaře, tak pečlivé manželky ošetřováním, pozdravil se nemocný asi v témdni tak dalece, že na doléhavé prosby manželčiny dal konečně lékař svoje svolení k další cestě k domovu.

Leč jízda tato, k níž svolilo spíše útlocitné srdce, než rozum lékařský, přitížila velmi nemocnému. Minulo několik dní; lékař stihal lékaře; vše marno. Než uplynul týden, nebylo běliče mezi živými.

Těžká rána postihla běličku — k nevypsání.

Černé mraky zastřely to nebe modrojasné, jež velebně klenulo se nad „starým bělidlem“, černější nad šat, jež nosila na znamení smutku po drahém manželci. Trudno, smutno bylo v tom prostranném stavení, jako v přírodě, kdy strašné krupobití zhoubu rozselo po nivách požehnaných a zničilo poslední naději rolníkovu. Nebylo, kdo by ubohou běličku potěšil, chmůry s čela zaplašil; jedině malá Lidunka, matčin miláček, její blaho, štěstí, nebe. Ji střežila nad zřítelnicí oka svého, ji chovala jako památku nejdražší po milém manželci; v černém jejím očku zřela živý obraz zesnulého.

Nehoda přikvačila rychle, neočekávaně, a nejednu vrásku vyryla na jasné dřívě její čelo; leč hlubší do srdce vyryla, nevyhladitelnou.

Snad by byla podlehla tíži starostí a trpkého bolu, kdyby ji nepoutala k životu páska nejmocnější — láska k dítěti. Ta dodávala jí síly, odvahy; pro své drahé robě nelekala se žádných obtíží, ničeho.

A když bylo jí nejhůře, kdy síly umdlávaly, mysl ochabovala, vzala malou Lidunku a chvátala k nedaleké kapliče. Tam v klidném zátiší před obrazem Bohorodičky zavítal opět svatý mír do duše sklíčené. Časem si poplakala, a co ňadra stísněná tížilo, přednesla Těšitelce zarmoucených; a popláče-li si člověk, postěžuje, srdci se ulehčí.

Velké sice břímě spočívalo na bedrách slabé ženy, než s pomocí Boží překonala bělička všechny potíže a nesnáze; v krátké době šlo na „starém bělidle“ zase vše v obvyklé koleji.

A plynou léta. Po šestnácte již chystaly se družné vlaštovičky k odletu do teplejších krajín od té doby, co srdcelomný pláč a smutné žalmy pohřební rozléhaly se po rozsáhlém bělidle, a přátelé i známí ze všech končin se sešli, aby poslední poctu vzdali běličci Michálkovi.

Mnoho od těch dob se změnilo. Poupátko — malá Lidunka — rozvilo se v krásnou růži, kvetoucí pannu; líce bílé jako květ maliny; z pod černých brví jiskřilo jasné oko, rtíky malinové, stvořené k úsměvu; hedvábné vrkoče splývaly po sněhobílé šíji jako vábné víle. Jasný její zvonkový hlas pronikal duši.

Bělička sestarala se v denních pracích a ač již po několik let dobrou a vydatnou měla společníci, zatoužila po pokoji, chtěla si oddechnouti.

A proč by si nepopřála oddechu? Jméni nastřádala až dost a co den ucházel se nový ženich o ruku dospělé dcery. Těžko odřeknouti, leč mnohem tíže říci osudné „ano“.

To srdce dívčí velmi nerozhodné, okamžikem dá se uchvátit; volí často nerozvázně, nešťastně.

Tak stalo se i na „starém bělidle“. Prosby matčiny mnoho nepomohly; veškeré námitky známých obratně vymluveny; hodný nebyl uznán za hodna, a úlisný, prohnaný švihák stal se manželem Lidunčiným, pánem bělidla.

Toť světa běh!

První čas míjel novomanželům jako krásný sen, z něhož neradi se probouzíme. Když všude hojnost, lehce se hospodaří; a prohospodaří-li se několik tisíc, kdož o tom zví, dokud v truhle ještě ustrádané zlaťáky? — A peněz-li hojnost, kdo si bude lámat hlavu hospodářstvím? — „Trhejme růže, dokud kvetou,“ myslil sobě nový bělič Vitoušek, trhal růže i s poupaty a bělidla, domácnosti hrubě si nevšímal.

Aby si vyhledal lepší společnost, jezdíval s plátnem na cesty; leč místo peněz přivezl s sebou několik prošlých směnek; prohýřil vše, ano nadělal ještě dluhů. A daremných společníků, kteří všechen lepší cit v něm utlumiti hleděli a konečně utlumili, nalézal všude. Prosby a pláč trpělivé manželky nenalézaly již sluchu, zapomněl na sliby a přísahy; k čemu vzpomínat, co vodou uplynulo do moře? — Strojená láska k Lidunce, jež jako sen vloudila se do srdce jeho, jako sen opět zmizela beze stopy. V krátkém čase odcizil se rodině úplně.

Krásný sen zmizel a děsná skutečnost objevila se v celé své nahotě.

Na neštěstí ulehla asi po roce stará bělička a nepovstala již; hoře a lítost vykopaly jí předčasný hrob. Mladá bělička však, obdařena byvši dvojčaty a majíc na starosti celou domácnost, nemohla při nejlepší vůli k dělníkům dohlížeti, a z cizího krev neteče. Práce odváděna nesprávně, draže, špatnější, ký div, že mnohý raději se poohlédl jinde.

Tak uplynulo opět několik let.

Bělič nejezdil již na cesty — neměl s čím; nebílil již — nebylo co; chodil po vůkolních hospodách, pil, hrál o peníze, jež mu na veliké úroky půjčoval cerekvický Abeles. Dobrá ta dušinka zaopatřila běliče vším a to za pramalou službičku.

Abeles byl totiž velikým milovníkem rukopisů, zvláště však běličových — na směnce. Stojí-li to jen za řeč?!

III.

Bouře, kterou jsme byli předpověděli, dostavila se s večerem skutečně; v horách nedá dlouho na sebe čekatí.

Černé mraky zastřely oblohu, a jenom hvězdička třpytila se ještě mdle na severním nebi, samojediná jako lodička na širém, dalekém oceánu. Než i ta zmizela v krátkce a čirá noc rozprostřela černé své peruti nad pohorskou krajinou.

Nad horami blýskalo se křížem na vše strany, a časem zdálo se, že nebe se otevře a vychrlí strašnou zhoubu z ohnivého jícnu svého. Několik okamžiků, a již bylo slyšeti temné dunění hromu. Rachot vzmahá se víc a více; bouře již stojí nad Rožnovem,

Prudký vítr lomcuje stromovím a rudým bleskem osvětlené kmény sklánějí až k zemi pyšné hlavy své. S mračen padají těžké krůpěje; z prvu jen po různu, ale brzy hustěji a za nedlouho lije se déšť plným proudem a mocně pere do oken. V krovech a na střeše sténá to až běda.

S pohorských vízek rozezvučel se zvonků hlas a zbožní vesničané rozžehše hromničky, modlí se růženec za odvrácení děsné bouře.

Hůře než kde jinde skučí a úpí vichřice v prostranném, osamotnělém bělidle.

V slabě osvětlené světličce klečí za stolem děvčátko a chlapeček, a zbožně spínají ručinky před obrazem Ukřižovaného a jich nevinná ústa vysílají vroucí prosby k Všemocnému. Opodál nich stojí u okna bledá matka; na její tváři zrcadlí se výraz trpící duše a plamenné její oko potápí se v slzách bolestných. Tiše spojuje modlitbu svou s prosbami nevinných dětí. Kdykoli se zableskne, poznamenají se všickni zbožně svatým křížem.

Hodiny hrkly na stěně a kukačka odkukala desátou.

„Již deset?“ — smutně vzdychla utrápená bělička a oko její zakalené pátravě zíralo v čirou, děsnou noc.

„Ještě se pomodlete „Otčenáš“ za tatínka,“ pravila po chvíli tichým hlasem matka, „aby ho Bůh chránil v této strašné noci a přivedl....“ V tom se zableskne a na pěšině od Rožnova k bělidlu vedoucí kmitne se černá postava.

Minulo několik okamžiků, ledva že dívky doříkaly „Andělíčku, můj strážníčku,“ a již slyšeti silné tlučení na vrata bělidla. Závora vrzla, dvéře

se rozlítly a do světnice vstoupil — bělič Vitoušek!

„Vojtěše, jak jsme tě úzkostlivě očekávaly,“ vítá příchozího bělička a okem radostí zářícím chvátá mu od okna vstříc, „Vojtíšek s Márinkou právě se za tebe modlili.“

Bělič neodpovídal; potáčeje se, dovrávorál až ke stolu.

Děti úzkostlivě tiskly se do kouta.

Otevřel stůl; hledal, přebíral různé papíry, ale čeho hledal, nenalezl.

Vytáhnuv šuple, vysypal celý jeho obsah na zemi.

Zacinkalo cosi a po podlaze kutálelo se několik stříbrňáků.

„Tuhle jsou,“ zabručel pro sebe a rychle jako kočka za myškou hnal se po penězích!

Po té zase chystal se k odchodu.

„Kam ještě hodláš?“ — táže se hlasem chvějícím bělička, jež mlčky dosud svého muže pozorovala. „Snad bys nechtěl mne i dítky své opustit, o poslední uspořené majetek nás oloupit a vydati....“

Hlasitý pláč udusil další její slova.

Venku se zablesklo křížem a nebe jasně ozářilo celou světničku.

Zbožně pohlédla bělička k nebi a setřevši si slzy s tváří, přistoupila k mužovi; prosila, zapřísahala jej pro vše na světě. Marně! Chtěla jej obejmouti, než bělič mocnou svou pravicí odstrčil ji daleko od sebe, až zavrávorala.

Dítky vidouce to, daly se do usedavého pláče. Bělič Vitoušek ohlížeje se pátravě po světnici, potácel se opět ke dveřím.

„Vojtěše, kam chceš odejít?“ táže se opět hlasem prosebným bělička. „Dnes již tak pozdě!

O, pobuď mezi námi, u svých dítek, buď zase naším dobrým otcem, buď mým upřímným manželem. Děti, pojdte,“ vybízí matka svá robátka, obracejíc se ke kamnům, za něž se byly tyto mezitím do koutečka schoulily, „pojdte a prostě tatínka, aby nám neodcházel.“

A děti plačíc, přiběhly a objímaly nohy svého — opilého otce.

Vše marné.

„Otče, muži, slituj se alespoň nad svými dětmi; měj milosrdenství a neuvrhni nás v potupu a bídu!“

V tom se opět zablesklo a silně zahřmělo, až celé stavení se otřásl.

„Hle, jak venku řádí krutá bouře!“ domlouvá bělička. „Ne, Vojtěše, ty nesmíš z domu!“ a zase prosebně pohlédlo to černé jiskrné oko její k běličovi, jakoby čísti chtělo v duši hlubinách jeho myšlenky, a její hlas zněl tak dojemně, od srdce, jakoby měl obměkčiti kámen bezcitný.

Tvrdší než bezcitný kámen bylo však srdce Vitouškovo.

„Z cesty, holoto, nebo tisíc láter!“ a nohou odklopnul plačící dítky a pádnou pravicí odstrkoval prosící manželku.

„Pusť mne, již toho mám dost!“ řval všecek rozkácený.

Bělička pohlédla ke kříži v rohu na stěně visícímu, jež ozařovala slabě malá lampička. Jako plavec v bouři na vetché lodi sem tam zmítaný s novou důvěrou pohlíží na blízký maják a naděje spásy oživne v nitru již zoufajícím, posilní tonoucího k činu rozhodnému, poslednímu: tak posilněna byla bělička důvěrným pohledem na obraz Ukřižovaného,

I přistoupila směle k' mužovi a vytrhla mu z ruky sáček, kamž byl právě poslední její majetek skryl. —

„Alespoň nevyrví nám poslední náš uspořenéj peníz, ať již zítra nemusíme žebrati u cizích dveří!“

„Tisíc hromů! Ženo, dej sem... dej sem... anebo —“ a již jakoby zlým duchem štván přiskočil ke stěně, strhl ručnici a nežli mu ji manželka vytrhnouti mohla, padla rána. Na blízku stojící děvčátko válelo se v krvi.

„Ježíš, Maria, moje Márinka!“ a nešťastná matka vrávorajíc sklesla vedle dítěte.

Dělník, který byl zároveň hlídačem v bělidle, slyše hřmot a ránu z ručnice, přiběhl z venčí do světnice.

Právě se silně zablesklo a příšerným světlem osvítilo nebe hrozný obraz. Matka tulíc k' sobě krvácející děcko, leží na zemi a u ní pláče a chvěje se útlý chlapeček v košilce.

Co zatím dělník ubohou matku vzkřísiti se snaží, plíží se necitelný otec — otec? — netvor v lidské postavě, shýbne se opatrně k zemi a uschová rychle něco do kapsy. Polo otevřenými dveřmi tiše jako duch krade se pak z bělidla.

IV.

V přírodě bouře přestala, dunění hromu jenom slabě ještě z dálky zaznívá, v pohorských chýžkách světla uhasla a jen ještě tu a tam došeptává zbožná babička na tvrdém lůžku poslední modlitbičku — za dušičky.

Obloha se rozjasnila, hvězdičky prosypaly se po modré klenbě nebeské a velebný klid rozhostil se opět v pohorských dědinách; jen

v Cerekvici, v krčmě Abelesově panuje hluk, křik, veselí. Dva stoly jsou těsně obsazeny a při každém je tuhá práce.

Mnohému řine se proudem z čela pot, leč není času, aby si jej setřel. Z přisedících upírá každý napnutě zrak svůj na malý, obdélný lístek; ukryv opatrně první, přibírá druhý, třetí . . . V očích zřítí těžký boj; tu chvílku radost probleskuje, než okamžením blednou líce, sinavý ret a černý smutek rozlévá se po zřítelnici. Ptáte se, co se tam děje? — Hrají v karty. Kdykoli sázka dohrána, nastane hluk, veselost, proklínání. Plným douškem dopijí všichni lihovinu a karty rozdají se znova.

Shrbený židák tváře hubené, vráskovité, s velkým špičatě ohnutým nosem šourá se kolem stolů, obsluhuje hosty, dodává chuti, přeje k výhře štěstí, těší, jak kde třeba. Najednou rozlínou se dvěře a do krčmy vstoupí — rožnovský bělič Vitoušek s ručnicí. Opatrně, aby toho nikdo nepozoroval, postaví ji do kouta ke dveřím a hřmotně kráčí ke stolu.

„Phoniženě vítáme, milostphane,“ pochlebuje hluboce se kloně úlisný krčmář, „to jsme se nenadáli, že zase rácej' přijít; taková bouře! Liběj se posadit, budeme prosit... zde... tak prosíme phoniženě...“

„Holbu kořalky, abych tu bouřku zapil a kartu sem. Kdo má bank?“ křičí rozkácený bělič.

Abeles mrkne na hráče.

„Liběj' si ho třeba sám vzít!“ doloží ještě a již spěchá pro lihovinu.

„Ano,“ křičeli hráči, chytrí ptáčekové z blízkých přádelen, „pan bělič Vitoušek ať má bank.“

Karty jsou rozdány, hra počíná.

„Mnoho-li dáte do banku, pane bělič?“ táže se jeden z hráčů, jenž byl na řadě prvním.

„Všecky peníze,“ odvětil nevrle tázaný, vytáhl sáček a vyňal z něho stříbrňáky.

„Tho věřím, tohle je něco, s tím se dá už hrát,“ chválí krčmář, stavě na stůl lihovinu, běličovy stříbrňáky, a s jidášskou radostí je ohamatává.

Hráči jsou v proudu; štěstí se střídalo, nicméně z počátku přálo běličovi. Již měl hezkou kupu peněz před sebou.

Brzy se však karta obrátila, bělič počal prohrávat. Zdvojnásobňoval sázky — prohrál — prohrál vše.

Vstav rychle od stolu, skočil ke dveřím. „Poslední sázka tato ručnice,“ zvolal bělič, „málo kdy chybí, co vsadíte?“ — a na stůl položil pěkně vykládanou dvojku.

„Ha krev!“ vykřikli někteří zděšeně a vstávali od stolu.

„Krev?“ — tázal se táhlým hlasem bělič. Leč jakoby vzpomínka neblahá oživila v duši jeho, zbledl jako stěna, popadl ručnici a pádil z krčmy.

Když člověk zločin páše, v té chvíli je svědomí jeho hluché, němé; ale brzo se probudí a tu mluví hlasitě, neúprosně.

Hráči stáli jakoby bleskem omráčeni, druh na druhu pohlízejíce.

Žid jektaje zuby, třásl se na celém těle jako osyka.

V tom se zableskne; všichni v krčmě mrknou oknem na protější návrší — rána — černá postava klesá k zemi.

„Toť rožnovský bělič Vitoušek,“ tak četl každý z přítomných v oku druhého, leč žádný nemohl ze sebe vyraziti slova.

Žel, že jen na dobu kratičkou přihlásilo se u nich svědomí ku svému právu a ničím nedalo se utlumiti; brzy opustila hráče lidskost a zlý duch zvítězil opět nad dobrým andělem.

„Kořalku,“ vydralo se po chvíli z mnohých hrdel, „žide plesnivý kořalku!“

Žid stojí v nálevně, třásl se dosud jako list. Nalil, než boje se z ohražené nálevárny vykročiti, poslal sklenky po služce.

„Kamarádi,“ započne konečně ze všech nejkurážnější, „co pak jsme baby? Jářku, škoda prachu! I ten mohl dříve propít. V Úpě je letos vody dost, že . . . vody dost.“

„Nuže, na zdraví!“

Všichni dopili plným douškem.

„Já myslím, že toho máme dnes již také dost,“ pokračoval smělý řečník, „že . . . že půjdeme. Ale zítra, kamarádi, v osm hodin na místě, že . . . na místě. Jářku, kdyby tento . . . že je v Úpě vody dost, že prach raději dříve propijem.“

Ještě všelicos blekotaje a rukama na všechny strany máchaje, vrazil si po chvíli čapku do týla a vrávoral přes práh.

Ostatní následovali příkladu svého soudruha a tiše vytratili se z krčmy Abelesovy.

V.

Slunéčko již málo se ukazovalo; a vyplulo-li na nebeský baldachýn, nepražilo již; jen lehké paprsky metalo na zemi. Častěji putovaly po nebi sivé chmůry, hustěji po horách kutálela se

mlha. Stromy setřásly bohaté své plody a štědře obdařily ruku pilnou, která je ošetřovala.

Lučiny a stráně zbaveny pestrých květů, byly pusté, holé. Chladný vítr podzimní vál a žluté lupení, jež pokrývalo stezky a uvadlé pažity, rozmetával daleko, odnášel s sebou v kraje cizí, neznámé. Příroda chystala se ke tvrdému spánku, loučila se.

I já měl se rozloučiti se svými drahými, opustiti milený domov a kráčet za svým povoláním v dálnou cizinu.

„Což se ani s horami nerozloučíš?“ — šepce mi jednoho dne, an v sebe zadumán naším borcem kráčím, vnitřní jakýsi hlas. — Dlouho se nerozmýšlím; již jsem rozhodnut. Cosi nedolatelně vábí mne k těm našim horám.

Bylo to v pondělí po sv. Václavě. Počasí bylo dosti obstojné, pročež rozloučiv se časně ráno s matkou, chutě jsem chvátal k horám.

Zamířil jsem nejdříve k prameništi a vodopádům Labe; odtud k sněhovým jamám, kde po celý rok sníh neroztaje a by se oko několik okamžiků pobavilo rozkošnou vyhlídkou, vylezl jsem na Krakonošovu kazatelnu.

Pohověv poněkud zemdleným údům v salaši, jež úzkostlivě jako dítko k matce choulí se za mohutné skalisko, ubíral jsem se k cíli pouti své — na vrchol Sněžky a vyčkal zde velikolepý západ slunce, zjev to, jemuž nelze nic přirovnati.

V hlubokém údolí jest již šero a tu a tam kmitne světýlko; než téměř Sněžky líbají dosud zlaté paprsky.

Ještě jednou, jako by na rozloučenou rozhlédlo se slunko s bání nebetyčných hor na vše strany a tiché „s Bohem“ posílalo zemdle-

ným cestujícím, kteří v němém mlčení na plošném temeni Sněžky obdivovali velikolepý úkaz přírodní. Září ruměnou polilo šedý kostelík tam na temeni — a zmizelo. Ještě okamžik plál obraz jeho nad obzorem a růžový odlesk rozléval po bezmračném nebi, až pak zmizel docela v zácloně, již nad horami rozprostřela tmavá noc.

Zvonek z blízké vísky Obřího Dolu hlaholil tichým údolím a jeho zvuky posvátné stoupaly jako oběť večerní k nebesům.

Než dozněl pronikavý klekáníček, krácel jsem již po známé mi pěšince do Pecí (Petzer) — na noc.

Následující den byl pošmourný; poprchávalo a Sněžku, královnu Krkonoš, nebylo ani viděti; oblak mlhový ji zahaloval. Nechtě prodléváním mařiti čas, vydal jsem se hned z rána na cestu zpáteční. Okolo desáté hodiny blížím se k Cerekvici. Pěšina, po níž jsem krácel, vedla zrovna do prostřed vsi ke kostelu.

Slyše již ze vzdálí zvonění, pomyslil jsem si hned, že je asi pohřeb, i kráčím přímo na hřbitov.

Lidu stálo všude plno. Mladý duchovní stojí nad hrobem u rakve, řečnil velmi dojemně.

„Ujměte se ubohého sirotka, tak zdá se mi, že volá k nám ještě naposled hlasem prosebným sestra zesnulá,“ končil řečník, „ujměte se ubohého sirotka, dopřejte útulku, ochrany tomuto poupěti pod krovem přátelským. Bůh bude vaším štědrým odplatitelem a . . .“

Srdcelomný pláč ubohého, osiřelého dítěte, jež se nikterak rozloučiti nechtělo s rakví, která skrývala jeho matičku, přerušil další jeho slova, nedal mu domluvit.

Nebylo oka, jež by neslzeo.

„Koho to pochovávají?“ ptám se na blízku stojícího polesného ze Žacléře, s nímž jsem se v horách již několikrát setkal.

„Rožnovskou běličku.“

„Je zde také bělič Vitoušek?“ — obtěžuji novou otázkou. „Ukažte mi jej, slyšel jsem o něm již všelicos.“

„Bělič?“ — opětuje udiveně tázaný, „ten leží na křížovatce“ — a krátce mi pak cestou vypověděl, co jsem zde vyprávěl.

Bratři.

I.

„Nemá-li peněz, žertuje, zpívá a výsklá, jakoby mu náleželo náchodské panství. Jakmile si však pomůže k několika zlatkám, již není svůj, vyhledává hráče a sotva že jeho prsty dotkly se karet, jiskří mu oči, těkají tam a sem, čelo brzy vráskovatí, obličej rudne . . . a když vše prohrál, křičí, hádá se, vyvolává rvačku, tupí osoby, jež nikdy mu neublížily a vrací se často k nám do chalupy s hlavou zakrvácenou. Tu pak po několik dní nemluví, skoro nejí, jenom leží v seně na půdě a když myslí, že nikým není pozorován, zejména v noci, vzdychá z hluboka, ba někdy i hlasitě zapláče . . .“

Tak vyprávěl mi o svém bratru Adolfovi náš soused Kratina, když jsem před lety zavítal do rodné vísky své a meškaje u souseda návštěvou, po jeho bratřích, zejména po A d o l f-

f o v i, svém bývalém věrném druhu z mládí, se poptával. Za několik hodin svého pobytu doma doslechl jsem o něm tolik věcí nepěkných, že jsem si umínil z nezkaleného pramene, od vlastního bratra a našeho nynějšího souseda vyvážit čirou pravdu, a proto zašel jsem k němu, jakmile mne matka trochu posílila jídlem, na „táčky.“ Bylo to za krásného nedělního odpoledne, kdy po celoroční robotě ve školách přišel jsem zase jednou na několik dní mezi „své“, kteří mne přijali s náručí otevřenou. Jelikož nás ve světnici sousedově obtěžovaly mouchy, vyšli jsme si do stinné zahrady, usedli pod jabloní na zelený drn a tam jal se mi chalupník Kratina vyprávěti o svém nešťastném bratrovi.

Odkašlav, pokračoval po chvíli: „Kdysi slyše bratra za večera na půdě plakati, vyhledal jsem ho, abych, možno-li, obrátil jej na pravou cestu. Ale Adolf byl mým příchodem jaksi popuzen a odvrátil se ode mne. Věda, že kdykoli přijde kosa na kámen, věc na dobro nevychází, mírnil jsem se v řeči a pravil mezi jiným: „Bratře, nepřišel jsem, abych ti dělal výčitky; vím, že za sebe nemůžeš, že dosti se přemáháš a přicházím k tobě jen proto, abychom společně přemýšleli o vydatném prostředku, který by tebe z té vášně vyléčil.

„Takového prostředku na světě není,“ odsekl mi bratr Adolf a po chvíli doložil mrzutě: „A proto tě snažně prosím, abys mne nechal a nenamáhal se zbytečně a . . .“

Nedbal jsem jeho rozmrzelosti a vpadl mu ihned do řeči: „Po mém rozumu musíme najít nějaký prostředek vhodný, jinak najisto špatně skončíš!“

„Vždyť jsem již beztoho v koncích,“ namítal mi bratr a v bolestném smíchu ptá se: „Má se mi snad vésti ještě hůře?“

„Nebud' bláhovým, Adolfe,“ vracím mu v odpověď, „a vypuď z hlavy myšlenky, že bych snad já nebo starší bratr náš Jan z neštěstí tvého se radovali. Právě naopak; a jedině tomu se podivuji a se mnou všickni tvoji upřímní přátelé, kterak to jen možno, že vášni karbanické tak otročíš, že nelze ti z jejího jha se vymaniti, nýbrž že jako nerozumné dítě hříšné náruživosti slepě hoviš. Vzmuš se přece a přestaň býti nerozumným děckem; mužem buď!“

Při posledních slovech svých vzpřímil se bratr Adolf, obrátil se ke mně a nedaje mi domluviti, pravil: „To mi nepovídáš žádné noviny; opakuješ pouze, co jsem již nesčíslněkráté od tebe i od jiných musil slyšeti. Snadno se řekne: Vzmuž se!, ale mezi slovem a skutkem leží příkop neveliký sice, nicméně nejsem s to jej přeskočit; zdá se mi, že mám nohy i ruce svázány tajemnými pouty. Kolikráté již jsem si umínil, že hráti nebudu a nebudu; leč ukáže-li mi někdo karty, rozprchnou se všecka dobrá předsevzetí jako plevy na větru. Rozvážliví lidé nemají ani ponětí o tom, jak hroznou náruživostí je hra v karty; ona přivedla mne o dobré bydlo, poskvrnila mou čest, zbavila mne lásky mateřské, uvedla mou hodnou ženu i nevinné dítky do hrobu, a postavila mne nešťastníka před světem na pranýř. Stojím už na pokraji děsné propasti; zbývá pouze jediný krok — k zoufalství . . .“

A ubohý bratr klesl rozčilením do sena, zakryl si oběma rukama obličej a hořce zaplakal.

„A přes to vše nemůžeš té zlořečené hry v karty zanechat!“ chápou se po chvíli opět slova.

„Nemohu . . . nemohu“ zvolal žalostivě bratr Adolf a povstav, ovinul mi pravici kolem krku, načež doložil polohlasitě: „Snad právě proto, že vše, co jsem byl ztratil hrou, stále mám před očima, nemohu ze hříšné nepravosti vybrísti; chci prohrané zase vyhráti, ztraceného znova nabýti, chyby napravit, leč volím k tomu cestu nepravou. To vše dobře vím, ale jsem zrovna jako světluška, která v noci poletuje kolem svíce; ne jednou popálí si křidélka a přece blíží se k světlu znova a znova, až konečně zahyne v plamenu.“

„Vyjádři se určitěji, abychom si rozuměli,“ podotýkám v naději, že nešťastný bratr srdce své mi odhalí zcela, k něčemu se rozhodne a rozmluva má s ním že nevyjde na plano.

„Ihned mi porozumíš, ujal se slova bratr Adolf, „ano, musíš mi aspoň rozuměti ty, který se mnou tolik máš trpělivosti, ničemníka živíš a darebu šatem odíváš, aby nesklusl na prostého trhána. Pamatuješ se dobře, jak mi před osmi lety bratr Jan přenechal dobře zavedený obchod střížným zbožím v Hr. Kr. a u dvou hlavních firem převzal za mne ručení. Štěstí mi přálo; dobrá pověst bratrova zjednala mi důvěru obecnstva a objednané zboží neleželo mi nikdy dlouho na skladě. Ve třech letech uložil jsem si v záložně na dva tisíce zlatých úspor. Tu nešťastnou náhodou upadl jsem do rukou prohraným hráčům; s počátku nechávali mne schválně vyhrávati a tvářili se, jako by jim skutečně šlo jen o zábavu; ale brzy karta se obrátila, dominělá „zábava“ přešla ve vyděračství, a nežli uplynulo půl roku, byly mé úspory ty

tam, a nad to, vypůjčuje si, kde se jen dalo, vězel jsem až po krk ve dluzích, takže chtěje chytře vyváznouti z hrozícího úpadku, pomýšlel jsem již sám na prohlášení konkursu a „čestné“ vyrovnání se s věřiteli, pokud by přistoupili na mé podmínky.“

„A věděl o tom o všem bratr Jan?“ táži se zvědavě.

„Věděl; jeho i můj dobrý přítel, jehož výstřeh jsem nedbal, podal mu včas zprávu, jak střemhlav řítím se do propasti. Mimo to, abych přišel k penězům, padělal jsem na dvou směnkách i podpis bratrův, a tříměsíční směnky ty byly mu předloženy k výplatě nebo k prolongaci.“

Po té bratr Adolf se odmlčel, jako by to, co měl ještě na srdci, nechtělo mu z hrdla ven, a pokračoval teprve po delším oddechu s tváří ode mne odvrácenou:

„Jednoho dne ráno — kde se vzal, tu se vzal — stojí přede mnou bratr Jan v obchodní místnosti a po krátkém pozdravu a rozhovoru bere mne za ruku, vede do vedlejšího pokojíku, pohlíží mi upřeně do očí a dí: ‚Víš-li, Adolfe, co k nám mluvil otec na loži smrtelném? — Jestliže jsi to zapomněl, uvedu ti poslední slova jeho na pamět: Děti, chraňte se karet, nechce-li přijíti o jmění, spokojenost, dobré jméno a čest! V den, kdy sami nad sebou musíte se zastydět, odložte čisté jméno mé! — Jeho slova jsou mi dosud svata. Velkoobchodník P., jenž na tvé dvě falešné směnky založil tě penězi, aby, jak jsi předstíral, vytrhl tě z okamžité velké tísně, pouze na mou prosbu upustil od žaloby, která mohla tě na delší dobu přivésti do žaláře. Směnky ty, jsem zaplatil, více však činiti pro tebe,

bylo by ode mne bláznovstvím, neboť obchod tvůj nedá se již déle udržet a konkurs je neodvratný. Kdybych dnes vyrovnal všechny tvé dluhy a uvedl vše do pořádku, nemám žádné záruky, že za rok nebo dříve budeš zase tam, kde jsi dnes. Každého, kdo otročí vášni karbanické, nutno se varovati, i kdyby to byla vlastní krev. A proto nyní na rozchodnou slyš: Dnešním dnem přestal jsi býti bratrem mým a to na tak dlouho, dokud se nepolepšíš a tu černou skvrnu s čistého jména našeho nesmažeš. Bůh tě naprav!“ Po té chvatným krokem odešel. Neodvážil jsem se ani vyjít za ním a pronésti několik slov na svou omluvu. Odsouzení k smrti provazem není snad hůře u srdce, nežli bylo mně v onom okamžiku, neboť jsem bratra Jana ctíl a miloval velice; on více nežli otec podporoval mne, když jsem studoval, on předal mi dobře zavedený obchod, on ošetřuje naši starou matičku a na stará kolena život jí oslazuje, kdežto já kalich hořkosti jí k pití podávám. Jsem lump, dareba, jenž není hoden, aby jej země nosila, ale nemohu jinak; snad mi Pán Bůh spletl rozum.“

„Nerouhej se, bratře,“ vpadnu mu do řeči. „Bůh, jenž lidem dal rozum, jistě jim ho neplete, ale lidé spletou si jej sami svými vášněmi, jež nedovedou držeti na uzdě. Vášeň, toť jako nezkrocený kůň, který smýká člověkem a vleče jej s sebou, kam chce.“

Pak vzal jsem bratra Adolfa dolů do světnice, aby pojedl s námi večeři a po ní požádal ho, aby nám o nastalých žních vypomohl trochu v práci na poli. Od toho dne až po dnes je s ním svatý pokoj; pomáhá nám ochotně v poli i v domácnosti od rána až do večera, o nedělích i svátcích chodí pravidelně do kostela na „ran-

ní“, odpoledne na požehnání, pak něco čte nebo jde do polí jako dnes. O hospodu ani nezavadí, ač mu každou sobotu dávám po zlatce, aby měl na sklenici piva a na tabák. Bratr přestal však úplně kouřiti a pivo pije jen, dám-li je přinésti domů nebo na pole. Stala se s ním již skutečně velká změna, a dej Bůh, aby to potrvalo na dále.

„A kde žije jeho manželka a děti?“ vy-
zvídám na sousedu; „slyšel jsem, že byl ženat
a měl rodinu.“

„Po osudném dni,“ pokračoval hovorný sou-
sed Kratina, „kdy bratr Jan se ho zřekl, byl
všecek zamklý, malomyslný, vedl sice nějaký čas
obchod svůj dále, ale více tělem pouze, nežli
duchem; věřitelé, pozorující velkou změnu v cho-
vání i jednání bratrově, naléhali na vyrovnání
úctů, zaplacení směnek, a konečně dali prohlásiti
konkurs; krám byl úředně uzavřen, a zboží, na
skladě ležící, prodáno ve veřejné dražbě. Man-
želka jeho, dříve již churavá, rozstala se z toho
na smrt, po nějakém čase i obě jejich děti one-
mocněly záškrtem, a že se jim nedostalo potřeb-
ného ošetřování, zemřely v málo dnech po sobě,
načež je následovala i matka. Po jejím pohřbu
naložil jsem nešťastného bratra a něco věcí, jež
mu soudně nemohly býti zabaveny, na vůz a do-
vezl vše sem ke mně. Něco je ve světnici, ostatní
je uloženo na půdě. A tak zde žije s námi
už několik let; bratr Jan přispívá mi něčím na
jeho živobytí, neboť nemám tolik nazbyt, abych
jej mohl po léta živiti jen tak za tu práci o žních
a při mlácení. Rok je dlouhý, a každý ví nej-
lépe, kde ho střevíc tlačí. Bratr Jan i stará naše
matka doufají však stále, že ještě se obrátí na
pravou cestu a že bude zase pořádným člově-
kem.“

„Dejž to nebeský Pán!“ dím na to, podáváje na rozhodnou právicí sousedovi; „přál bych to ze srdce jemu i celé vaší rodině.“

Ač jsem nešťastného Adolfa schválně vyhledával, nesetkal jsem se s ním; bezpochyby se mi vyhýbal úmyslně.

Po málo dnech odejel jsem z rodiště svého na léčení do svatojanských lázní, a pak mi ve víru života bývalý druh z mládí brzy vypadl z mysli a paměti.

II.

Vodou uplynulo zatím pět let, kdy zatoužil jsem opět po rodném kraji svém v Podkrkonoší. Navštívil jsem tam všechny známé, živé v příbytích i mrtvé na sv. poli a zašel rovněž k našemu sousedu Kratinovi.

Ale jeho bratra Adolfa již tam nebylo; jak mi řečeno, stal se s ním zatím skutečný obrat. Šel nejprve do kondice k bratru svému Janovi do K...., po té do Prahy a nedávno převzal po svém zemřelém chefovi střížný obchod na Starém Městě. Tou dobou jest prý zasnouben, ne-li docela ženat s dcerou svého bývalého chlebodárcce. Skutečná, záhadná proměna s Adolfem udála se prý teprv až v Praze.

Hovorný soused sdělil se mnou, že ví o tom všem jen málo, pouze z listů, jež mu zaslala matka, a že nemůže mi podati zprávy zevrubnější. Na konec dodal, že mohu náhodou v Praze s Adolfem se setkat, po případě ho vyhledati a z jeho vlastních úst, zajímám-li se o to, zvědět i čistou pravdu.

V Praze hledají se někdy lidé dlouho, nežli se najdou, ale pak, když přestali se již hledati, skřížují se cesty jejich maně.

Tak bylo i se mnou; obchod svého druha z mládí našel jsem sice brzy, nikoli však chefa závodu, ač několikráte po něm jsem se tam poptával.

Za pěkného červnového odpoledne potkám na Karlově náměstí domácího pána Č...., u něhož jsem po několik let bydlil. Pospíchal za rodinou do koncertu na Žofín a nutil mne, abych šel s ním. Zdráhal jsem se chvíli, leč pak byl jsem mu přece po vůli a šel. Rodina pana domácího seděla sama u stolu pod košatým stromem; přisedli jsme k ní a rozhovořili se brzy tak, že nikdo z nás ani nepozoroval, jak hodina míjela za hodinou. Abych přece také užil procházky, poroučel jsem se konečně, šel na dolejší konec ostrova a promenoval po pískových, klikatých cestíčkách. Tu stanul jsem na okamžik u květinového záhonu, tam podívoval jsem se krásným trsům růžovým.

Ač není mým zvykem na procházce zevlovat po lidech, přece mi neušlo, že elegantně oblečený pán s dámkou ve smutku mne nápadně si prohlížel, a když na zatáčce po druhé šli jsme mimo sebe, mne pozdravil.

„Snad si mne s někým plete,“ pravím si v duchu a kráčím dále. Ale při třetím našem setkání přistoupí neznámý pán ke mne a táže se, nejsem-li ten a ten. Když jsem mu přisvědčil, chápe se radostně mé pravice a obrátiv se k dámě volá:

„Vidíš, Anuško, že jsem se nemýlil; zde moje nevěsta, slečna Rejholcová, a my dva se přece známe?“ Vzpomínám chvíli tam a sem, ale marně. Konečně zvolá neznámý s podivem:

„Je to možno, že druh druhá z mládí nepo-

znává? Vždyť jsme oba rodáci, bývalí nejlepší kamarádi; já jsem Adolf Kratina...“

A již padli jsme si do náručí.

„Odpusť, příteli, neviděl jsem tě již řadu let,“ omlouvám se, „a lidé změní se někdy v podobě velice.“

„To je ovšem svatá pravda,“ vpadá mi do řeči přítel můj, „leč za odpuštění prositi mám vlastně já, že jsem tě téměř přepadl. V závodě mém vyprávěli mi pomocníci nejednou, že mne hledal nějaký pán, a jak mi neznámého v podobňovali, tušil jsem hned, že's to byl nejspíše ty. Zvěděl na policii, kde bydlíš, byl jsem po dvakráte u tebe v domě, ale nezastal jsem nikoho doma; na dveřích visel zámek. A tak hledali jsme se oba delší dobu marně, až zde setkáváme se náhodou. Poznav tebe ihned, nechtěl jsem si dáti ujíti té příležitosti a proto jsem tě zastavil.“

„Těším se z toho nemálo, že jsme se tak konečně našli,“ vracím mu v odvěť, „a protože zde chodím jako bludná duše sám, dovolte, slečno, abych k vám na chvíli se přidružil; ty, Adolfe, nebudeš zajisté proti tomu namítati ničeho.“

„Bude nám velikou ctí a potěšením,“ zvolali oba téměř současně, a již kráčíme cestou dále. Hovořili jsme o domově, přátelích a známých a nežli jsme se rozešli, vyzval jsem přítele k dostaveníčku.

„První pondělí každého měsíce přicházejí mnozí z našeho kraje do známé restaurace v Nekazance na dobré pivo a trochu toho povídání; přijď také mezi nás a dobře se pobavíš. Scházíváme se pravidelně beze všeho zvaní v zimě po sedmé a v létě po osmé hodině a o jedenácté se rozcházíme.“

„A jak se bavíte?“ vyzvídá přítel.

„Jak? Vypravováním vzpomínek z mládí a z let studentských, anekdotami, zpěvem...“

„A hrou v karty!“ vpadá mi do řeči nastávající paní Kratinová.

„Nikoli, slečno; sedáme sice v místnosti uzavřené, sami pro sebe, ale hra v karty jest z programu zcela vyloučena; účelem našich schůzek jest nevinná zábava, jak jsem už předem podotkl; někdy druží se ke zpěvu deklamace, solové výstupy, snazší produkce eskamotérské a jiné taškařiny.“

„A dámy nemají tam přístupu?“ táže se slečna.

„I mají a jsou vždy vítány, ale přicházejí tam zřídka kdy, ana místnost není zrovna prostorná, a někdy bývá nás tam plno, jak by nabyl; že tam rovněž dosti kouře, nemusím snad ani podotýkati. A ten právě nebývá mnohým dámám vhod.“

„Nemám sice kouř ráda, leč až budeme s Adolfem svoji, přece se tam jednou podívám.“

„Těším se, slečno, že dostojíte slovu a svého nastávajícího již příští měsíc dovolíte mezi nás.“

„Příští měsíc vyprší doba smutku po zemřelém mém chefovi,“ přejal slovo přítel Kratina, „načež budeme slaviti veselku; pak chceme vykonnati krátkou svatební cestu, zajedeme k matičce a bratrovi Janovi do K...., po té do našeho rodiště, a tak bych mohl přijíti mezi vás teprve v říjnu, vid, Anuško?“

„Ano, dříve to nebude ani možno,“ přisvědčuje nevěsta Adolfova.

„V říjnu bývá po prázdninách první schůze, jaksi zahajující, jež je vždy nejčetněji navštívena a tudíž nejveselejší,“ vysvětluji ochotně.

„A do té, bude-li mi jen poněkud možno, dostavím se také já,“ praví s úsměvem nastávající paní Kratinová.

Nechtě snoubencům dále býti na překážku, podal jsem příteli na rozhodnou pravici a po některých obvyklých zdvořilůstkách rozešli jsme se. —

III.

Oznámení o vykonaném sňatku Anušky Rejholcové s obchodníkem Adolfem Kratinou obdržel jsem o prázdninách na venkově a dočetl se o něm obvyklou stručnou zprávičku i v novinách. Za blahopřání k sňatku dostalo se mi rovněž srdečného poděkování. Ale ač jsem hned počátkem září vrátil se do Prahy, neseťkal jsem se nikde s Kratinou, až teprve o první naší schůzi říjnové. Přišel tam s paní a s bratrem Janem, který právě meškal v Praze návštěvou. Oba naši ve schůzi plno známých, takže připadlo mi úkolem, abych bavil paní Kratinovou, v čemž — přiznávám se bez mučení — valně se nevyznám a byl jsem vždy rád, kdykoli přítel-manžel vrátil se k nám a zasedl na chvíli ke stolu. Když minula již desátá hodina, požádala panička svého chotě, aby ji doprovodil domů, a že jsme je zdržovali, dodala, že Adolf může se ještě mezi nás vrátiti a po libosti, jak dlouho bude chtíti, s námi se bavit.

Jakmile odešli, a já s Janem, starším bratrem Kratinovým, osaměl, neodolal jsem dávné touze své a požádal ho, aby mi zatím o trvalé změně mého přítele něco vyprávěl. Po chvíli teprve rozvázal se mu jazyk a vyprávěl mi následující:

„Jak se mnou kdysi sdělil bratr Vojtěch, napovídal vám toho před lety o Adolfovi až dost, a není třeba, abych nyní o těch věcech znova se zmiňoval. Také vám bude snad známo, jak jsem, když se začal Adolf obracet na pravou cestu, přijal jej k sobě do závodu a bděl nad ním, aby obrat ten stal se trvalým. Jelikož se dobře držel a dbal na sebe, doporučil jsem ho po roce svému známému do Prahy. Měl jsem při tom na mysli, že by v hlavním městě mohl šťastnou náhodou převzít časem nějaký menší obchod a udělati se pro sebe, což v Praze je vždy snáze, nežli na venkově. Ale když odešel z mého domu, probudila se v něm stará vášeň znova; ač pak — jak sám mi vyprávěl — hrával v karty opatrněji nežli dříve, přece větší část měsíční služby obětoval své náruživosti a raději utrl si od úst, jen aby mohl hověti vášni své. Hledaje stále ztraceného štěstí, střídal hostince a vyhýbal se zejména hráčům z povolání, tak zvaným „kozákům.“ Někdy dovedl se tak přemoci, že po 2—3 týdny nedotekl se karet, ale pak za 2—3 dny prohrál vše, co měl, takže do konce měsíce musil se stravovati na dluh.

Tu jednou — budou tomu asi dvě leta — zašel si Adolf do „Ungeltu“ na večeři a po ní přinutilo ho několik tam sedících hráčů do „barvičky.“

Neodolal, pustil se do hry a na štěstí vyhrával stále, tak že po několika hodinách měl přes sto zlatých před sebou na stole. Tu pak hráč po hráči počali se s prázdnými kapsami vytráceti, leč Adolf byl právě při nejlepší chuti a byl by hrál nejraději až do rána.

„To je pěkné,“ zvolal po chvíli osamotněv, „když Štěstěna na mne tak líbezně se usmívá,

tak' že bych' snadno mohl vyhrátí celou Prahu, všechno mi uteče. Hospodo, což není zde už nikoho, kdo by se mnou hrál? Dnes obehram' každého, i kdyby to byl sám' satanáš“ a udeřil rukou do stolu, až se vše otřáslo. V tom' vynořil se ze zadního koutu hostinské místnosti muž, který po celý večer hráče ze zdálí pozoroval, přisedl mlčky k Adolfovi a pokynul mu, aby rozdál karty. Byl to vousatý, ramenáč, s pichlavýma očima a tváře nevlídné, tak' že bratr se ho zhroutil. Nechtě však' na sobě dáti znáti strach, ač nemohl neznámému pohlédnouti do tváře, přece zvolal: „Tak' snad „jedníka?“ —

Neznámý pokynul mlčky hlavou.

Počali hrátí a Adolfovi zase přálo štěstí; ale jen na krátko. Karta se obrátila a sotva že bratr několikráté prohrál, chvěl se všecek rozčilením, zdvojnásoboval sázky a než uplynula hodina, převandrovala nejen kupa peněz před Adolfem na stole ležící k protějšímu vousatému hráči, nýbrž i poslední zlatka z tobočky bratrovy, tak' že mu nezbylo ani na zaplacení útraty za pivo a večeři.

Adolf, bledý jako stěna, nabízel číšníkovi do zástavy prsten a když jej odmítl, dal mu hodinky. Vousatý hráč jako by se pásl na rozpacích a nesnázích bratrových, pohlížel na něho upřeně a když Adolf vstáváje od stolu, měl se k odchodu, pošoupl rázem celou výhru svou před bratra.

„Zde vezměte, nešťastníku,“ promluvil konečné hlasem hrobovým, „a dnešní štěstí a neštěstí v kartech budiž vám výstrahou pro celý život. První vyhrání z kapsy, vyhánění a z kabátu svléká poslední prohrání!“

Adolf nevěda, sní-li či bdí, padl k nohám cizincovým a dal se do pláče.

Vousatý hráč pozvedl jej k sobě a drže bratra za obě ruce, pravil: „Jsem stařec nad hrobem a vy proti mně mladý muž; slyšte, co vám nyní povím: Chraňte se karet, chcete-li býti na světě šťasten a spokojen. Vášnivý hráč prohrává, i kdyby vyhrával tisíce, neboť ničí veselí své duše, ničí si rodinné štěstí a zbavuje se dobrého jména . . .“

„To znám dobře,“ přerušil ho Adolf, „ale síly se mi nedostává, abych se dovedl přemoci. Nemohl byste mi udati bezpečný prostředek léčivý? Vy snad přece, který jako démon ovládáte hru, štěstí máte v rukou, tak že stále a jistě vyhráváte! Čím získal jste svůj klid duševní při kartách?“

„Neštěstím svého života a šedinami!“ odvětil neznámý, načež vyprávěl krátce svůj životopis, který ve mnohém podobal se na vlas životu bratrově, a skončil v tato slova:

„Když koráb mého žití již již se troskotal, zachytil jsem se prkna záchranného, jež mi podal neznámý cizinec před 40 lety, když na mne vyhrál poslední zbytek mého jmění. Daroval mi výhru svou a ta stala se mi základem nového života; s několika stovkami pustil jsem se chutě do obchodu a přičinlivostí a šetrností dodělal jsem se za několik let slušného majetku. Jednejte podobně a Bůh vám požehnej!“ S těmi slovy vyšel vážným krokem z hostince. —

V tom vrátil se přítel můj Adolf, jenž byl paní svou doprovodil domů, zase mezi nás. Jeli-kož vypravující se odmlčel a já němě pohlížel na příchozího, tázal se Adolf: „Snad jste nemluvili o mně a nepomlouvali ženu mou?“

„O tobě byla řeč,“ přisvědčil mu bratr Jan; „vyprávěl jsem tvému příteli a druhu z mládežnické poslední akt z tvého pohnutlivého života; leč opona ještě nespadla.“

„Kam jsi až dospěl?“ vyzvídal Adolf.

„Jak neznámý vousatý hráč vyšel z hostinské místnosti,“ dím na to.

„Konec můžeš, Adolfe, dopovědět sám,“ prohodil bratr jeho Jan.

„Eh, nerad o tom mluvím,“ vytáčí se Adolf, ale po chvíli doloží: „Ovšem u dávného, milého přítele nutno učiniti výjimku. Nuže, poslyš: Truchlivé drama životní skončilo pro mne dosti dobře. Když neznámý hráč odešel, zvolám: „Toť nějaký čaroděj nebo zlý duch!“

V tom přistoupí ke mně hostinský a dí: „Nikoli, pane, ani to ani ono; tento vám neznámý pán je známý pražský obchodník Rejholec, jenž má závod svůj nedaleko odtud na Staroměstském náměstí, a muž ten již nejednomu hráči stal se andělem spásy.“

„A proč vlastně hraje?“

„Hraje, aby pak varoval jiné od propasti. Sem přichází jednou až dvakrát za měsíc a sedává vždy sám a sám, nejraději tam vzadu v koutě. Pouze, je-li vyzván ku hře, hraje a zpravidla vyhrává. Ale vyhraných peněz ani se nedotkne, nýbrž vrací je buď hráčům samým nebo hodí je zde do pokladničky Ústřední Matice školské. Podobně činí pryč i všude jinde.“

„Vrátiv se domů — vypravuje Adolf dále — umínil jsem si, že stůj co stůj s obchodníkem Rejholcem se seznámím. Povedlo se mi to dosti brzy. Ale známost naše šla ještě dále; asi po půl letě vzal mne můj záchrance do svého obchodu, v němž po roce postoupil jsem za účet-

ního. Po té býval jsem v domácnosti chéfově častým hostem a doprovázel pana Rejholce i jeho dceru Anuši o nedělích a svátcích na vycházkách. Bývalo mi při nich jako na jarním výsluní. Chéf můj byl muž životem protřelý, moudrý a rozvážlivý, od něhož mnohému jsem se přiučil a v praxi obchodní získal; proto přichýlil jsem se k němu s celou duší. Při tom sluníčko lásky vetkalo mi hluboko do srdce i obrázek spanilé jeho dcery Anuše, a protože i já padl jí do oka i do srdce, stalo se, že když letos v lednu chleboďárce můj těžce ochuravěl a byl již smrti blížek, na smrtelném loži požehnal našemu zasnoubení.“

„A ostatek dopovím, Adolfe, já,“ přejal mu slovo bratr Jan: „Dnes máš slušnou a rozumnou paní a vedle ní jsi spolumajitelem předního obchodního závodu pražského, který stojí na pevných nohách a bude-li opatrně a moudře veden, přetrvá staletí!“

„Dejž to Bůh!“ zvolám a připijím oběma nyní šťastným bratrům přátelskou zdravici.

Ve spárech upíra.

Zachmuřilo se zimní nebe, nadul své měchy krutý Severák, a již chvělo se všecko stvoření. Nejvíce trásly se něžné květinčky, vyhýčkaní miláckové teplého slunce, a mladé traviny, jež nedávno na sklonku podzimu vyskočily ještě z temného lůna země. Než jaká jim pomoc, když vládkyně Zima nemá s nimi útrpnosti žádné. — Tu obracejí zkřehlé hlavinky k nebesům, ke Tvůrci všemocnému, který je v létě tak pestrým

přiodíval rouchem i napájel vonnou rosou, a prosí za ochranu.

I smiloval se nad nimi dobrotivý Bůh a již sype se z oblohy měkké, jemné peří sněhobílé, jež andělé derou s pílí laskavou, a za kratičko pokrývá teplá, bílá pokrývka útlá tělíčka rostlinek a chrání jich ode zloby povětrné.

Ano, teplým pláštěm přikrývá padlý sníh odpočívající zemi, stele ji ke klidnému spánku zimnímu, zahřívá ji a chrání — ne však člověka; toho mrazí a roztrásá zimou, nesedí-li u teplého krbu a musí-li jako bohatá kdysi selka Dostálová ze Sukdola se svou snachou a její čtyřmi malými dětmi rozžehnat se na vždy s oteckým krovem a jíti mezi cizí lidi prosit o přístřeší. Ještě naposled obracejí se všichni k bývalému svému domovu, kde jim bylo tak blaze; leč nic naplat, chtěj nechtěj musí odtud dále, byť i oči zalévaly se slzami a nohy z místa nemohly, jakoby malil do nich olova. Pouze nedospělé dítky, jež nechápají dosud jasně hrozného neštěstí, které je postihlo, poskakují si ve se se a chytají na ruku padající vločky sněhové. —

Leč kterak se to stalo, že stará selka Dostálová z toho velkého statku za vískou tam na stráni opouští na stará kolena nyní v zimě svůj domov a s ranečkem v ruce a s hlavou sklopenou v hlubokém žalu ubírá se do nehostinné ciziny?

To ti právě, milý čtenáři, ku poučení a výstraze zkrátka a dobře vypovím.

*

Selka Marie Dostálová zdědila po rodičích veliký grunt; všecko pole, jež vidíš kolem statku

v pravo i v levo, i ty lesy, jež černají se v zadu i ty zelené pastviny pod nimi v předu, vše to bylo vlastnictvím statkáře Kolihy, a Mařenka byla jeho jedinou dcerou. Když dospěla věkem, přiznal se k ní na statek švarný mladý hospodář Dostál z Plesu za Josefovem, jenž z počátku vedl hospodářství se starým Kolihou a po jeho smrti uvázal se v ně sám. Teprv po několika letech obdařila ho Mařenka synáčkem, jemuž dáno na křtu sv. jméno Vojtěch. Pouze jednou přiletěl čáp do statku Dostálova a pak se tam už více neukázal ani sám, ani paní vrána.

Dostál byl rozšafný muž, hospodařil dobře, a rok od roku hospodářství nejen že zveleboval, nýbrž i rozmnožoval výhodnou koupí sousedních, menších pozemků.

Když Vojtěch odrostl škole a nastoupil do praktické školy otcovy při hospodářství, zemřel po krátké nemoci sedlák Dostál. To byla pro Mařenku rána veliká; nicméně brzy se z ní alespoň trochu vzpamatovala, když viděla, jak syn Vojtěch sám všeho si všímá, práce se neštítí, a ni zábav ni hospod nevyhledává. Jakmile doba smutku minula, vybízela sama nejednou Vojtěcha, aby šel trochu do vsi mezi soudruhy se povyrazit, — ale Vojtěch nešel; raději zasedl za dubový stůl a četl si v hospodářské čítance nebo prohlížel si staré i nové kalendáře, všímaje si v nich vedle poučných příběhů a povídek především statí národohospodářských. Těmi obíral se nejraději a mnohé výpisky a poznámky do zápisníku z nich si činíval.

Teprve druhý rok po smrti otcově o první jarní pouti Svatojosefské dal se poprvé vylákati kamarády do Vlčkovic k muzice a od té chvíle byl všecek jako vyměněn. Práce doma a při

hospodářství přestaly ho rázem těšiti, za to tím pilněji vyhledával svých soudruhů a s nimi často i všedního dne navštěvoval hostince. K zábavám tanečním chodíval nyní rovněž zhusta, ba i do osad vzdálenějších, a nejen to: nebyla-li právě, kam zavítal, taneční zábava, pustil se chutě do karet, až z nenáhla stal se mu karban — vášní. Jelikož ho moudrá matka držela zkrátka a mnoho peněz na útratu mu nedávala, dělal Vojtěch, nemaje do sázky, dluhy. Starý obchodník, Isák Kohn, ze Sukdola, jenž chodíval do hostince jen proto, aby tam udělal nějaký „kšeft“, vypomohl Vojtěchovi velmi často z okamžité nesnáze, kdykoli už neměl do sázky.

Když pak po čase Vojtěch chtěl s ním v soukromí účtovat, odbyl ho Kohn zkrátka: „I dejte pokoj, vždyť to nestojí ani za řeč; takový statek máte; snad nemyslíte, že se bojím u vás o peníze? — Těch několik mizerných desítek! — Ale slyšte, pane Vojtěch! Celá naše obec, ba i celé okolí povídá si o tom, jak vaše matka s poručníkem držejí vás zkrátka, jak vás ti skrblicí o nedělích a svátcích jen nějakou tou zlatkou odbývají... leč co je to na outratu pro takového statkáře? — Víte co, pane Vojtěch? — Neproste se jich více o tu almužničku a obraťte se vždy přímo na mne. Abyste pak nemusil ke mně často přicházet nebo dlužit si v hostinci před lidmi, založím vás, když bude třeba, raději větší částkou. Všecko to dělám jen z přátelství k vašemu nebožtíkovi phantátovi — byl to moc hodný člověk, jen co je pravda, komu čest, tomu čest“ — pochleboval žid a po chvíli doložil: „A vy mu nesmíte dělat hanbu, abyste nepřišel do lidských hub. Spíše ty malé dloužky, jež snad zde onde máte, brzy vyrovnejte; co

my zde mezi sebou máme, o tom nedozví se nikdo na světě.“

Vojtěch chtěl sice něco namítati, ale chytrý židák nepřipustil ho ke slovu, nýbrž pokračoval chutě dále: „Abyste mi, phane Vojtěch věřil, že to s vámi míním upřímně, půjčím vám dnes celou tisícovku, a nedám si to snad vtělit do knih, jak to dělají jiní, nýbrž podepíšete mi tenhle kousek papíru“, při tom vytáhl ze zá-
ňadří směnku. „Co je to, nemusí vám snad starý Kohn ani povídat; tedy tuhle směnku mi podepíšete a bude vše v pořádku. Ourok nebudete platiti žádný, ten se hned k tomu při-
razí.“ —

„A jak velký ourok žádáte?“ osmělil se přece zeptati Vojtěch.

„Nu, zákonnitý, toť se ví; 6 procent a k tomu malý rabatt za mou ochotu a risiko; 300 zlatých jste mně již dlužen a zde máte ještě celých 600 zlatých v hotovosti beze všech dalších caviků. Tak jen chutě beřte! Až ujmete statek, pak se vyrovnáme; bohatá nevěsta zaplatí vše.“

Takovým lstivým jednáním dostal chytrý židák nezkušeného mladíka do svých tenat a již ho z nich nepustil.

Po několika měsících byl Vojtěch, jenž hrál si opravdu na statkáře, opět v úzkých a Kohn vypomohl znova.

Tak to šlo asi tři leta; staré směnky se prodlužovaly a nové podpisovaly.

Jelikož nadešel Vojtěchovi čas k odvodu a selka Dostálová bála se o syna, dala jej za souhlasu poručníkovy prohlásiti u soudu za plnoletého, aby ujmouci mohl statek a ušel tak vojančině. Jakmile byl Vojtěch samostatným pánem statku, nadháněl mu Kohn nevěstu za nevěstou; ale zpra-

vidla děvče chudobné, neboť v tom právě viděl svůj prospěch; měl totiž na statku již několik tisíc zlatých a chtěl ho míti brzy celý. Kdyby si Vojtěch oblíbil dívku bohatou s větším věnem, snad by se Kohnovi dobře promyšlený plán zhatil na vždy.

Konečně rozhodl se mladý Dostál pro Františku Vávrovou z Oujezdce; byla sirotek, děvče hodné, pracovité, slušného zevnějšku, ale po rodičích měla jen několik stovek věna.

Selka Dostálová, která o dluzích synových neměla ani potuchy, nebránila mu v tom, naopak ho v lásce k dívce té ještě utvrzovala, řkouc nejednou: „Františka má sice malý přínos na náš statek, leč to nevadí; my máme k živobytí až dost a ty potřebuješ jen dobrou hospodyní — a takovou, myslím, že Františka bude — která by tě lépe držela doma a při hospodářství než-li to dovedu já.“

A tak byl v kratičké době z Vojtěcha a Františky párek.

Před svatbou i po ní přinášel Kohn do statku rozličné skvosty, zlaté i stříbrné, aby jimi Vojtěch překvapoval svou nevěstu; půjčil mu peníze i na nový kočár a pár bujných vraníků, a když dluh s úroky a rabatty obnášel devět tisíc zlatých, dal si je Kohn vtělit do knih.

Jakmile mladý hospodář dostal o tom, co se stalo, vyrozumění od soudu, rozbřesklo se mu konečně v hlavě a chodil několik dní jako pomatený.

Však to nebyla ještě rána poslední; když po dvě léta za příčinou neúrody nebyl Vojtěch s to zaplatiti úroky, vypověděl mu žid Kohn celý kapitál, a když u sousedů a v záložnách marně sháněl potřebné peníze, dal mu statek

na buben a koupil jej také sám při druhé dražbě pod cenou odhadní. Jelikož Kohn, jsa jediným opravdovým kupcem, nabídl za statek pouze osm tisíc zlatých, zažaloval Vojtěcha ještě o zbytek dluhu i úpoky, a skoupil v další dražbě něco dobytka, polní nářadí, zkrátka vše, co ještě zbývalo, ovšem zase lacino. Poněvadž větší hospodářství, kde třeba stále mnoho lidí jednati na práci, nikterak se nevyplácí, rozparceloval Kohn statek a kus po kuse odprodával, ponechav ještě nějakou dobu Vojtěcha na statku jako šafáře.

A mladý Dostál i jeho manželka, která mu zatím porodila tři chlapce a děvčátko, dřeli se na cizím od rána do večera, leč nebylo jim to už nic platno.

Po dvou letech prodal žid i poslední lán pole s lesem a domovním stavením, a nový majitel dal Vojtěchovi výpověď z práce i z bytu. To byla poslední rána, jež uvrhla nešťastníka v zoufalství, že si ve stavu nepřičetném sáhl sám na život, zanechav staříčkou matku, jež při odevzdávání statku nedala si výměnek zapsati do knih, pak vlastní ženu se čtyřmi nedospělými dětmi v bídě a strádání. —

Dnes přistěhoval se na bývalý statek Vojtěchův nový majitel a obě ženy byly nuceny sebrati do nůši něco peřin a do ranečků některé věci, jež jim z celého jmění zbyly, a odcházejí nyní smutně do světa. Kam?

Ani sami nevědí; blízkých příbuzných nemají nikde, půjdou tedy, kam je nohy ponесou, z hor níže do kraje. Snad jim lidé soucitní nedají umřítí hladem. —

Provázej vás Bůh na té cestě trnité, ubohé ženy! Pohřichu že nejste u nás vy samotny. Vám podobných putuje po Čechách rok od roku

více nešťastnic, neboť pokolení nerozumných Vojtěchů Dostálových, kteří rovněž tak smutně skončili ve spárech lichvářských pijavic, nevymřelo dosud a hned tak asi nevymře!

Srnčí.

V úkrytě lesních skalisk stojí nepohnutě a pozírá napjatě úzkou, houštím zakrytou prolukou mezi dvěma stěnami do stínů lesních, očekáváje kořist. Vášnivý lovec; každá žilka očekáváním v něm hraje, zkušený, opatrný střelec, jenž netrpělivost svou neprozradí ani jediným pohybem.

Jako přikován stojí pevně rozkročen, s tělem nachýleným v před, v rukou třímaje pušku, aby jediným hnutím mohl ji přiložiti k líci.

Stěstí mu dnes přálo; zabítá srna leží mu u nohou. Leč tato kořist zvýšila ještě jeho vášeň, dychtivostí krev v tepnách zrovna mu bubnuje. Je jist, že brzy za srnou (kozou) přijde srnec, a ten mu nesmí ujíti. Již slyší tichounký praskot větví . . . teď . . . teď se objeví!

Vášní všecek jsa opojen a k jednomu místu stále pohlížeje, nepozoruje ani, jak opatrně houštinou plíží se k němu za skalinou lesník, pušku v rukiách — pytláka nespouští s oka. Skok — a ocitne se mu tváří v tvář, hlaveň pušky drže proti jeho prsům namířenou. —

Jakub Vitejček v pohorské víšce K, zvaný obecně pro svoji chůzi „pajdavý“ Jakub nebo krátce Jakub, byl sice pytlákem náruživým,

ale lesními strážci nedal se zaskočiti nikdy; měl oči jako ostrůž a uši jako zajíc.

Jsa drvařem, býval většinou na práci v lesích a pouze občas, kdy nebylo lze v lese pracovati nebo když byl dožádán, robotil v okresním městečku J....., kam z blízké, rodné vísky své docházel na nějaký, ten „podělek“. Protože pracoval hbitě a dobře, každý rád jej bral, ano štípání dříví svěřováno mu v městečku J..... i od úřadů. Kde kdo věděl sice, že Jakub pytláčí, leč toho kromě vůkolních lesníků nedbal nikdo, a nejedna rodina v městečku J.... pochutnávala si občas na laciném srnčím, dodaném od Jakuba.

Tu dostal se počátkem zimy r. 189. do J..... mladý okresní soudce Z....., který jako syn myslivcův rád si střílil a byv zván na hon vůkolními lesníky, doslechl záhy o pověstném pytláku Jakobovi. Kdykoli po honě při dobré večeri v některé myslivně přišla řeč na Jakuba a mluveno o prohnanosti pytlákově, sliboval pan soudce, že co dosud se nepovedlo bedlivým strážcům lesním, provede on v krátké době sám a dostane zlopověstného pytláka najisto za mříže. Jak? — o tom ovšem ani slovem se nezmínil.

Zatím co Jakub směle pytláčil dále, a lesníci nad povedenými jeho kousky byli vši rozdurděni, chystal se soudce Z.... prováděti opatrně svůj tajný plán, o němž, že se vydaří, neměl nejmenší pochybnosti.

A náhoda zdála se mu skutečně přát. Jakub podělkoval právě v městečku J..... a u soudu docházelo palivo; i nařídil soudce sluhovi, aby dal přivéztí několik metrů dříví a zjednal Jakuba na štípání. Stalo se. Když Jakub práci vykonal, dal si ho soudce zavolatí, aby mu sám vyplatil

nzdu, a k obvyklému poplatku za práci, přidal mu ještě dva šestáky na pivo.

Asi po měsíci opakovalo se totéž, ano když Jakub na dvoře byl v plné práci, sešel k němu sám pan soudce Z.... dolů, pochválil jeho hbitost a rozmlouval s ním blahosklonně o rozličných věcech všedních. Když pak Jakub přišel si k němu do kanceláře pro mzdu, dotazoval se ho, ve kterém revíru bývá nejvíce zvěře, kde drží se srnky a na konec doložil polohlasitě: „Poslyšte, Jakube, v neděli dostanu hosty; několik bývalých spolužáků přijede ke mně z blízkých měst návštěvou, abychom po letech trochu se pobavili. A tu bych jim rád předložil také kousek srnčího. Protože okolní lesníci musí odváděti všecko srnčí do kuchyně pana knížete v R...., obracím se na vás, Jakube, jestli byste mi nemohl nějaký pěkný kousek zaopatřiti. To víte, že vám dobře zaplatím.“ Při tom pohlížel upřeně svýma černýma očima na Jakuba, chtěje seznati účinek svých slov, zdali mu jako pytlák důvěřuje čili nic.

Jakub nepohnul však ani brvou a doložil po chvíli: „Obstarám to nějak, pane okresní, nejdéle do pátku; ale . . .“

„Žádné ale,“ vpadl mu do řeči soudce, „vy musíte mi pomoci z nesnází.“

„Myslím totiž,“ vysvětloval Jakub, „kdy bych nemohl s tím přijíti za dne, že bych jako přišel třeba v noci; člověk neví, kde to sežene a kdy s tím dojde domů . . .“

„I to můžete, Jakube,“ potákal soudce, „třeba v noci; vždyť víte, kde bydlím; přijdete-li pozdě v noci, zaklepejte jen na mé okno v přízemí, hned u hlavních dveří, kde spím; sám vám otevru a převezmu srnčí od vás, aby ani z mých

lidí nikdo neměl o tom ani potuchy. Tak doufám, že budete spokojen.“

Jakub přisvědčil hlavou a poděkovav za peníze, odešel.

„Počkej, darebo, teď mi již neujdeš!“ smál se do vousů pan okresní, těše se v duchu, jak budou lesníci vyvalovati oči, až se dozvědí, jak hravě chytil a usvědčil prohnaného pytláka. — —

Ve čtvrtek v noci — bylo již po dvanácté a soudce dlouhým, marným čekáním už podřimoval — zafukal skutečně Jakub na okno jeho obydlí; pan okresní otevřel rychle okno, aby se podíval, je-li to skutečně Jakub čili nic, a v tom už podával mu pytlák pěkného srnce do okna a zabručev: „Dobrou noc“, zmizel.

Soudce Z.... přijav srnce, zavřel okno a spěchal s ním do spíže, v duchu se raduje, jak se mu plán jeho výborně podařil.

*

Druhého dne dostal již Jakub náš obsílku, aby se nazejtří dostavil k soudu.

Jakub šel.

V kanceláři zastal pana okresního s písařem a z vedlejšího pokoje vykukovalo úkradkem několik rozradostněných tváří okolních lesníkův. U stolu ležel jako corpus delicti — srnec.

Když se byl soudce Z.... posadil za stůl, započal po tak zvaných generalích s přísnou tváří: „Jakube Vitejčku, přiznáváte se, že jste mi předevčírem o půlnoci dodal oknem tohoto srnce do mého bytu?“

„Nikoli, pane okresní.“

„Jakže! Nikoli? — Chcete to popřítí mně?“

„Nechci,“ hájil se Jakub, „ale podotýkám jen, že to bylo už po půlnoci; zrovna o půl jedné.“

„Eh, co! na tom konečně nezáleží!..... Vy tedy doznáváte, že jste mi tohoto srnce skutečně dodal?“

„Ano, pane okresní.“

„Vy se tedy, Jakube Vitejčku, přiznáváte, že jste tohoto srnce neoprávněně jako pytlák v některém panském revíru zastřelil?“

„Ani mi ve snu nenapadlo! To ne, pane okresní!“

„Jakže,“ durdil se soudce Z...., „vy tedy znova popíráte, k čemu jste před chvíli sám přisvědčil?“

„Ale vždyť jsem k ničemu nepřisvědčil, než . . .“

„Že jste mi tohoto srnce předevčírem po půlnoci vlastnoručně oknem do pokoje podal?“

„To je sice svatá pravda, ale . . .“

„Žádné ale, Jakube Vitejčku, jen žádné hloupé vytáčky,“ zlobil se soudce; „vy jste známý, po celém okolí pytlák a tohoto srnce jste zastřelil v některém panském revíru.“

„Ani mi nenapadlo, pane okresní,“ bránil se Jakub, „raďte prominouti a přesvědčím vás o tom hned.“

„To bych rád věděl, jak?“

Jakub hmatá po kapsách a po malé chvíli vytáhne z vesty kus rozmačkaného papíru a klade jej na stůl.

„Co je to?“ zvolá soudce, „chcete si snad ze slavného soudu dělati blázna?“

„Žádného blázna, kde pak já a blázna!“

Po té soudce popadl podávaný papír, rozbalil jej a jal se čísti:

V Hradci Králové, dne 16. února 189.

Blahorodému pánu p. V. Z...., c. k.
okresnímu soudci v J.....

Děkujeme za ct. objednávku, kterou jsme prostřednictvím známého nám p. Jakuba Vitejčka dnes vyřídili, dovolujeme si Vám za d'od'a n'é h'o s r'n'c'e per 20 kilo à 72 kr., úhrnem 14 zl. 40 kr. zaslati zároveň účet, za jehož vyrovnání slušně žádajice, doporučujeme Vám naši firmu k dalším ct. zakázkám.

Ant. Nápravník,
závod zvěřinářský
na Malém náměstí čís. 6.

„Co je to? Co to má znamenat?“ dotíral soudce na Jakuba.

„Vždyť to tam stojí černé na bílém,“ vysvětloval Jakub. „Protože jsem v celém okolí nemohl srnčí sehnati, pustil jsem se až do Hradce, kde musil jsem čekati až do pozdního večera, nežli mi pan Nápravník sehnal od městského fořta v Malšovicích žádanou zvěř. — A teď snad mohu zas jíti?“ doložil po chvíli, potutelně se usmívaje, „pro zpropitné za cestu přijdu si, pane okresní, příležitostně; není na to spěch!“ A již byl ze dveří.

Soudce Z.... vstal od stolu, bouchl zlostně židlí, na níž byl dříve seděl, a zabručel: „Takový maňas a vyzraje na našince! Kdo by se toho byl nadál?“ —

Zlí jazykové roznášeli pak brzy po městečku, že Jakubem dodané srnčí panu okresnímu nechutnalo pranic, ač mu je panička připravovala způsobem nejrozmanitějším.

Stříbrná svatba.

Mluvílo se o ní již delší dobu; konečně blíží se památný ten den. Jubilanti sami se diví, jak brzy to uteklo. O svatbě mysli, že uplyne alespoň půl věčnosti, nežli k tomu dni dojde. A již jest den ten přede dveřmi.

Kdo z příbuzných a známých, kteří byli před 25 lety na veselce, dosud žijí, pozvou se i na svatbu stříbrnou.

Svatba stříbrná světívá se ve vsí tichosti v kostele bohoslužbou; hlučněji slavívá se někdy doma malou hostinou, při níž žert a zpěv koření zábavu.

Pět a dvacet let! Rychle slova ta propovíš, ale dlouho, dlouho to trvá, nežli dobu tu prožiješ. Co tu bylo práce a námahy, strádání a odříkání! Rozličné chvíle radostné i některé doby žalostné připadnou na mysl přítomným.

Pije se na zdraví, na nových 25 let, ale vážně. Chvála Boží zaznívá stále, a manželům — jubilantům — vyřine se nejedna slza z očí.

Pokud lze, všechny děti berou účast na té slavnosti. Při první veselce nebylo o nich ještě ani potuchy. Matka rozpomíná se na nejhlavnější události rodinné, a otec občas povzdychne: „Tak už to stáří na nás leze!“

Kde kdo přeje jim šťastný večer života a mnoho radostí z dítek. I na zlatou svatbu myslí dnes někteří; ale kdo jí přeje, vědí tak dobře jako ti, kterým se přeje, že nejlepší léta již minula. Mladí lekají se takového stáří a staří odevzdávají se klidně svému osudu.

Již před půlnocí společnost se rozchází.

Týž den nebo dne následujícího dojdou od

přátel a známých gratulace, po případě i několik dárků.

Jak se vše změnilo za těch 25 let! Ale co tam, to tam, o to hlavy nelam! Stříbrný ženich má snad již několik stříbrných vlasů, ne-li dokonce celou hlavu postříbřenou.

A nevěsta tomu také neujde, třeba je pilně před zrcadlem vytrhávala. Rusý vlas sešediví a černý kučer zestříbrní.

Jakou změnu přivodila první svatba v životě obou novomanželů! Stříbrná svatba nepřivodí změny žádné; již druhého dne jde zase všecko ve starých kolejích. Pouze to ono se urovná, dá do pořádku, jako bývá po každé větší hostině.

Zpráva o stříbrné svatbě nerozběhne se někdy ani po všem příbuzenstvu, a ostatní svět nevidí v tom nic více, nežli že manželé sestárli.

Někteří manželé však na ten den ani nevzpomenou, jiní na něj vzpomenouti nechtějí; ženy z marnivosti lekají se staroby a mnozí mužové bojí se smrti.

Na venkově stříbrná svatba slaví se zpravidla zcela prostičce; jubilanti jdou ráno na mši sv., pak muž pracuje, jak obyčejně, a žena ukuchtilí něco lepšího k obědu.

* * *

Když moji rodiče slavili stříbrnou svatbu, byl jsem již administrátorem na faře a že to bylo v zimě, a já byl přes 20 mil vzdálen od svého rodiště a mimo to trochu churav, nebral jsem na ní účasti a zvěděl, co a jak bylo, z dopisu a později z matčina vypravování.

O stříbrné svatbě byli moji rodiče ráno v kostele a když se vrátili domů, šel otec jako jin-

dy po své práci. Když se ho matka tázala, jaký oběd má vystrojit, odvětil otec: „Vař, co chceš, ale pro případ, že by snad někdo přišel odpoledne, upeč bábovku, aby bylo něco ke kávě.“

Po odchodu otcově přinesl poštovní posílíček mou gratulaci s bedničkou jaternic, jelit a s kusem vepřoviny, kteráž věci, ježto právě byl masopust, dostal jsem jako výslužku z vepřových hodů.

Poměvadž matka na bábovku měla již zaděláno, hodila na pekáč kousek vepřoviny a několik jaterniček a v hrncích vařila k tomu zelí a brambory.

Právě kynulo těsto na teplých kamnech, když přišla k nám sladká bába z Oujezdce s houskami a koláči, jež dvakrát týdně nabízela po staveních. Vidouc kynouti těsto na kamnech, zahovořila jako pro sebe: „Tady dnes asi mnoho neprodám, když bude čerstvá bábovka.“

Jakmile matka k jejím slovům přisvědčila, vytratila se mlčky ze světnice.

Od nás zamířila klepavá žena rovnou do statku Valášková, kde mladší můj bratr měl nevěstu. Sotva že tam na stůl vyložila svůj krám, již spustila: „Jdu sem zrovna od Ježků, protože vím, že vaše Klárka má se tam dostat. Ale nevím, nevím, děláte-li, panímámo, dobře. Považte jen, dnes je všední den, a Ježková peče jaternice, vepřovou se zelím a mimo to ještě bábovku — jako o hodech! Ti lidé snědí nos mezi očima, a omešdy jsem slyšela v Malé hospodě, že to co nejdříve u Ježků praskne.“

„To snad přece ne!“ diví se Valášková, všecka jsouc zaražena.

„Snad nechcete, abych se vám tády zadušovala?“ zlobí se babka. „Nejdříve chtěli mít studenta; což to stálo málo peněz?“

„Studie stojí ovšem peníze, ale zde navracejí se již pěkně domů,“ vykládá selka. „Bývalý student je teď už na faře a téměř každý měsíc posílá tatíčkovi 20 zl.; však se tím starý Ježek chlubí po celé vsi.“

„Panímámo, to je lidská mazanost, samé balamucení; to chce Ježek lidem zalepit oči, že to jde s ním s kopce. Co nejdříve přijde prý z Jaroměře komise fendovat, a pak bude licitace (dražba).“

„Ale neplácejte, tetka,“ zlobí se již Valášková. „Když je někomu zle, nechodí zpříma a vesele, jako starý Ježek.“

„A Toník prý není hodný,“ začíná z druhého konce klepna. „Pije, hraje v karty, kouří od rána do noci jako mašina... věřte, tomu bych nikdy nedala dceru.“

„Toník že pije? — U nás nechce pít, i když ho do piva nutíme, hrát umí pouze mariáš a vykouří-li někdy půl doutníka, musí přestat, jinak se mu udělá špatně.“

„Samá přetvářka, samá přetvářka, panímámo, věřte mi na slovo.“

„Nejste s Ježkovými trochu na štíru?“ táže se po chvíli selka. „Slyšela jsem, že tam loni či dříve sloužila vaše Kačka; ale Ježkovi nemohli s ní vydržet a propustili ji mimo čas. Je prý líná a hubatá.“

„Tam vydržet celý rok!“ křičí již babka. „Vždyť by tam byla zemřela hlady!“

„Hlady?“ diví se selka; „a dyť zrovna jste povídala, jak Ježková vystrojuje; dnes je všední den a peče prý jaternice se zelím a bábovku.“

Při takovém vystrojování neumírá se přece hladu!“

„To víte, panímámo, sobě pečou a služce dají suchý brambor... darmo mluvit.“

Chvíli ještě okolkovala, sem tam něco prohodila, načež zlobíc se, že nepochodila, jak chtěla, bez pozdravu odešla.

* * *

Selce Valáškové šla z toho, co byla slyšela, zrovna hlava kolem; měla sice Toníka ráda, ale svou dceru Klárku ještě radši; krev není voda. I přemýšlela, jak to zaonačit, aby dcera do něčeho nevlezla, neboť těžko pozdě bycha honit. Nosila to v hlavě od rána do večera, uvažovala o tom i v noci a teprve druhého dne ráno svěřila se muži.

„Poslouchej starý,“ pravila, „ze svatby nebude nic; Ježkova živnost přijde na buben.“

„To snad ne?“ diví se Valášek.

„Už je to tak, jak jsem řekla.“

„Jak je to jen možno?“

„Když i všedního dne pekou jaternice, ve přovou se zelím a blábovku jako o hodech, pak je to možno. Co nevidět přijde z Jaroměře komise fendovat, a pak bude licitace.“

„Kdo ti tohle, holka, namluvil?“

„Sladká bába z Oujezce tvrdila to na spásu duše své.“

Sedlák, jenž nerad se přel, neřekl na to ani slova, šel do stodoly vázat povřísla, ale v hlavě mu hučelo, jako v létě v úle. Nechce tomu věřit, brání se té myšlence stůj co stůj, ale konečně po dlouhém přemítání zabručí do vousů: „Dnes, kdy dějí se věci skoro neuvěřitelné, je všechno možné.“

Večer šel Valášek na besedu k sousedu Kudrnovi a za řeči povídá: „Kamaráde, neslyšel jsi nic?“

„Co je?“

„Vrátil ti už Ježek stovku, kterou jsi mu v létě půjčil?“

„Chtěl mi ji onehdy dáti v hospodě, ale já mu řekl, že na ni zrovna nečekám, aby mi ji vrátil, až budeme někde sami.“

„Tak si dojdi pro ni zítra; Ježek je hotov.“

„Ale neplácej, sousede, to je hloupý klep.“

„Není, není; v týdnu přijde z Jaroměře fenušník a potom bude dražba.“

„Toť přece není možno,“ odporuje Kudrna, „vždyť Ježek je příčinlivý člověk, děti jsou do práce jako kati a syn — kněz posílá skoro každý měsíc domů peníze.“

„O tom sice také doslyším, ale to ho právě drží, že ještě nepřišel na buben. Že je starý Ježek příčinlivý a šetrný, vím rovněž; ale Ježková, ta má prý mlsný jazýček a strojí i všedního dne hostiny.“

„I jdi mi na kolo s takovou pomluvou!“

„Žádná pomluva, ale svatá pravda. Jaký den byl včera?“

„Úterý.“

„Úterý, vid', tedy všední den, a včera ráno byla u Ježků sladká bába s pečivem a viděla na vlastní oči, jak měli zaděláno na bábovku a pekli jaternice i vepřovou se zelím jako o hodech.“

„I kdož ví, co babka viděla.“

„Povídala to mojí ženě na spásu duše své; nač by klábosila lež? — Ostatně nebývá šprochu, aby nebylo pravdy trochu.“

„Ztráta stovky by mne sice nezabila, ale bylo by jí přece škoda a tak když myslíš, sousede,

zajdu si pro ni hned zítra ráno, ať už je tomu jakkoliv.“

Po té hovořili o tom onom a na rozchodnou ptá se Kudrna Valáška: „A jak to bude s veselkou? Dáš Klárku Ježkovic Toníkovi?“

„To ti dá rozum, že nedám. Klára také ráda něco dobrého na zub, Toník, kdykoliv byl u nás, nedal se nikdy nutit do sladkostí... to by brzy projedli věno i s chalupou, zejména kdyby jim stará Ježková pomáhala.“ — —

Druhého dne vydal se Kudrna ze vsi na kopeček k Ježkovi; ani sám nevěděl, proč tak zvolna vykračoval a téměř s každým sousedem v obci se zastavoval, aby tam nedošel brzy. Když vešel na dvorek, viděl hospodáře Ježka u stodoly i byl rád, že může svou záležitost vyřídit mezi čtyřma očima.

Ale Ježek vedl hosta hned do světnice, a ačkoli Kudrna posud ani slovem se nezmínil, že přichází pro stovku, Ježek, otevřev stolek u okna, vysázel na stůl deset desítek, řka: „Tak, sousede, zde je můj dluh. Zaplať ti Pán Bůh, že jsi mi v létě ochotně vypomohl. Vypravovali jsme syna na faru, a tu sháněla mu žena malou výbavu; slyšela totiž, že dle prádla a šatstva posuzují na farách mladého kněze, a tak hleděla, jak mohla, syna vypravit slušně do světa.“

Za té řeči přinesla Ježková na stůl kousek bábovky, dvě studené jaterničky a pobízejíc souseda Kudrna pravila: „Vezměte s málem za vděk! Přináším zbytky od úterka, kdy slavili jsme ve vsi tichosti naši stříbrnou svatbu.“

„I to snad ne?“ diví se sedlák Kudrna.

„Už je to tak; ráno jsme byli v kostele; pak chtěl můj, abych upekla bábovku, kdyby snad přišel někdo z přízně. Když bylo zaděláno, při-

nesl listonoš bedničku od syna. S přáním poslal nám několik jaterniček a kus vepřoviny, co dostal ze zabíjačky. V psaní nařizoval, abych vše hodila hned na pekáč, aby se to nezkazilo. A tak bylo u nás v úterý jako o hodech.“

Sedlákovi Kudrnovi po tomto vysvětlení spadl rázem těžký kámen se srdce. Když byl snědl kousek bábovky a asi dvě sousta jaternic, spěchal od Ježků přímo do statku Valáškova, aby tam vypověděl, proč v úterý, ve všední den, bylo u Ježků jako o hodech. Valášek i žena jeho byli tomu velice rádi, že dcera Klárka o tom daremném klepu dosud nezvěděla. Valášková bála se sice ještě několik dní v duchu, aby snad přece nepřišla komise fendoval, ale když nepřicházela, vyčinila při nejbližší příležitosti sladké bábě zle a nakázala jí, aby šla k Ježkovům odprosit, jinak že nesmí k nim již nikdy vkročit do stavení.

„Bohaprázdná ženo,“ spustila na babku, „víte-li, jaké zlo mohla jste svým pomlouvačným jazykem způsobit? — Pro nic za nic přivedla jste hospodyni Ježkovou do řeči, a dva mladé lidi byla byste snad navždy rozvedla daremným tlachem svým. A co dále mohlo následovati, toho sama nedovedete se ani domyslit. Což pak jste nikdy neslyšela, co říkávali naši dědové, že často lidé hynou klevetníků vinou? — Máte-li ještě kousek cti v těle, půjdete panímlámu Ježkovou odprosit, jinak se neopovažujte překročit práh domu našeho!“

Poslechla-li babka selky, nevím. Na konec však nemohu zamlčeti, že k zamýšlenému sňatku Antonína s Klárkou přece nedošlo, ale z příčiny docela jiné.

Křeček.

Kdo na venkově nesetkal se dosud u stodoly, u sýpky, neb o žních na poli s malým čiperným zvířátkem pichlavých očí, srsti svrchu šedožluté a vespod černé se třemi žlutými skvrnami po stranách? — Je to křeček, jemuž lícní kůže rozšiřuje se v torby či měšce dosti značného objemu, v nichž v létě a na podzim snáší zásoby různého zrní, zejména obilí. To ukládá v hlubokých děrách (nory), v nichž je několik komor. K norám vedou dva otvory; jeden kolmý, jímž křeček v nebezpečí vrhá se do svého brlohu, a druhý šikmo založený, kterým z obydlí svého vybíhá.

Co do povahy je křeček zlostný, kousavý, nesnášlivý a urputný; zakousnuv se do těla, nechá se někdy raději zabít, než by popustil.

Naši hospodáři hubí křečka bez milosti, kde ho dopadnou, neboť není většího polního škůdce nad něho; jeho nory bývají plny obilí. Jelikož rychle se plemení, běda kraji, kde u větším počtu se zahrázdí. Odtud nenávisť našich rolníků proti křečkům.

Ale jak nedůsledně jednají naši sedláčkové po českém venkově! Ti nejen mezi sebou trpí, ano ochotně podporují křečky, mnohem nebezpečnější, jimž do brlohu sami snášejí, kde co mají.

A takovým křečkem bývá někdy žid, který se usadil v české neuvědomělé vesnici.

* * *

Aron Sekeles přišel před lety do pohorské vesnice Libňatova s manželkou Sarou a třemi dětmi. Nedávno bylo tam rozparcelováno menší

hospodářství, a Sekeles majal si prázdné stavení se stodolou, chlévem a sýpkou. Pětičlenná rodina přinesla všechnen majetek, jak obyčejně to u židů bývá, v rancích na zádech; nejpotřebnější nábytek vypůjčila si na čas od sousedů. S počátku Sekeles kupoval zaječí kůže a peří za jehly, nítě, tkanice, bavlnu, knoflíky atd.; později, když si trochu pomohl, obchodoval s obilím, bral tchoře a upraviv si komoru v zadu za byt, udělal z přední světnice krám, v němž dle § 38. živnostenského řádu měl na prodej téměř všechno jako venkovský kupec: cukr, kávu, mouku, luštěniny, petrolej, nítě, tkalouny i jehly. Ano, i rozličné druhy rosolek a likérů, ovšem jen ve větších nebo menších uzavřených lahvičkách nabízel příchozím. Do skleniček sice nalévali nesměl, ale nebylo-li svědka, vyhověl i v tom skromnému žadateli.

Sara měla na půdě skladiště rozličného obnošeného šatstva ženského, jež přivážela z Prahy nebo z Vídně, jakož i zbytky látek na šaty, zástěry, pestrobarevné kosmonovské šátky, loktuše a z té zásoby přenechávala — ovšem jen z ochoty — selkám a jejich dcerkám za hotové i na dluh. Říkala pokaždé „z ochoty“, dokud neměla povolení a neplatila živnostenskou daň. Vzala si však brzy „kارتu“, aby neměla opletaček s úřady. Na dluh Sara ráda nedávala, ale místo hotových peněz brala od ženských ochotně máslo, vejce, tvaroh, pak různé druhy obilin, jež selky přinášely v zástěrách, takže sýpka Sekelesova nebyla nikdy prázdná, zejména když i sedláci zavázeli plné fůry zrní k židovi na vyrovnání účtu. Že jim žid dal za cibilí, co sám chtěl, nemusím ani výslovně podotýkati.

Za několik let koupil si žid pronajaté ho-

spodářské stavení a rok co rok, kdykoli se mu nahodilo, přikupoval k němu polnosti. Polnosti obdělával mu bývalý zámožný sedlák Ž a l u d, jenž karbanem a pitím přišel na mizinu. Sekeles koupil koníka, vůz a potřebné nářadí hospodářské, z bývalé řezárny udělal pro čeledína — či jak říkal — šafáře byt a sám se ženou a dětmi hleděly si především obchodu. „Handle jsou mandle,“ opakoval žid před dětmi svými den co den, aby v nich probudil živou účast a lásku k obchodu. Protože odebíral noviny, znal ceny tržní a nebyla-li nutná práce v polích, odvážel šafář Žalud tu obilí, tu máslo, vejce, sýr, brambory a luštěniny do blízkého krajského města Zličína. Aby domů nejel s prázdnou, Sekeles dovážel si, co v krámě potřeboval, nebo po čem byla zrovna poptávka; opatřoval, co kdo chtěl: pytlákům náboje, broky a prach, hospodářským vuřty, párky a salámy, krejčím látky na oblek a švadlenám kartouny a plátno.

Jelikož ve vesnici byla pouze jedna trafika, Sekeles vymohl si druhou a místo peněz bral od čeledínů oves, ano i otýpky sena za doutníky a tabák. Zastřelil-li pytlák několik zajíců nebo někdy v panských lesích srnčí, Sekeles mu to jistě odkoupil, ovšem za babku, a zavezl pak rychle do Zličína, kde měl již své stálé odběratele. Tak se stalo, že nežli vodou uplynulo deset let, Aron Sekeles byl nejen dosti zámožným sousedem v Libňatově, ale i členem obecního výboru, a ježto právě nadcházely nové volby, ucházel se židáček opravdově o místo starosty. A bylo by se mu to snad podařilo, kdyby se nebylo něco událo, co konečně zaslepeným občanům trochu otevřelo oči. V obci přišel na buben hostinec „U české koruny“, a Aron Sekeles koupil jej pro

svého dvacetiletého syna Morice. Protože budova byla dosti zpustlá, dal jí Sekeles nový kabát, zařídil vše pěkně vnitř i zvenčí a na štítu zavěsil tabuli s nápisem „U Bismarka“. To zdálo se i prostým občanům Libňatovským trochu smělym a opovážlivým.

K naléhání několika sousedů svolal starosta obecní výbor a tam byl židáček důrazně interpelován čili dotazován po příčině názvu hostince.

„Pane, jak můžete se něčeho takového opovážiti v naší ryze české vsi?“ rozkřikl se naň soused Vávra.

„Proč bych nesměl? Kdo mi může v tom brániti?“ kasal se Sekeles. „Hostinec jsem koupil a státními zákony je mi zaručena svoboda jako každému z vás.“

„Toho vám nikdo neupírá,“ vysvětloval starosta Jiráek, „ale tolik snad víte, že Bismark byl ode dávna náš největší nepřítel, který roku 1866 schválně vyvolal válku prusko-rakouskou a naši vlast nejen těžce poškodil hmotně, nýbrž i celou naši říši hluboce pokořil. A na toho starého partykáře Bismarka máme býti stále upamatováni, kdykoli někdo z nás půjde po návsi? — Toho nepřipustíme nikdy!“

„Nu, tak dám tam nápis „U Benedeka“, usmíval se pofouchle Sekeles a dodal po chvíli: „Toho máte snad více v lásce . . .“

„Benedek není sice také naším miláčkem, ale lepší povahou byl, nežli Bismark. Ostatně, že roku 1866 prohrál na celé čáře, tím nebyl vinen jen sám, naopak on vzal na se všechnu zodpovědnost, aby trestům unikli jiní. Co soudíte o této záležitosti vy, páni výboři?“ ptal se starosta přítomných.

„Co na mně jest,“ hlásí se k slovu soused Jílek, „nebude na štítu ani Bismark ani Benedek, protože na čísle 59 hostinec již nepovolíme. V obci maší tři hostince stačí. Pan Aron Sekeles koupil sice stavení, v němž se provozovala kdysi živnost hostinská, ne však koncessi hostinskou a na nás bude, sousedé, abychom stáli svorně při sobě a nepovolili, děj se co děj.“

„Na to bych se podíval,“ zasyčel žid; „v čísle 59 byl hostinec několik let a proto mi nikdo nezabrání, abych tam neprovozoval živnost hostinskou.“

„Bývalý držitel stavení číslo 59 Jan Vlček měl koncessi osobní, že byl vyučeným číšníkem; váš Moric však nikdy číšníkem nebyl, leda když u vás v krámě nalil někomu sklenku kořalky, a proto z toho mračna nebude déšť,“ vykládal sused Šimek.

„Tak si od Vlčka koncessi koupím a povedu živnost na jeho jméno . . .“

„To byste musil za Vlčkem až do Ameriky; zde o něm nikdo již dlouho nic neví.“

Sekeles svýma pichlavýma očima div susedy neprobodl, tak je do přítomných zabobádal a zlostí prskaje, křičel: „Tak půjde Moric na číšnictví a bude to v pořádku, či ještě ne?“

„Číšník nedostane za rok za vyučenou a kdyby i dostal, nebude plnoletým,“ mínil sused Znamenáček.

„Tak ho u soudu zploletím.“

„I když tak učiníte, nemůže přes to vše dostat hned koncessi k samostatné živnosti.“

„Tak si někoho s koncessí najdu.“

„Nic naplat; bez našeho svolení přece to nepůjde,“ vykládá starý Novotný. „Okresní

hejtmanství otázce se nás o dobrozdání i o souhlas, a my se vyslovíme proti.“

„Pak' vás všechny hmotně zničím, jako že se jmenuji Aron Sekeles.“

„Jenom' dovedete-li toho; řeč se mluví, pivo se pije, koláče se jedí.“

„Dovedu; hned zítra pojedu do Zličína k' advokátovi a zažaluji každého, kdo je mi dlužen. Půl vesnice dám na buben.“

„Jen se tak' nekasejte, milý Arone,“ chtěl usadit žida krejčí Kratina, „žalovat dlužníky můžete, neplaty dáti na buben také smíte, ale jde o to, jak' to skončí. Dojde-li na dražbu, ač o tom pochybuji, z domácích nikdo nic nekoupí a z cizích?“

„Z cizích nikdo nesmí, o to se již postaráme my a noviny,“ vzkřikl rozhněvaný soused Jedlička.

„A tak' tedy rebellion, revolution!“ ječí židák. „To půjdu rovnou na žandameriji to oznámit v čas; budu žádat za četnictvo nebo za vojsko.“

„I jen jděte; naberete s řešetem!“ usmíval se Kratina.

Rozvážný starosta Jiráček vida, že úřední jednání zabočuje do nepravých kolejí, ujal se slova řka: „Pánové! Nejsme nevypělá chasa, ale mužové, jimž sluší o vážné věci vážně a klidně pojednati. Zabíháme na pěšinky, místo abychom šli po silnici, zapomínajíce, proč jsme se sešli, oč vlastně jde.“

Když Sekeles a někteří výboři hlásili se k' slovu, nepřipustil jich starosta řka: „Nechte mne domluvit, jako já nechal jsem mluvit vás. Sešli jsme se za tím účelem, aby pan Sekeles dal s domu č. 59 odstranit tabuli s nápisem:

„U Bismarka“ a aby v domě tom neprovozoval živnost hostinskou, až do vyřízení úředního. To to naše dnešní usnesení dáme panu Sekelesovi písemně, aby měl podklad k rekursu. Kdo s tím souhlasí, pánové?“

„Přijato všemi hlasy mimo hlas pana Sekelesa,“ poznamenává zapisovatel, soused Jedlička, do knihy protokolní.

„Budiž dáno do protokolu,“ hlásí se k slovu soused Vávra, „přijato všemi hlasy, poněvadž pan Aron nesmí ve vlastní věci hlasovat, ba nemá dnes ani s námi zasedat.“

„To je sice pravda,“ omlouvá se starosta, „ale já schválně pozval pana Sekelesa, aby celá záležitost vyřídila se hladce cestou smírnou. Mou zásadou bylo vždy, jest a bude: „Pravdu sobě mluvmě, dobří spolu budme!“ Ovšem z průběhu dnešního jednání vycifuji předem, že v tomto případě, o který právě jde, tomu asi tak nebude. Zejména poslední vyhrůžka pana Sekelese vybízí k vážné úvaze. Pokud vím, nepřeložil dosud panu Sekelesovi v naší obci nikdo stéblo přes kříž, k nám přišel s rancem na zádech a dnes má velmi slušný majetek, větší nežli mnohý z nás; proto tím více zarazila mne a jistě i každého z vás, pánové, slova jeho: „Pak vás všecky hmotně zničím!“ Pan Sekeles může snad hmotně poškoditi toho, kdo je mu dlužen, jiných však hrozba jeho nemůže se týkati. Ale jako starosta obce mám za svou povinnost postarati se s vámi, páni výboři, o to, aby snad nebyli hmotně zničeni někteří naši sousedé, kteří s panem Sekelesem byli ve spojení a něco mu dluhují. I vezmeme jejich záležitost za svou, a proto táži se pana Sekelesa, mnoho-li celkem za našimi sousedy si počítá?“

„To určitě nevím; asi 6—8 tisíc K,“ odpovídá tázaný.

„V peněžních záležitostech musí býti určitost, v knihách jasnost a přesnost,“ vykládá dále starosta; „protože jde o zničení nebo záchranu našich sousedů, nutno jednati rozhodně a hned. Dva páni výboři vás, pane Sekelese, doprovodí domů, a vy budete tak laskav a předložíte nám zde své knihy s pohledávkami všech zdejších vašich dlužníků, jež sem obešlu k uzavření účtů, načež potřebný kapitál si vypůjčíme v Zličínské spořitelně na směnku, aby nebylo tolik zbytečných výloh.“

„A myslíte, pane starosto, že někomu dovolím nahlížeti do svých obchodních knih?“ prskal zlostně žid.

„Solidní obchodník učiní tak vždy,“ prohodil soused Jedlička. Křeček-žid bránil se zuby nehty, nechtěl s obecním výborem dále jednati, nýbrž sám se svými dlužníky, poděkoval se z výborství, ale nic naplat; starosta svolal večer sousedy dohromady, sdělil s nimi, oč jde a vybídl každého, kdo židu něco dluhuje, aby si vyžádal od něho podrobný účet.

Židák vida, že to jde do tuha, začal obracet, odvolal svou resignaci i hrozbu učiněnou, ale bylo již pozdě; sousedům Libňatovským otevřely se konečně oči.

Zatím co Sekeles se synem od rána do noci vypisovali účty z knih, sháněl starosta nejlevnější úvěr. Po skončeném účtování shledáno, že Sekeles tloukl na velký buben a že dluh 25 sousedů Libňatovských scvrkl se celkem na 5427 K, jež v 8 dnech u starosty byly židu vyplaceny.

S heslem „Svůj k' svému“ zřízen pak v obci spolek „Oul“ s prodejem zboží kupeckého i všeho druhu potravin. Každý člen „Oulu“ zavázal se čestným slovem, že za takových poměrů od Sekelesa a vůbec od žida nikdy nic nekoupí, zejména ne na dluh!

Sekeles mstil se obci i jednotlivcům rozličnými lichými žalobami a falešnými udáními, rekursey . . ., ale když mu vše vycházelo na plano a když kde kdo krámu Sekelesově se vyhýbal, takže někdy za celý týden nestržena v obchodě ani zlatka, chytrý žid zaměnil své hospodářství i krám s jiným souvěrcem z kraje. Když pak ani tomu nevedlo se lépe, nástupce Sekelesův jménem Markus vzdal se obchodu zcela a hleděl si jen hospodářství; že však pole v horách mnoho nenesou, odprodával příležitostně korec po korci, až vyprodal se zcela.

Dnes v obci Libňatově a po celém okolí žida nespatříš. Pohříchu je takových vesnic v Čechách dosud málo, velmi málo!

Tetinka Žofi.

Poštovní oficiál, Karel Blažej, při c. k. poštovním úřadě v Hr. K. byl člověk dobrosrdečný, jenž dlouho s celou duší lpěl na svých vzpomínkách z mládí; vzpomínal často nejen dětských hraček a různých her, nýbrž i druhů z mládí, ba i jednotlivých osob dospělých, jejich vlastností a zvláštností. Zejména některé osoby z pokrevního příbuzenstva zajímaly ještě po letech všecku jeho mysl, takže dovedl pro ně

nadšeně horovati. Manželka jeho, roztomilá Bětuška, dostala od své ovdovělé matinky věnem nejen několik tisícovek s pěknou výbavou, ale i dobrý výcvik v důležitém umění kuchařském.

Než přes to vše bylo jí často slyšati od manžela: „Drahoušku, ty nedoveđeš si ani v duchu představit, jak tetinka Žofie uměla pěkně upéci vepřovou! Jak na ní kurčička chrupala! A což teprv husu! Až se na ni srdce smálo, tak hrála z růžova do hiněda. A což selátko . . . a ty kobližky . . . no, ty byly!“

„A já snad vařit neumím?“ durdila se nejednou paní oficiálová.

„Ale, ale, dětino,“ chlácholil ji Blažej, „to mi nerozumíš; vždyť nikdo, tím méně já o tvém výborném kuchaření nikterak nepochybuje.“

„To bych si také vyprosila,“ dodala Bětuška sebevědomě, načež byl v domácnosti nějaký čas svatý pokoj.

Paní oficiálová byla na úklid jako kat; protože podlaha byla nalakována, stírala s ní denně prach, každou sobotu se mylo, zejména v kuchyni a jednou za měsíc byl úklid jenerální, kdy celý byt obrátila se služkou na ruby, načež upravovala jej tak pečlivě, že rok od roku byl hezčí a útulnější.

Ale přes to vše musila občas slyšeti: „Miláčku, kdybys mohla jednou viděti tetin útulný a co nejvkusněji zařízený byt. Prodlítí v něm několik hodin je pravou rozkoší, požitkem; tak je tam vše čisté, pěkné a úpravné.“

Paní oficiálová Blažejová byla dcerou vyššího státního úředníka, jíž dostalo se nejen řádného vzdělání školního, ale i jemného vychování . . . nicméně musila nezřídka slyšati:

„Ach, dnešní ženy a tetinka Žofi . . . jaký to rozdíl! Ona je vždy tak něžná, tak jemně naladěná, tak povznesená nad každou všednost a sprostotu . . . zkrátka ideál ženy!“

„Ale kam dala oči, že si vzala sedláka, a to na zapadlém venkově v horách, kde zajíci dávají dobrou noc!“ usmívala se potutelně paní Blažejová.

„Žádného sedláka si nevzala,“ durdil se oficiál, „nýbrž statkáře v pohorském, idyllickém zátiší. O, kdybys viděla ten panský dvorec v pohorské kotlině, již věncí ze tří stran skvostné panoráma hor, kde v olšínách pějí slavíci, žurčí bystrina . . . jedním slovem: idylla!“

„Tam mne, Karle, musíš v letě najisto zavést. Dle tvé řeči budeme nejen mile přijati, ale i skvěle pohostěni.“

„Pohostinnost u tetinky bývala věru vždy neobyčejná; kdykoli jsem jako student zavítal na Strašín, nechtěla mne před uplynutím celého měsíce nikdy pustiti. Tetin muž, Bartoň, je člověk velmi hodný a vzdělaný.“

Od té chvíle nedala paní oficiálová muži svému pokoje, dokud jí svatosvatě neslíbil, že o letní dovolené stráví spolu několik rozkošných dnů u tetinky Žofie, které dosud neviděla, leda na obrázku, o níž však po několik let různé chvalozpěvy musila slýchat. Byla na ni opravdu zvědavá.

Učinila však podmínkou, že jejich návštěvou musí tetinka Žofi skutečně býti překvapěna, a proto Blažej nesměl jí o příjezdu podati žádné zprávy.

* * *

Officiál Blažej dostal dovolenou počátkem měsíce srpna, načež za krásného jitra oba man-

želé vyjeli a v Trutnově v „České besedě“ přenočovali, aby druhého dne najatým povozem brali se dále. Polem a lesem jeli skoro již dvě hodiny, když povoz zabočil do úzké kotliny, za níž táhla se do výše dosti příkrá stráň. Konečně na pokraji malé pohorské vsí poručil Blažej zastavit.

„Co je?“ táže se ženuška.

„Jsmě u tetinky,“ odpovídá tázaný.

Stáli u většího hospodářského stavení, pokrytého šindelem a slámou.

„To že je ten panský dvorec?“ směje se paní oficiálová.

„To víš, drahoušku, v horách není jako v kraji. Ale pěkně je to zde, vid’?“

Panička musila mocí tlumiti smích, když kočí opatrně vjížděl do statku vraty jen s pola otevřenými, jelikož druhý pilíř hrozil sesutím. Naši neočekávaní hosté slezšej s vozu, chvíli narovnávali si údy, oprašovali šat a rozhlíželi se po nádvoří.

V pravo od vrat stála kůlna na hospodářské nářadí, v levo stodola, naproti byly stáje a chlévy a za nimi v rovné čáře obytné stavení; až na základy a taras bylo vše ode dřeva a stářím již dosti sešlé. Huňatý hafan zaštěkal několikrát na příchozí, ale pak zalezl zase do své boudy vedle kůlny. Na kaluži uprostřed nádvoří zakejhaly husy, na hnojišti zakokrhal kohout a na kalenci vrkal párek holubů.

„Není-li to zde pravá idylla? — Vše nás mile vítá!“ pochvaloval si Blažej.

„Máš pravdu, že nás všecka havěť vítá, jenom ne lidé,“ štípla Bětuška muže a dodala po chvíli: „Je zde jako po vymření.“

„Až na tetinku bude asi všechno na poli; tetinka objeví se co nevidět.“

„Viděla jsem před chvílí nějakou ženštinu u okna; leč ta ihned od něho odskočila, jakmile upozorovala, že se na ni dívám.“

„To byla asi služka,“ podotkl Blažej.

„Pokud jsem postřehla, byla to osoba starší, šedovlasá . . .“

Když naši hosté přicházeli přes zápraží do předsíně, spatřili tam plno rozličného harampátí bez ladu a skladu, takže paní oficiálově vyklouzla z úst maně poznámka: „To je věru vzorný pořádek!“

Blažej chtěl něco namítati, ale v tom již otevrou se dveře světnice a v nich objeví se tělnatá matrona, pozoruje okamžik příchozí a zvolá konečně: „Jemináčku, toť Karel, a to je asi jeho rozmilá Bětuška!“ a již bere oba do svého objemného náručí. „Moje děti! Vítám vás srdečně. Tak jen pojdte dále. To je překvapení! Jářku, Karle, ať ti snad nenapadne, dnes zase odejet. To by bylo pěkné. Máme-li se trochu užiti, musíte zde ostati přes noc. Vy nechcete? — Na to bych se podívala; však mne, Karle, znáš. Co já řeknu, platí!“

Naši hosté chtěli sice u tetinky Žofi zůstatí déle, nežli jen přes noc, tak dva tři dny; ale když tetinka určila již, že jen přes noc, nemohli si přece zamluviti pobyt delší. Ký div, že oba byli jaksi zaraženi a stáli dosud na prahu.

„Ale, ale lidičky,“ hovořila rychle teta Žofi, „nestůjte přec na prahu, abyste na něm nevytláčili důlek, a pojdte již do salonu.“

Vešli do mevelikého pokoje, jehož okna šla do zahrady; v pokoji byly dvě postele, stůl, stará pohovka, umyvadlo, kredenc a několik židlí, takže salon ten mohl býti a také skutečně byl

— jídelnou a zároveň pokojem hostinským. Ale prachu tam bylo na stole, na židličích, žes mohl na nich prstem psáti; proto když tetinka na okamžik se vzdálila, setřela Blažejová prach šátkem sama, nežli zasedli za stůl. Zatím služka přinášela chléb, máslo, syrečky, kousek salámu a láhev piva . . . nikoli najednou, ale jedno po druhém, načež teprv přišla s hadrem a dala se do stírání prachu.

Když tetička z kuchyně vrátila se do salonu, pravila: „Tak si, děti, zatím poslužte sami, nežli něco spleším k obědu. Bude trochu později. Proč jste nepsali? Kde bych se byla dnes nadála hostí!“ A obrátíc se k Blažejovi, řekla: „Karle, jezte a pijte beze všech caviků, a až dopijete, přijď do kuchyně a služka přinese ze sklepa láhev jinou.“

Když z přineseného pojedli a pivem trochu se občerstvili, Blažej vedl ženušku do ovocné zahrady, kde bylo dosti stromů, ale většinou starých, spuchřelých nebo polouschlých.

„Nu tak, ženuško, jak se ti zde líbí?“ ptal se oficiál.

„Prosím tě, co má se mně líbiti?“

„Nu, tak celkem?“

„Znáš mne, Karle, že se nedovedu přetvářovati; co na srdci, to mívám na jazyku, a proto vyznám nepokrytě, že z překvapení ani nevycházím. Před lety snad bylo to zde jinaké, nebo jsi pohlížel na vše jinýma očima. Já bych zde nechtěla býti ani po smrti.“

Byly již dvě hodiny odpoledne, kdy tetinka Žofi dala zavolat naše hosti k obědu.

Za oběda seznala paní oficiálová i tetina muže, sedláka Bartoně; byl to bodrý venkovan, jenž nedával si před ústa ubrousek a

mluvil, jak lid v horách; alespoň z řeči nebylo nijak Bartoňovo zvláštní vzdělání patrné.

Oběd byl praobyčejný; maso dosti tuhé, takže Blažej jedl, jen co tak musil, aby teta nehubovala. A teta uměla nejen hubovat, ale služce, která při odnášení talířův upustila jeden na zem, i sprostě nadávat. Ačkoli talíř se nerozbil a žádná škoda se nestala, dostalo se služebné různých nadávek.

Po obědě přitočila se Bětuška k mužovi a šeptala mu do ucha: „Karlouši, není ti snad nevolno?“

„Nic mi není; proč se ptáš?“

„Že jsi tak málo jedl!“

„Ještě se mi vysmívej! Což mohu za to, že po letech naše chuť tak se mění?“

Když pak vyšli spolu na nádvoří, doložil Blažej: „Či snad již teta vaření zapomněla? ... Bylo to dnes všechno takové nijaké, ani slané, ani masné.“

„Dobře, že již zítra odjedeme; ještě bys zde onemocněl. A nyní poslyš, co ti povím: Jídlo tetino nebylo co do úpravy zrovna nejhorší, ale já tě za několik let svou výbornou kuchyní zkažila tak, že ti dnes i dobré krmě nechutná!“

Od té doby přestal oficiál Blažej pro tetinku Žofi horovati a oceňoval po zásluze ženu svou.

*

Pohříchu je u nás dosti Blažejů, kteří svým planým povídáním rušívají klid, spokojenost a dobrou shodu v domácnosti!

Zachráněn.

I.

Na plochem svahu dosti příkré stráně lesní tísní se pohorská vesnička. Zřímeli na ni z povzdálí v době letní, když ji oblily zlaté paprsky sluneční, zdá se nám tak krásnou, útulnou a půvabnou, že bychom chtěli ihned v ní se usadit, aby v tom tichém ústraní lahodná píseň ptačí, žurčivé bubláni bystriny a tklivé šumění lesů ukonejšily naše boly, utišily předrážděné čivy. Ano, krásnou a ladnou zdá se nám ta pohorská dědinka z povzdálí.

Ale z blízka, jak je to tam zcela jinaké! Vesnička je chudičká a bydlí v ní bída s nouzí. Cha-trče dřevěné, slámou kryté, zapadávají stářím již do země a klepot stavů tkalcovských ozývá se v nich od rána až pozdě do noci.

Vkročíš-li na podlouhlou náves, zříš kolem ní rozložených asi 30 chaloupek s malými ovocnými zahrádkami vpředu a s kouskem políčka nebo lučiny vzadu, na stráni pak černé, vysoké lesy; skalnatá půda skýtá lidu trochu brambor nebo churého obilí, panské lesy pak suché dříví, roští a na mýtinách pastvu pro dobytek.

Jméno vísky „Podlesí“ praví již samo, že v úkrytu pod lesy se rozkládá. Na lesním hřebeni trčí do výše skalní útesy beze vší zeleně jako zdi, aby místo to ode světa odloučené, bylo ještě nepřístupnější.

Uprostřed návsi na straně levé stojí mezi stromovým barák ze všech největší a nejúhlednější; věnec na něm zvenčí zavěšený hlásá cizinci, že to místní hostinec. Klapel v něm stav tkalcovský jako jinde, a pouze při jedné straně v levo ode dveří je místnost hostinská: stůl se

dvěma lavicemi a několika židlemi, u samých pak dveří malá nálevna s příhrádkou ve zdi, kde stojí pивní sklenice, láhve s různou kořalkou a skleničky malé. Pivo mají zde jen v létě a to pouze láhvové pro cizince, lid domáci nepije, leda vodu nebo trochu té „pálené“, ovšem zbude-li mu na ni.

Ac Podlesí leží v horách, kde — jak se říká — klávají zajíci dobrou noc, zabloudí tam v letě přece občas cizinec z příčin různých, a když nejeden projevil přání, že by se tam zdržel i několik dní, kdyby bylo kde přespat, upravil hostinský Falta na půdě ve vykýři světničku, jež nyní je noclehárnou vzdálenějším příchozím nebo turistům. Hostinská Faltová nevyzná se sice valně v umění kuchařském, ale z toho, co dům dá nebo je právě po ruce, dovede přece něco upravit, co často přijde hostu vhod: tenké lívanečky, kynuté knedlíky s povidly, polité čerstvým máslem, úkrop s popencem nebo česnečku, když pocestný notně promokl a venku se ochladilo, vejce na měkko nebo míchané a jiné, což masem přesycenému měšťáků bývá zpravidla zcela po chuti.

Zrovna na protější straně hostince přes náves stojí baráček v celé více nejzuboženější; sotva že tak drží pohromadě. Ký div, vždyť bydlí v něm také největší ubožák místní — starý Kroupa, hotový lazar, který už na třetí rok nevyšel ani na krok ze své nízké světničky. Byl to kdysi nejsilnější tkadlec v obci, jenž od ranního úsvitu házel za stavem pilně člunkem a dovedl tkáti i v noci při měsíčku. Chtěj nechtěj musil se činit; měl pět dětí na krku a nemocnou ženu, která mu léta postonávala na úbytě, chřadla rok od roku, až konečně ji pochoval. Jí násle-

dovaly brzy děti — matky souchotinářky, jedno za druhým; a naposled nakažen byl jedem tím i sám tkadlec Kroupa. Scházel vůči hledě, až ulehl a nyní již třetí rok čeká na smrt, aby ho vysvobodila z pozemského trápení. Kdyby se ho byli neujali milosrdní sousedé, byl by musil umřítí hlady. Leč ti činí pro něho, co jen mohou; střídavě tkají za něj za stavem, dnes ten, zítra onen a kdykoli odnášívají dílo své do města, odevzdávají tam i jeho „kus,“ za mzdu nakoupí potravu a nejbližší sousedky při svém vaření ukuchtí také trochu toho jídla pro Kroupu.

Nejčastěji činí tak protějšší hostinská Falťová, že nemá děti a poměrně nejvíce času jí zbývá. Ta mu i prádlo vypere, aby nezašel ve špíně, a kde třeba vyspraví, kdežto vzdálenější sousedky donesou mu občas z lesa trochu otopu, souš, suché kletí a roští, aby ubožák v té barabíně nezmrzl. A vše to činí všickni ochotně a rádi za pouhé: „Zaplať Bůh!“

A sem mezi tu chudinu zabloudil nedávno můj známý, velkoobchodník Koráb z Prahy; zabloudil tam skutečně; opakoval mi to několikráte, že nevěděl ani, jak se tam ocitnul. Koráb zdědil po otci slušné jmění a velký obchod železářský; s manželkou dostal větší věno a proto každý měl jej za boháče a nejšťastnějšího člověka pod sluncem.

Ale nebylo tomu tak; velkoobchod rok od roku klesal úpadky rozličných firem; s nimiž stál ve spojení, a nešťastné spekulace bursovní s akciemi železářskými dovršily pohromu, takže neodvratná katastrofa řítila se jižjiž na něho jako lavina. Vypraviv manželku s dvěma dětmi ku příbuzným na Moravu, aby nemusila na to patřit, jak úřad zapečetuje jejich závod, jak se pro-

hlašuje nade vším jměním konkurs, nábytek a kde co cenného prodává se v dražbě veřejné... zanechal vše, jak stálo a leželo svým příručím a obchodvedoucím, starému účetnímu, a sám se vydal do Krkonoš, aby tam někde v horách skončil život svůj smrtí násilnou.

„Čestným způsobem s věřiteli vyrovnati se nemohu,“ rozumoval prý v duchu u sebe, „tak co zbývá mi jiného? — Života v bezectí bych nesnesl a na soužení své rodiny, zvyklé nadbytku, nemohl bych se dívati; to bylo by pro mne mukou pekelnou!“

„A co počne si manželka s dětmi bez tebe?“ ozval se v něm vnitřní hlas. „Kdo se jich ujme? — Kdo je bude živiti? — Sám chceš uniknouti soužení a je v něm zanecháš?“

„Ale když jim nemohu pomoci! Snad se jich ujmou příbuzní!“

„A tebe s nimi by se neujali?“

„Ne; tolik by neobětovali, abych mohl býti zachráněn.“

„A jiné pomoci není?“

„Bohužel, že není! Marně hledal jsem již přes rok opory, berly, již bych se uchytil, abych byl zachráněn.“

Tak a jinak uvažoval velkoobchodník Koráb cestou po horách, hledaje příhodného místa, kde by provedl svůj pevný úmysl. Byl na Sněžce, u pramene Labe, u sněhových jam, slezl mnoho hřbetů horských, přešel drahně roklí pěkných i hrůzných a držel za den několikráte smrtící zbraň v pravici; jen stisknout spoušť a rázem svalil by se do propasti a bylo by po všem. . . . Ale nikde nemohl se k tomu odhodlati; jakoby neviditelná ruka stále a všude ho zdržovala. Přišel do osady u sv. Petra, došel až do Vrch-

labí, odkud poslal manželce své několik stovek, jež měl u sebe, ponechav si pouze jedinou, jež stačila by na pohřeb, a zbytek z ní odměnou byl tomu, kdo nalezne jeho mrtvolu, postará se o její uložení v chladném lůně země, jak to byl na zvláštním lístku v tobolce své tužkou poznamenal. Od Vrchlabí pustil se dále přes pohorské hřběty, až přišel maně do naší vísky Podlesí. Byla právě Boží neděle; vesničané po skrovném obědě vyhřívali se venku na sluněčku a několik sousedů sedělo pod stinným jasanem na lavičkách před místním hostincem, pokuřující a hovořící vespolek.

Koráb rozhlížel se chvíli po návsi a pak, zamířiv k našim sousedům, pozdravil a ptal se po hostinci.

„Zrovna jste u něho,“ dáno mu v odpověď, a hostinský Falta povstal s lavice, nabízející místo své příchozímu. Ale Koráb poděkovav přál si vejíti dovnitř. Nedbaje námitek hostinského, že je ve světnici teplo a plno much, chtěl býti zase sám a sám se svým bolem, aby nerušeně mohl se oddati svým trudným myšlenkám.

Svitorná hostinská snesla rychle, kde co měla na zub: kousek chleba, máslo, kozí sýr i láhev piva a nabízela se ochotně, že připraví hostu i něco teplého: kávu, vejíčka nebo něco jiného podle přání. Koráb, poděkovav za ochotu, doložil, že mu přinesené zatím dostačí, a prosil jen o inkoust, péro a papír, aby, jakmile se trochu občerství a posilní, mohl napsati dopis.

Hostinská, přinesši žádané, vyšla ven před stavení, aby host přítomností její nebyl snad vyrušován. Když byla chvíli pohovořila se sousedy, přeběhla náves a vešla do protějšího baráku, aby trochu potěšila nemocného Kroupu.

„Jdu vám, sousede, zahnat dlouhou chvíli,“ pravila, když pozdravíc pokročila do prostřed světnice.

„I to jste hodná, sousedko, že na mne nezapomínáte,“ vítal hostinskou nemocný Kroupa sedě v posteli, „oběd přinesl mi ‚váš‘, i myslil jsem, že dnes už se neuvidíme.“

„To by tak bylo, abych aspoň jednou za den na vás se nepodívala, zejména v den Páně,“ podotkla Faltová.

„Zaplať vám Pán Bůh každý krok, každé sousto i okolí jiného jste mi kdy prokázala dobrého!“ děkoval nemocný slze.

„Tak jak se dnes máte, sousede?“ zamlouvala jeho díky hostinská a sama hned dodala: „Když slunce pěkně svítí a oknem jde vám sem čerstvý vzduch, to se to dýše, vidíte!“

„Kdyby tak bylo po celý rok, snad bych ještě přišel k sobě,“ těšil se nemocný, „ale ty mlhy a větry na podzim a v zimě, ty mně už brzy zatáhnou chřtán. No, Pánu Bohu poručeno; moji všichni již mne tam předešli, půjdu rád za nimi; platen nejsem na světě pranic, ba spíše lidem na obtíž.“

„To poslední není pravda,“ namítala Faltová, „neboť co vám kdo poskytne neb udělá dobrého, činí tak jisté z lásky křesťanské rád v naději života věčného a proto nesmíte mluvit o nějaké obtíži, jakou po svém rozumu domníváte se působiti nám, vašim sousedům.“

„Myslím, že svou nemocí odbýváte si na světě očišťovací tresty za spáchané hříchy a proto zcela do vůle Boží se odevzdávám. Ode dneška budu však ještě trpělivější, když vím, že nejsem ani vám, ani ostatním sousedům na obtíž a že se

mnou, vlastně s mou nemocí chcete si získati něco zásluh pro nebe.“

„To četl jste si zase trochu v Postille,“ obrátila řeč na jinou Faltová, berouc do ruky velkou knihu v zelených deskách, která ležela na posteli nemocného.

„Ba ovšem,“ přisvědčil Kroupa, „do Božího kostelíčka nemohu a tak potěšuji se aspoň slovem Božím tištěným. Ta Frenčlova Postilla jest pravým pokladem; tu příklad z historie, ze života, pak zas výroky z Písma, ze sv. Otců církevních, onde opět výklad, poučení a na konec modlitba. Člověk při tom čtení zrovna okřeje a kdyby mi oči lépe sloužily, čítal bych v ní snad od rána do noci, po celý rok; ale tak mohu vždy jen po chvílkách.“

„Aspoň můžete o přečteném trochu přemýšlet a uvažovati.“

„To také dělám, a den ode dne posiluji se víc a více u víře a v důvěře v Boha. Při tom zapomínám na svou nemoc, na kašel, a bolesti na prsou necítím žádné. Je mi tak lehkou u srdce, že bych s tím ptáčkem, co mi někdy zpívá zde před oknem na hrušce, dal se chutě do zpěvu.“

„Ano, tak bývá každému, komu je Bůh oporou a posilou,“ dotvrzovala Faltová. „Když jsem jako děcko ztratila rodiče — umřeli v týdnu na ‚horkou‘ — ujala se mne sirotky babička, staříčká, ku práci již neschopná a živila mne tím, co vyprosila na milosrdných, soucitných lidech. Nejhubře bývalo nám za tuhé zimy, kdy nemohli jsme pro sních a mráz z baráku; tu musila jsem se stařenkou co chvíli zpívati její zamilovanou starosvětskou píseň, jejíž začátek dosud mám v paměti:

,V Pána Boha doufám,
v soužení nezoufám,
Boží moc
jest ve všem má pomoc!'

A tu motovali jsme o hladu někdy po celý den, až — kde se vzala tu se vzala — přišla odněkud pomoc; často až s večerem přiběhla k nám některá sousedka, zabuchala na dveře, a když jsem šla otevřít, vstrčila mi do ruky skývu chleba nebo vysypala do zástěrky trochu brambor.“

„Jakou pak měla píseň ta notu?“ ptal se dychtivě nemocný Kroupa.

„Na notu (nápěv) již se nepamatuji; vím jen, že já zpívala hláskem tenkým, babička chraplavým, že to nešlo dohromady; leč to nám nevařilo; jenom když Bůh pohnul něčí dobrou duši, že na nás se rozpomněla.“

„A starý Bůh ten žije ještě, prosícím jenž pomáhal,“ zašeptal nemocný, stíraje si slzu se tváře.

„Žije a bude žít na věky!“ doložila Faltová. „Ale teď už musím zase domů; před chvílí přišel k nám cizí host a zrovna píše psaní. Můj sedí venku mezi sousedy, i musím se tudíž poohlédnout, kdyby snad něco si přál. Je nějak zamklý a nevypadá ‚kale‘, jako by byl po těžké nemoci. Zatím buďte tu s Pánem Bohem! Pošlu vám za sebe některého souseda od nás, abyste se s ním ještě trochu povyrazil.“

II.

Když Faltová přeběhla náves a došla k sousedům, kteří dosud seděli na lavičkách před hostincem, vybídla je, aby někdo zašel na „tá-

čky“ k nemocnému Kroupovi, sama že musí se podívatí po cizím hostu, nemá-li nějakého přání na srdci.

„Byl jsem uvnitř asi před čtvrt hodinou,“ sděloval jí hostinský Falta, „a když mi řekl, že by rád, možno-li, u nás přenocoval, zavedl jsem ho hned na ‚hůru‘ do sedničky, aby nebyl tak obtěžován mouchami, jako dole. Donesl jsem mu tam, jak žádal, ještě jednu láhev piva a péro, inkoust a listovní papír s obálkou, an co dříve dole byl napsal, přede mnou zase roztrhal. A vypadal tak nějak podivně, tváře hořely mu plamenem, a skoro se mi zdálo, že než jsem k němu vešel, plakal. Před malou chvílí, nežli jsi přišla, pozoroval jsem, jak...“

Faltová, puze na jsouc zvědavostí, nevyčkala konce řeči mužovy, spěchala do stavení a rovnou do sedničky na „hůru“. Pokojík byl otevřen a prázden; popošedši až ke stolu, spatřila tam popsaný list, vedle obálku s adressedou a při tom proužek papíru, na němž stálo: „Toto psaní pošlete zvláštním poslem do nejbližšího města na poštu a přiložený zde obnos peněžitý ponechte u sebe na výlohy pohřební...“

„Kriste Ježíši! Co to má býti?“ zvolala hostinská, třesouc se jak osika a již chytla do ruky popsaný list a jala se čísti nahlas:

„Drahá, vroucně milovaná Liduško!

Před několika dny poslal jsem Ti poukázku peníze, jež jsem v poslední chvíli ještě zachránil, než nastane u nás katastrofa. Nešťastná spekulace na burse, úpadky několika obchodních firem, s nimiž stál jsem ve spojení, zavinily vše a přivodily nenadále neštěstí na hlavu naši. Dlouho tajil jsem to před Tebou a ještě včas vypravil Tě k příbuzným, abys nemusila na vlastní

oči viděti pád obchodního domu našeho. Jsme na mizině, a jelikož nemám tolik mravní síly, abych krutou ránu tu přežil, musím nit života svého přetrhnouti násilím. Vím, že Ti, drahá Liduško, způsobím nezměrné hoře, a že Ty a jednou snad i dítky mé budete mi klnouti, že jsem opustil Vás zrádně a zanechal v bídě a soužení. Pro Bůh! Odpusťte mi toto moje velké provinění! Slzami smáčím řádky tyto... ruka se mi chvěje... nemohu...

Zlíbej, až přečteš tento list, mé miláčky, Karlouše i Martičku, a řekni jim, že to jsou poslední polibky od jejich tatíčka. Vychovej je, jak dovedeš, pro těžký život pozemský; buď jim až do posledního vzdechu svého matkou i otcem!

Líbá v duchu, dušínko drahá, i Tebe naposledy, Tvůj nešťastný

†
Jaroslav Kotáb.“

N. B. Daleko od Vás, na úpatí hor krkonošských vystelou mi soucitní lidé... chladný hrob. Nepátrejte po něm, není toho hoden — sebevrah! Modlete se a vzpomínejte!“

Ač Faltovou při čtení listu nejednou polily slzy, a byla všecka rozrušena, neváhala přece ani okamžik a spěchala i s dopisem v ruce před hostinec, odkud sousedé právě počali se rozcházeti. „Lidičky, počkejte... a pomozte!“ křičela již od stavení.

„Co se stalo, co?“ běžel jí vstříc Falta.

„Neštěstí... neštěstí... ten cizí pán...“

„Což je ve svém pokoji? Vždyť jsem ho před malou chvílí viděl, jak zašel za stavení a jak pěšinkou vykročoval vzhůru ke Skalce...“

„Tak jen... rychle za ním... sebevrah...“
vyrážela nesouvisle, jako by měla hrdlo zadrhnu-
to, ze sebe hostinská. „Prosím vás, jděte všichni
a rychle... rozdělte se, snad mu nadběhnete a
překazíte...“

„Ale odkud to víš, ženo?“ vyzvídal Falta.

„Zde to stojí černé na bílém...“ a podala
muži psaní Korábovo.

Falta, věře ženě na slovo, — bylať v obci
nejlepší čtenářkou — nepodíval se ani do psaní
a již chvátal se sousedy k lesu.

Hostinská pohlížela chvíli teskně za odchá-
zejícími, leč pak vběhla do stavení, upravila v ho-
stinském pokojíku postel, přinesla vodu, z tru-
hly vytáhla kus plátna a trochu vaty, kdyby snad
bylo třeba přiložit obvaz, zkrátka chystala se
na to nejhorší. Asi před pěti lety postřelil se
v Podlesí také jeden zoufalec, a když ho lidé na-
šli a přinesli do hostince, neměla nic při ruce
k obvazu a musila teprv vše sháněti; proto uči-
nila dnes toto opatření včas předem.

Zamlklost dnešního hosta byla jí sice hned
nápadnou, ale zvláštního rozčilení přece na něm
nepozorovala, aspoň ne takového, jako tehdy na
tom zoufalcí.

„Jsou to dnes mužové,“ rozumovala pak u
sebe Faltová, „jdou se do hor zabít, že nemohou
snést náhrou katastrofu! A slabší žena má být
hrdinkou, má to snést a pak všelijak se protlou-
kati světem. To nejsou již mužové, ale baby!
Bojí se trpět... vlastně nechť trpět a strádat
v nedostatku. Nevídáno; jmění se pozbuďte a s po-
mocí Boží a vlastním přičiněním zase nabude.
Kdo Boha se nespustí, toho Bůh nikdy neopustí.
Pečuje-li o bídného červíčka v prachu, o ptáčka
v povětří, jak by se nestaral o člověka?“

Otevřevši okno u sedničky vyhlížela na náves, nepřicházejí-li snad již sousedé s nešťastníkem. Neviděla nikoho i seběhla zase dolů, zamkla stavení na klíč, vstrčila jej pod prah a pustila se zadem přes pole k lesu. Aby se neminula se sousedy, nemínila jíti daleko, jen na výšinu „Skalku“, odkud je pěkný rozhled na celou vesničku. Usednuvši na kámen, hovořila hlasitě: „Bože můj, to by ten zdejší lid musil si zoufat šmahem! Co má? — Bídu. A co naň čeká? — Bída s nouzí. Žiji zde s mužem přes 20 let a nepamatuji se, že by který horal v širém okolí byl si zoufal. To dovedou jen takoví ztřeštěnci z měst.“

„Ach!“ ozvalo se náhle za Faltovou, která leknutím seskočila s kamene, na němž seděla. Ohlíží se kolem sebe na vše strany, prohlíží blízké křoví, leč nepozoruje pranic.

„Snad povzdychlo si ptáče na stromě,“ utěšuje se hostinská a pokračuje brzy zase ve své samomluvě: „Co by udělal takový zbrklý měšťák, kdyby byl na místě Kroupově? — Chudšas ten jest již přes dvě leta připoután na lůžko, žije z milosrdenství lidského a dobře ví, že mu není pomoci, že se nevyléčí... a přece doufá!“

„Ach, achich!“ ozvalo se nyní opětně, ale hlasitěji, než prve, takže kurážná Faltová mžikem skočila do blízké houštiny a vyvedla z ní po chvíli za ruku — našeho Korába.

„Pane,“ zapřádá rozhovor hostinská, všecka jsouc rozechvěna, „jak mohlo vám něco tak hrozného připadnouti jen na mysl? — Což nejste křesťan? — Otec rodiny? — Koho byste násilnou smrtí svou potrestal nejvíce? — Svě miláčky; ty uvrhl byste v potupu i hanbu a připravil jim věru smutnou budoucnost.“

„Paní hostinská,“ odvážil se k odpovědi velkoobchodník, „kdybyste věděla, jaká muka jsem již vytrpěl, a co mne ještě čeká!“

„A myslíte pane, že jste vy na světě samotný, jehož stihlo neštěstí, který trpí? — To pojdte jen se mnou tamhle přes náves k našemu sousedu Kroupovi a přesvědčte se sám, jaké zkoušky sesílá Bůh často na lidi. Vy jste ještě mlád i zdrav; budete-li chtít, uchytíte se zase snadno a brzy.“

Za řeči té a podobné krácel náš Koráb po boku statečné Faltové s hlavou sklopenou mlčky jako chlanec, který něčeho nekalého chtěl se dopustit a byv v pravý čas postižen, nyní se za to stydí.

Po nedlouhé chůzi vešli oba do nízké světničky bídné chatrče. Tkadlec Kroupa ležel na loži vychrtlý jako lazar s očima zavřenýma; paprsky za hory zapadajícího slunce, dopadající okénkem na jeho obličej, dodávaly mu smrtelné bledosti. Podřimoval a spozoroval příchodí teprve, když Faltová hlasitě pozdravila a k pozdravu doložila: „Pane, tak v opuštěnosti žije zde soused náš již na třetí rok, a zapomene-li někdy na něj sousedstvo, trpí zimu a hlad, on sám si zatopí a něco uvařit nemůže.“

Koráb, pohlížeje na ubožáka, byl velice dojat; o takovém neštěstí a bídě neměl ani potuchy. Po chvíli vydralo se mu maně z úst: „Ale jak to vše dovede snášeti, že si nezoufá? — Co dodává mu síly, co ho drží? — Nemá naděje na uzdravení, nemá na světě živoucího tvora... nemlá nikoho...“

„Což nemám svého Boha?“ zvolal náhle nemocný, jenž zatím probral se z dřímoty a vztýčil se trochu na loži. „Bůh je mou oporou i si-

lou, a soucitní sousedé mými živiteli a ochránci. Kdykoli divné myšlenky počnou se mi motati v hlavě, pošle mi Bůh spasného anděla v podobě souseda nebo sousedky, a hned se u mne vyjasní.“

I u Korába počalo se vyjasňovati. Vytáhnuv z kapsy smrtící zbraň, položil ji maně na almaru u dveří a vyběhl z chatrče. Jako by z dlouhé mrákoty byl se probral, zvolal náhle, stoje uprostřed návsi: „A já nemám svého Boha? Proč není i mně Bůh oporou a silou?“

Rozhlížejícímu se kol kolem na vše strany zdála se rázem ta chudá pohorská víska v září uhasínajícího slunce tak milou, tak útulnou, plna kouzla, a ač všady vládlo velebné ticho, přece ticho to mluvilo k němu řečí hlasitou, srozumitelnou. Ten svatý klid zaplašoval znenáhla i jeho zoufalost.

„Když ten chudás drží se svého Boha, proč bych se ho nedržel i já a to oběma rukama?“

Přešel několikráte tam a sem po návsi, usedl na lavičce pod jasanem u hostince; leč dlouho tam nevydržel. Maje hlavu plnou nových, spasných myšlenek, odebral se do svého pokojíku, aby osnoval plány do budoucna, zatím co hostinská vyslala dva chlapce, aby v lese houkali po lidech a přiměli je k návratu.

Když přišel hostinský domů, vyprávěla mu na rychlo Faltová, co a jak bylo a na konec vyzvala ho, aby hosta, jenž jí byl před chvíli za to požádal, doprovodil na nejbližší stanici železniční.

Ale Falta Korábovi to rozmluvil; po velkém rozčilení že nutno uklidniti mysl, že mu třeba po všem tom především dobře se vyspat, zítra

však že s ním půjde třeba na celý den. A při tom zůstalo.

Velkoobchodník Koráb povečeřev něco málo, bral se na lože; leč v tom si rozpomněl, že zanechal u Kroupy na almaře nabitý revolver, i chtěl pro něj sběhnouti.

Ale Faltová řekla mu, že když pán vyjednával prve s Faltou v sedničce, spatřila na návsi panského hajného, i požádala ho, aby smrtící zbraň vzal od Kroupy zatím sebou domů a někde ji dobře uschoval.

Koráb ničeho nenamítaje doložil, aby buď hajný nebo hostinský Falta revolver příležitostně v městě prodali a stržené peníze odevzdali Kroupovi . . .

III.

Druhého dne večer byl Koráb již v Praze. Přišed k svému závodu, našel jej zavřený — byloť již po 8. hodině — ale když průjezdem vkročil na dvůr, ušel v zadní pisárně světlo. Vešel do vnitř, zastal tam svého starého účetního, an stojí u pultu nad knihou plnou číslic a položek počítal a počítal, nebylo-li by lze ještě nějak přece zachrániti velký kdysi závod od pádu.

„Starý, dobrý příteli!“ zvolal Koráb hlasem zcela klidným k pozdravu, „nekažte si zbytečně očí a nechte jen věci volný průchod. Mám již celý plán v hlavě hotový; nabídnu vyrovnání od 30 do 40 procent dle výšky položek a to ještě s podmínkou, jestli s pomocí Boží se uchytím, že po letech vyrovnám se s věřiteli do posledního haléře.“

„Zaplať Pán Bůh!“ zvolal radostně účetní, „že jste, pane chefe, konečně k něčemu se od-

hodla! Soukromým vyjednáváním docílí se vždy snáze něco, nežli veřejným konkursem, kdy rozličná stání, úřední jednání a advokáti zpravidla pohltí sami téměř třetinu z massy konkursní. Tak zachráníte nejen sebe, ale i mne a snad ještě jiné od zkázy, neboť vězte, že jsem byl dnes již sám blízku zoufalství!“

„Což nemáte svého Boha?“ prohodil tlumeným, chvějícím se hlasem velkoobchodník.

„Ba, že mám, drahý pane,“ odvětil účetní, „a právě důvěra v Něho dodávala mi síly a byla mi berlou, o níž jsem se až do poslední chvíle pevně opíral. Jen tak byl jsem s to po všechen čas, co jste byl pryč, den co den ještě po uzavření závodu zde prodlévati a počítati i uvažovati, jak předejiti katastrofě.“

„Držme se tedy, příteli, svého Boha i nadále, snad požehná namáhání a poctivému snažení našemu. Nyní pojďte však se mnou někam povečeřet a zítra dáme se chutě do práce!“

* * *

Po smírném vyrovnání s věřiteli firma Korábova skutečně se uchytla a v době poměrně krátké vybrala se z nejhoršího.

Koráb zanechav pochybných spekulací na burse, hledí si nyní pilně svého obchodu a jak se mnou sdělil nedávno, doufá, půjde-li to tak dále, že v pěti letech bude zase státi pevně na vlastních nohách, jak za otce jeho bývalo.

A kým vlastně byl Koráb zachráněn? — Otázku tu zodpoví si laskavý čtenář zajisté správně sám.

Zaplat Pán Bůh!

Před lety zemřela u nás stará selka Málková. Byla vdovou a že neměla dětí, připadl pěkný, výstavný stateček s polnostmi a lukami pokrevnímu příbuzenstvu se strany mužovy.

Tito šťastní dědicové vystrojili nebožce nejen slušný pohřeb, nýbrž i pohostili příbuzné a účastníky pohřbu v hostinci u kostela kávu, koláči, vínem, pivem, vuřty, chlebem, máslem a sýrem, ano i sladkými rosolkami. Každý mohl si poručiti, nač měl právě chut. Ký div, že bylo v hostinci brzy živo a po smutku ani památky.

Jenom občas spustila hlasitý pláč Františka, služka ze statku, čemu mnozí se podívali. Byloť obecně známo, že nebožka nechovala se k čeledi laskavě, nýbrž tvrdě, někdy až recitelně. O její lakotě vypravovaly se ve vsi celé kroniky, ač právě této pověstné lakotě měli dědicové co děkovati za své cenné dědictví; stavení hospodářská byla v úplném pořádku, pole i luka dobře pohnojena, chlév plný dobytka, ve stodole hojně slámy, na půdách sena, na sýpce dosti různého obilí, ve sklepě nadbytek bramborů a řepy, v komorách zelí a ovoce. A na statku tom nejen že nebylo krejcaru dluhu, ale v květované truhle v sedničce našly se dle testamentu i dvě spořitelní knížky.

Selka sama pro sebe potřebovala pramálo; trochu toho jídla a prostého šatu, ježto jen po selsku se strojila.

Málková nejen že zbytečně neutratila ani haléře, ale byla velice skoupá v dávání almužny, a raději se někam schovala, nežli by sama podarovala potřebného. Lpěla na mamonu až přílišně.

To spíše děvečka Frantina podstrčila něco žebráku, ovšem, aby to selka neviděla.

Také bylo těžko žebráku dostat se do statku; vrata i dvířka v nich byla téměř stále zavřena a když se někdy otevřela, ležel zpravidla na prahu před vchodem do síně veliký a zlý pes, který již pohledem a vrčením odháněl cizince. A dostal-li se náhodou některý žebrák až do síně, přivítala ho selka tak „mile“ a vychrlila naň v minutě tolik „pěkných slov“, že zpravidla každý bez pozdravu hned se klidil ze statku. Selka Málková byla tak rozhlášena, že i otrlý syčák jejímu domu se vyhnul.

Ale Józa, zvaný obecně „křejcárek“, že kdysi při muzice upadlý mu krejcar hledal se svíčkou po zemi přes hodinu, přivedl ji přece svým rozhodným vystoupením z dosavadní duševní rovnováhy a na jinou cestu.

Za tuhé zimy, kdy bylo u nás mezi chudinou velmi zle, Józa dostal se do statku zadními vraty, a že pes válel se v teplé kuchyni, stál z čista jasná ve světnici před selkou a prosil pokorně za nějakou pomoc. A když na něho selka spustila zostra a hrubě, nedal se a vracel jí všechna ošklivá slova hned s úroky, což Málkovou rozlítlo tak, že otevřevši dveře dokořán, zvolala naň, aby již šel ke všem čertům.

„To jako chcete, abych vám v pekle u pana lucipera zamluvil pěkné místo?“ povídá Józa.

„Proč mně?“ durdí se selka. „Zamluv si ho raději včas pro sebe.“

„Přijdu-li do pekla já, najdu vás tam nájsto, poněvadž před soudnou stolicí nebudete se moci vykázati ani jediným pořádným „Zaplaf Pán Bůh!“.

„Jedním pořádným ‚Zaplať Bůh!‘ budu se moci vykázati najisto, abys to, Józó, věděl,“ chlubila se selka.

„Ale jedno ‚Zaplať Bůh!‘ neotevře vám, Málková, ani očistec, neřku-li království nebeské. To musíte míti nejméně tři pořádné ‚Zaplať Pán Bůh!‘, jinak horoucímu pecku neujdete. A vy mu pro svou lakotu již neujdete!“

Po této vyhrůžce Józó rychle odešel.

Ale selku jako by svými slovy byl přimrazil; stála nepohnutě jako socha, kolena počala se jí trásti, takže na židli, u níž stála, sklesla celou tíhou těla, div se s ní nepřevrhla.

* * *

Když odpoledne po pohřbu selky, Málkové chalupnice Ptáčková s Láškou kostelnicí potkaly se na návsi, a trochu si skleply o nebožce, přišla Ptáčková i na Józův výstup se selkou, jak jsme jej právě vylíčili.

„Zdali pak je něco na tom,“ vyzvídala Ptáčková na kostelnici, „že kdo chce se dostat do nebe, musí se před soudnou stolicí vykázati a spoň tři mi pořádnými ‚Zaplať Pán Bůh!‘?“

„Mluvila jsem o tom s mužem hned,“ odvětila tázaná, „když Józó roznesl po vsi, jak lakotnou selku vyplatil; můj zmínil se o tom i panu faráři, který mu řekl, že to lidské ‚povídání‘ není sice článkem víry, ale že není lidského šprochu, aby nebylo v něm pravdy trochu, a že sv. Otcové prohlašují almužny za křídla, jež donesou duši až do nebe.“

„A nevíte snad, sousedko, kterým ‚Zaplať Pán Bůh!‘ chlubila se před Józou?“

„Sama mi to řekla asi před měsícem, když jsem v neděli šla s požehnání. Přitočila se ke mně

hned na kopci a nařikala si na špatné spaní, divný tlak na prsou od té doby, co ji ten potrhlý Józka tak rozčilil a poděsil. — I povídám jí, co mi o tom řekl muž, co pravil pan farář a na konec ptám se jí: „Prosím vás, panímámo, od koho dostala jste to jedno pořádné ‚Zaplať Pán Bůh!‘?“ —

„S lítostí dnes vyznávám,“ pravila mi, „že jsem muži svému často ubližovala, život mu ztrpčovala; ale on dobráček přes to vše nevzpomínal mi toho zlým a když umíral, vzal mne za ruku a řekl: ‚Děkuji tobě, drahá ženo, za vše dobré, co jsi mi kdy prokázala. Zaplať ti to sám nebeský Pán.‘ A to byla jeho poslední slova.“

„Tohle že jí řekl sedlák Málek?“ diví se Ptáčková. „Za to, co od ní zkusil, kdyby byl řekl: ‚Vezmi tě sám rarach!, tomu bych spíše věřila. Ale on, chuděra, asi si netroufal; bál se jí do posledního vzdechu.“

„Nu, víte, sousedko, dle Písma sv. ve mnohém klesáme všichni; žádný člověk není bez hříchu a proto nesudme a nebudeme souzeni. Raději vyslechněte další. Když mi tudíž selka vypověděla, jak jí umírající muž pěkně poděkoval za vše, co mu prokázala dobrého, povídám jí na to: Tak jedno pořádné ‚Zaplať Bůh!‘ již máte; snad ostatní dvě také seženete!“

„Ale jak a kdy?“ ptá se selka.

„Když jsem u vás, panímámo, před lety, podělkovala na poli, zejména při sklízni brambor, vzala jsem si jich vždy na večer do klína, co jsem jen mohla unést, ovšem bez vašeho vědomí a svolení. Děkala jsem, jakmile jste s pole odešla, co činili jiní. Dnes se k tomu přiznávám a děkuji vám za ty brambory, upřímným ‚Zaplať Pán Bůh!‘ Děti naše byly tehdy ještě malé,

výdělký mužovým řemeslem skrovné, kostelnictví jsme tehdy ještě neměli a tak . . .“

„A tak bych měla již dvě pořádné ‚Zaplať Bůh!‘, pousmála se selka a stiskla mi svou kostnatou rukou pravici, div že jsem nevykřikla bolestí.“

„A to třetí ‚Zaplať Pán Bůh!‘ také ještě sehnala?“ vyzvídá chtivá Ptáčková.

„Také, také“, přisvědčuje kostelnice, „a nejen třetí, ale i čtvrté, páté, desáté a co já vím, kolikáté ještě ‚Zaplať Pán Bůh!‘ dostala před svou smrtí.“

„Prosím vás, od koho? — Vždyť nikdo z jejích dědiců před smrtí selčinou ve statku ani se neukázal!“, vykládá stará Ptáčková.

„Toť sice pravda, leč co jsem dříve řekla, na tom trvám. Člověk nemá se chlubit, ale vám to řeknu, že o ta ostatní ‚Zaplať Pán Bůh!‘ mám vlastně trochu zásluhy já.“

„Tak se podívejme, co všechno ta kostelnice nesvede!“ prohodila jaksi pro sebe Ptáčková.

„Víte zajisté, sousedko, že na statku slouží Frantína od svého mládí, co vyšla ze školy, ne-li dříve; s počátkem pásala tam husy, pak krávy, potom byla děvečkou ve chlévě a poslední léta bývala více u selky při kuchyni a při prádle; zkrátka byla její pravou rukou. Že na statku byla od mladosti, vydržela tam při zlé selce ze všech služebných nejdéle. A tu na Frantínu jsem si tehdy náhle vzpomněla i povídám selce: Slouží u vás, panímámo, již mnoho let Frantína a slouží vám věrně, spravedlivě.“

„Však jí za to také slušně platím,“ vyhrkne ze sebe selka.

„Spravedlivý a hodný služebník není dnes penězi k zaplacení,“ díím jí na to a pokračuji:

„Frantina má hodného nápadníka, truhlářského dělníka, který by si ji hned vzal a udělal se pro sebe, kdyby měl několik stovek do začátku. Frantina ze své služby podporovala své staré, choré rodiče a mohla si dosud jen málo uložit pro sebe stranou. Vy vlastních dětí nemáte, statek zdědí příbuzní se strany mužovy, kteří o vás nikdy se nestarali, o vás nedbali, kdežto Frantina slouží vám poctivě a doslouží snad až k smrti, která přichází často jako zloděj a my nevíme ani dne ani hodiny. — Dáte-li Frantině několik stovek, uděláte šťastnými dva lidi, kteří vám ne jednou, ale desetkrát i vícekrát za sebou řeknou najisto: „Zaplať Pán Bůh!“ a mimo to za spásu duše vaší ne jednou se zbožně pomodlí.“ A jak jsem byla již v tom, doložím: „A přidáte-li jí ještě něco do výbavy, nějakou peřinu, trochu plátna a kanafasu — máte prý toho v sedniče plničkou truhlu — bude za vámi volat „Zaplať Pán Bůh!“ až do hrobu. A vidíte, Ptáčková, to pomohlo. Selka se na chvíli zamyslela, ale pak, podávajíc mi ruku na rozchodnou, pravila: „Zaplať vám Pán Bůh! za všechnu útěchu i dobrou radu, kterou jste mi dnes poskytla. Poslechnu vás, sousedko, poslechnu!“ A poslechla. Do ruky dala Frantině 500 zl., jež nedávno před tím stržila za dva volky a v testamentě odkázala jí ještě truhlu s plátnem a kanafasem, dvě almary, stůl, čtyři židle, necky a všechno nádobí v kuchyni.“

„Proto Frantina o pohřbu pro selku tak naříkala,“ podotkla Ptáčková. „Inu, měla zač a věděla proč. Kdo by se byl toho kdy nadíal, že lakomá Málková prokáže někomu dobrodiní! Ale za to se snad přece nedostane rovnou do nebe; či myslíte, sousedko?“

„To ani nemyslím, ani netvrdím; leč lidé tak, Bůh jinak často soudí. Než když se duše nebožky nedostane přímo do nebe, doufejme, že alespoň do očištnice, odkud přece jednou je vysvobození. — A teď již nechme selku Málkovou odpočívat ve svatém pokoji!“ dodala ještě kostelnice Lášková a podavši mlčky Ptáčkové pravici, spěchala domů.

Stará Ptáčková, která rovněž obrátila se k domovu, hovořila nyní sama k sobě: „Jenom to bych ještě ráda vyzvěděla, proč kostelnice nebožky selky tak se zastává? — To asi proto, že učinila jí po vůli, že jí poslechla. No budiž, nevězí-li za tím něco jiného. Jen když ta lakotná Málková aspoň před smrtí trochu se polepšila a vykonal několik dobrých skutků za pouhé ‚Zaplať Bůh!‘ Však byl také již nejvyšší čas!“

Po té bručíc si polohlasitě známou tehdy odrhovačku:

„Lidé jsme a jenom lidé,
chybičku má každý z nás;
jenom když se brzy poznám
a polepším v pravý čas . . .“

vykračovala si podle noty písně té zrovna jako mladice po pěšině vzhůru na kopec, kde za kostelem v domku svého syna za chvíli zmizela.

Zázračný doktor.

Před lety nebylo v Čechách kraje, v němž by nebyl působil „zázračný doktor.“ Některý byl skutečným doktorem graduovaným, jiný pouze tak zvaným felčarem neboli ranhojičem; ten prostým lázebníkem, který sázel „baňky“ či pou-

šťel žilou, a onen jenom tak zvaným „močářem“, který vlastně šalbou a podvodem provozoval praxi svou. A takovým byl v našem podhoří Lomnický Juklíček.

Byl vlastně svého řemesla švec, ale obuvnictví nikdy mu nevonělo; nevydržel dlouho seděti. Na vojně byl sluhou u plukovního lékaře, jemuž často to ono čistil nebo vypomáhal v jeho domácí lékárně, kterou měl pro onemocnělé důstojníky a jejich rodiny. Vymývati rozličné kelímky, pánvičky, lahvičky, roztloukati něco ve hmoždíři na prášek nebo rozmíchat a utřít něco na jemnou masť bylo mu desetkrát milejší, nežli execírka nebo ševcovina. Jenom ho mrzivalo, že často nevěděl, co roztlouká nebo tře, ani proti které nemoci prášek či masť pomáhá. Plukovní lékař byl málomluvný a jen zkrátka to ono poručil.

V pracovně i v síni ordinační měl sice mnoho knih lékařských, ale většinou německých nebo francouzských, ani jedinou českou, v níž by byl mohl náš Juklíček, když měl volno, čísti a trochu se poučiti.

V čekárně, kde sedával v hodině ordinační, slychal sice, jak si pacienti navzájem vypravují o svých nemocech, ale zase jen německy; česky zřídka kdy. Juklíček svedl po německu jen několik kratších vět, jimž ho naučila lékařová služka, a když se německy mluvilo, rozuměl sotva desátému slovu.

Ale přes to vše za dvě léta, co byl sluhou u plukovního lékaře, odkoukal leccos, a když se vrátil domů z vojny, prohlašoval zaměstnání lékařské za nejpěknější a nejpohodlnější na světě: omakati puls, jak tluče, poklepati na prsou, na zádech nebo na bříše, chvíli naslouchati dýchání,

podívat se zrcátkem do ucha, do oka nebo do krku a pak napsati několik slov na papírek pro lékárnu. To netrvalo, když někdy klíčovou dírkou nakukoval do síně ordinační nebo když tam byl zavolán, aby vypomohl pacientu při svlékání a oblékání, věru ani půl hodiny. A za tu kratičkou dobu dostával pan plukovní lékař 2 zl., 3 zl. až i pětku. „Kdybych tak místo protivné ševcoviny mohl doktořit, to by byla trefa!“ povzdechl si náš Juklíček častěji, sedě po odbyté vojenčině jako tovaryš u mistra Čvančary na verpánku. Leč kudy na to? —

Tu však stalo se, že mistr Čvančara přivodiv si prudký zánět plic, mimo všecko nadání v týdně zemřel a mladá paní mistrová, když minula doba smutku, nabídla sama tovaryši svoji ruku a s ní zavedené řemeslo v chalupě, kterou měla po rodičích. Při stavení byly dva kousky pole s loukou, což stačilo úplně k nejnnutnějším potřebám životním pro dva lidi.

Juklíček nedal se do paní mistrové, která byla bezdětná a jen o tři léta starší než on, dlouho nutiti a brzy byla ruka v rukávě. U Juklíčka rozhodlo zejména malé hospodářstvíčko, jež dalo obživu, takže nebyl zrovna odkázán, jak říkal, na to protivné řemeslo.

Tou dobou zemřel v nedalekém okresním městě starý praktický lékař dr. H., jenž byl Juklíčkovým vzdáleným příbuzným.

Příležitosti té Juklíček chopil se oběma rukama a od paní tetinky vyprosil na památku několik lékařských knih a veliký, starý herbář. Knihy ty pěkně vázané postavil doma za okno, aby mimojdoucí toho si povšimli a po vsi i po okolí to rozhlásili. A netrvalo dlouho a již přicházeli do chalupy nemocní s prosbou, jestli by

snad v těch tlustých knihách lékařských nebylo něco proti jejich tvrdošijné chorobě.

Leč s lékařskými knihami, ač byly většinou české, nevěděl si náš pan mistr žádné rady pro množství latinských a jiných cizích slov; za to z herbáře zvěděl toho mnoho, někdy až příliš mnoho, že z toho zmoudřel pramálo. Většina léčivých bylin prospívala ne proti jediné, ale zpravidla proti 10 až i 20 nemocem. To mu nešlo dobře na rozum. A i kdyby věděl, která bylina proti některé chorobě je nejúčinnější, jak rozpoznat nemoc? —

I chodil nyní častěji k paní tetince do města, by od ní něco pochytil; leč ta věděla jenom, jak náplasti a některé léky se připravují, ale o diagnose neměla ani potuchy. Když pak z mistra vytáhla, že by rád na vesnici doktořil, jak to dělají mnozí jiní nedoktoři, varovala ho důtklivě od takového „fušerství“ a nabádala, aby si raději hleděl svého řemesla dle přísloví: Sevče, ne výše boty nebo kopyta! Chtíc však mítí od něho již pokoj, darovala mu rozličné kelímky, pánvičky, rendlíčky, retorty a plnou škatuli různého koření, řkouc, aby o další poučení obrátil se v městě na staršího materialistu, který mu nejlépe poradí, zejména bude-li od něho to ono kupovati.

I vyhledal si Juklíček staršího materialistu, je- muž s počátku namluvil, že by si rád pořídil do- mácí lékárníčku pro vlastní potřebu, a ochotný materialista nabídl se, že mu za málo peněz lé- kárničku sestaví. Když mu ji sestavil, vyšel náš mistr s barvou vem, jaký má vlastně úmysl, že by totiž u nás v horách trochu „doktořil;“ na- čež mu materialista opatřil kartánky nápisy, co je v nich a proti kterým nemocem to ono koření

jako thé nebo výtažek z něho nebo jako prášek pomáhá; rovněž i různé náplasti mu připravil. Asi za týden Juklíček přivezl si na trakaři z města bednu plnou kartánek, načež dal se chutě do léčení; kurýroval ovšem na zdařbůh, jak mu právě napadlo. Když nepomohlo jedno, zkoušel to s druhým prostředkem, až si někdy přirozenost pomohla sama.

Ačkoli vydělával nyní více peněz a lehčeji kurýrováním, nežli dříve ševcovinou, nebyl přece ještě spokojen. Chtěl mít pověst „zázračného doktora“, který u hřádné nemoci, jakmile se na pacienta podívá nebo moč jeho trochu si prohlédne; o to mu především šlo. Však i na to šťastně připadl; zdali sám na to přišel, nebo někdo mu to poradil, nevím.

Juklíček bydlil v Lomnici za vsí na kopečku v chalupě o dvou světničkách, z nichž každá měla zvláštní vchod. Leč příční stěna mezi nimi nebyla ani z kamene, ani z cihel, nýbrž z prken, z tak zvaných krajinek, jež zde onde ani těsně k sobě nepřiléhaly, byly obíleny vápnem a polepeny novinami a různými obrázký ze starých kalendářů. V první světnici Juklíčkovi bydlili a vařili, ve druhé měli dvě skříně na šaty; a z této druhé místnosti udělal si náš mistr lékárnu a naslouchárnu.

Naslouchárnu? — diví se ne jeden čtenář.

Objasním to ihned příkladem.

Na vršek k chalupě Juklíčkově, odkud je rozhled na vše strany, belhá se domkář Špáta z Komárova. Jde ztěžka, jen co noha nohu mine. Juklíčková, jež sedí u okna a plete punčochu, upozoruje včas příchozího a upozorní naň muže. Ten zmizí brzy na to ve vedlejší světničce, oblékne na sebe lepší kabát, na hlavu posadí

si čepici, do ruky vezme hůl a usedne u samé příční stěny blíž polootevřených dveří.

Za chvíli vejde do stavení Špáta a otevřev dvěře první světnice, pozdraví: „Dej Pán Bůh dobré odpoledne!“, načež z hluboka oddychuje, posadí se bez vybídnutí na lavici u kamen.

„Dejž to nebeský Pán Bůh!“ poděkuje Juklíčková a po chvíli mlčení se táže: „Co pak mám přinášíte dobrého?“

„Nic pěkného, trochu nemocí,“ odvěti tázaný.

„Snad to není tak zlé,“ míní Juklíčková.

„Vždyť přece to slyšíte, že to ve mne hrčí jako ve starých hodinách,“ vykládá Špáta.

„Nu, a kde pak to vadí nejvíce?“ vyzvídá Juklíčková.

„Můj Bože, věru, že ani nevím, kde začít; na prsou mám tlak, jako když v noci sedí na člověku mūra; v pravém boku to někdy píchne, že bolestí až vykřiknu; jídlo mi nechutná, spím špatně, moc špatně a v levé noze mívám často takové loupání a škubání, že nemohu se na ní ani postavit. Časem mám v ní pocit, jakoby mi někdo žhavým drátem jezdil v kostech.“

„A byl jste zajisté již u lékaře?“

„Jak bych nebyl, vždyť mne to drží už přes rok. U všech doktorů v městě byl jsem na radu, i v Kuksu u Milosrdných, snědl prášků a vypil mediciny za mnoho zlatých, ale nic naplat. Někdy na dva, tři dny to trochu polevilo, ale pak to začalo znova.“

„A co tomu říkají studovaní páni doktoři?“

„Ti hádají jako cikáni; jeden říká, že je to reuma, druhý, že mám záduchu, třetí strká to na rozbouření nervy, čtvrtý, na větry v těle, a dávají těm nemocem prapodivná jména. I řekl

jsem onehdy dr. Zouzalovi ve Skalici: „I pojmeňte si to, jak chcete, jenom mi od toho pomozte!“

„A co vám na to řekl?“

„Nic; pokrčil jen rameny. I dejte mi svatý pokoj se studovanými doktory, kteří neumějí pomoci od nemoci, pouze od peněz.“

Po té Špáta odkašlav si z hluboka, pokračoval: „Tu mne minulou neděli navštíví soused a povídá: Kamaráde, nech učených doktorů a zajdi si do Lomnice k Juklíčkovi; ten ti jistě pomůže, ten je nade všechny doktory v celém našem kraji. A tak jsem se já starý Špáta vydal dnes ráno z Komárova až do Lomnice a jak mi lidé ve vsi řekli, myslím, že jsem přišel dobře sem; mýlka není ani možná, neboť ve vsi ptal jsem se na pana Juklíčka několikrát.“

„Můj muž odešel asi před hodinou k těžce nemocnému do Slatiny a čekám ho již každou minutu; musíte tudíž, pane Špáto, chvíli počkat.“

„Posečkám, panímámo, s radostí, jenom když mi pak pomůže!“

„Nemoc přichází skokem a odchází krokem, proto musíte mít trochu trpělivosti a pevně doufat.“

„Ach, Bože, trpělivosti mám až až a doufám již přes rok, od zimy do jara a od jara do zimy . . .“

V tom na síni ozvaly se kroky a do světnice vešel Juklíček s holí v ruce, jakoby přicházel z cesty.

„No, že konečně už jdeš,“ vítá příchozího Juklíčková. „Byla zde již dvakrát služka z fary pro nějakou masť . . . a tady pan Špáta z Komárova čeká také na tebe.“

„Jakáž pomoc! Jdu-li k nemocnému, nemohu býti současně doma; to dá rozum.“ A obrátiv se ke Spátovi, přivítá ho, načež dí: „Tak co nám přinášíte? Trochu nemocí?“

„Ba, pořádnou trošku,“ přisvědčuje Spáta a již vytahuje z kapsy láhvičku s močí.

„No, no,“ chlácholí ho Juklíček, „nesmíte hned věšet hlavu a tratit naději. Doufej cele, dokud duše v těle, praví staré přísloví.“ Po té prohlíží si pacienta bedlivě ze všech stran; oči, uši, tváře, jazyk, pak láhvičku, kterou drží proti světlu, chvíli škrábe se za uchem a konečně praví:

„Nu, tak už to víme, kde to vězí! Trochu to zde tlačí na prsou, že?“

„Ba hodně, někdy hodně,“ potáká Spáta.

„Chuť k jídlu je špatná, že?“

„Špatná, velmi špatná.“

„V boku to někdy pořádně píchne . . .“

„Někdy tak, že až vykřiknu.“

„Spaní je chatrné . . .“

„Někdy nespím za celou noc ani hodinu.“

Po té Juklíček ohmatává Spátovi nohu od kotníků vzhůru, zamyslí se zase na chvíli, jakoby o něčem vážně uvažoval, načež dí: „A tady v lýtku někdy to lupe a škube . . .“

„A trhá a pálí,“ doplňuje rychle pacient.

„Jakoby někdo žhavým drátem jezdil vám v kostech,“ dokládá slavnostně Juklíček.

„Na mou věru, zrovna tak,“ diví se Spáta. „Všecko jste uhládl, na vlas uhládl, jako byste mou nemoc cítil v sobě. Pane Juklíčku, když tomu tak dobře rozumíte, pomozte mi pro Boha! Ač jsem jen chudý domkář, zaplatím vám rád dle své možnosti.“

„Nu, víte, pane Spáto, nemáte-li v sobě již příliš mnoho jedovatiny z doktorských léků, pak se vaše nemoc poddá najisto. Mějte ještě malé strpení, nežli pro vás vedle ve své lékárně vše potřebné připravím. Ale teď již, pane, pěkně hlavu vzhůru! Nikdy slunce nezašlo, aby opět nevyšlo!“

Když Juklíček odešel do vedlejší světnice pro různé náplasti a koření, hovořil Spáta více jako pro sebe: „Kdyby mně někdo povídal, o čem dnes jsem se přesvědčil, nikdy bych mu neuvěřil, že takový prostý člověk beze všeho studýrování ví více, nežli učení doktoři!“

„To je dar Boží,“ prohodí Juklíčková.

„To je věru zvláštní dar Boží, všechno tak na vlas uhadnout!“ dotvrzuje Spáta, nevěda ničeho o tom, že Juklíček za prkennou, příční stěnou před tím jeho rozhovor se ženou Juklíčkovou vyslechl.

Juklíček navrátiv se z lékárny do světnice, přilepil ihned Spátovi náplast na prsa, na žaludek i na bok s příkazem, aby byly ponechány na svém místě, dokud samy neodpadnou; pak mu dal tři sáčky různého koření s poučením, jak má z nich vařit si thé a že nejsilnější z největšího sáčku má pít nejdříve; až s tím bude hotov, pak to slabší ze druhého a naposledy že má užívat nejslabšího thé ze sáčku třetího a nejmenšího a to ráno hodinu před snídání, hodinu před obědem a hodinu před spaním vždy šálek zvolna srkat. Nebude-li dobře do 14 dnů, aby přišel opět atd.

A za to za všechno Juklíček nepožádal více, nežli 2 zl.

Domkář Spáta již na cestě k domovu cítil úlevu a kde komu při potkání vychvaloval Lom-

nického Juklíčka, který je doktor nade všechny doktory.

A tak se pověst o zázračném doktoru Juklíčkovi šířila na vše strany. — —

Jindy přišla na poradu selka Vavřínková až z Předměřic u Hradce Králové. Juklíček jako vždy vyslechl za stěnou rozmluvu, kterou měla s jeho ženou, již široce vyprávěla, jak selčin muž, již padesátník, sletěl se 14 schodů, když nosil obilí na sýpku, při tom pádu nějak se pochroumal v kříži, že leží už čtvrtý týden, tři doktory že k němu zavolala, mnoho peněz do lékárnny donesla, a že se to přece nelepší a nelepší . . .

„Asi po čtvrt hodině Juklíček vešel do světnice, jakoby přicházel odněkud ze vsi, prohlížel mlčky přinesenou láhvičku s močí, načež po chvíli pravil: „To vám stůně muž?“

„Ano, můj muž, sedlák Vavřínek v Předměřicích u Hradce,“ odvětil tázaná.

„A je už v letech; asi padesátník, že?“

„O všech svatých bude mu zrovna padesát.“

Po té otáčeje láhvičkou na vše strany, obrátí ji dnem vzhůru a zvolá: „To se podívejme! Sedlák odněkud spadl a pochroumal se, že?“

„Spadl se schodů, když na sýpku nosil obilí.“

„Asi se dvanácti schodů, vidíte?“

„Nikoli, se čtrnácti,“ opravuje ho selka, „se čtrnácti schodů spadl. — Ale za to nemůžete vy, že jste se zmýlil o dva schody. Cestou sem vyskočila totiž z láhvičky zátka a několik kapek z ní vyteklo. Tím jste se o dva schody zmýlil. Ale taková ‚zmejená‘ neplatí.“ — — —

Jako domkář Špáta a selka Vavřínková, roznesli zázračného doktora Juklíčka i mnozí jiní, ať jim již trochu pomohl či vlastně ať si přirozenost lidská pomohla sama nebo ať nemocný zemřel. Juklíčkovi pacienti, kteří zemřeli nebo se nevyléčili, měli prý v sobě již mnoho jedovatých léků z lékárny a proto jim ani Juklíček nemohl již pomoci.

Že měl Juklíček opletačky s úřady, někdykrát byl pokutován, ano i zavřen, to ho nikterak nenapravilo ani neodstrašilo; to je už prý osud všech zázračných doktorů! Ano, čím více úřady Juklíčka pronásledovaly, tím více vzrůstala jeho sláva. V očích prostého lidu byl náš doktor nad doktory ozářen zvláštní gloriolou a tím splnily se dávné Juklíčkovy tužby a sny.

Ano, ačkoli již zemřel před 40 lety, staří lidé u nás vzpomínají naň podnes a když někdo dlouho stůně, říkávají: „Škoda Juklíčka; ten by si věděl s ním najisto rady!“ —

Svět chce býti klamán . . .

V pokušení.

Bylo to v pondělí po sv. Janu Křtiteli, léta Páně 1866, kdy počaly se voje pruské přes Liberec, Zaclěř, Broumov a úžlabinou kladskou hrnouti do Čech. Jako z úlu roj, tak vysypaly se přes hranice a hnaly se ku předu. Den na to (26. června) odpoledne po čtvrté hodině bylo slyšeti od hranic několikeré hluboké zadunění, načež nastalo opět ticho; byloť právě u mostu náchodského, jež přes řeku Metuj činí rozhraní

země České a Pruska, došlo k prvnímu boji mezi Prušáky, kteří hnali se v před na nepatrný oddíl vojska rakouského, jež v Náchodě leželo posádkou. Setník Krupička musil se svou setninou 35. pluku Khevenhüllerova a s 2 děly, pak 2 škadrony kyrysníků za velení hraběte Thuna ustoupiti, a tak Prušáci téměř bez boje zmocnili se města. Za vojskem dala se na útěk většina obyvatelstva. Podobně vedlo si již před tím měšťanstvo v Broumově, Polici, Hronově i lid v okolí. Vše prchalo do tmavých lesů; mužové a mladíci utíkali v celých zástupech hlouběji do Čech, k České Skalici a k Josefově ze strachu, aby je Prušáci nezařadili mezi sebe jako vojáky nebo jinak nepoužili jich ku svým přípřežím, nebo za hnance dobytka či dokonce za hrobaře.

Uprchlíci ti šířili všude, kam přišli, veliké zděšení po krajích českých. Lidé, bojíce se známé hrabivosti Braniborců, schovávali před svým útekem peníze a cennější věci do rozličných skrýší, které před slídivým zrakem nepovolanych dobře opatřiti se snažili. Načež se slzami v oku opouštěli rodný krov, a tu na vozích nebo s ranci na zádech spěchali za ostatními do kraje. Pouze někteří rozvážlivější a srdnatější mužové, pak starouškové, stařeny a osoby nemocné zůstaly doma.

I v mém rodišti, pohorské vesnici Ch. u České Skalice, kde kdo uschovával i zakopával a chystal se k odchodu. Zejména když kyrysníci prince Holštýnského, kteří u nás tábořili, odtáhli náhle 24. června s večera do ležení k Dolanům, nastala v osadě naší smutná nálada.

Neblahá předtucha ovládala myslí všech. Soused náš, hostinský Žďárský, měl pěknou

živnost polní, hospoda mu nesla také slušný zisk, s druhou manželkou dostal větší pomoc na penězích . . . ký div, že také před Prušáky počal schovávat. Něco skryl společně s námi v bramborovém sklepě pod naší stodolou, ale peníze, zejména stříbrňáky, jichž prý měl přes čtvrtci, nechtěl s nikým společně ukryti; leč ve vlastním domě jednak se bál ohně, jednak byl přesvědčen, že Prušáci prošťarají v něm každý koutek, a proto vyhledal si pro ně místo jiné — ve staré poloduté, plané hrušce za humny uprostřed pole stojící. Zašiv poklad svůj do silného pytlíku z plátna, šel v polotemné, tiché noci sám a sám k duté hrušce, vyhrabal ze vnitř smetí a troud, uložil peníze až na samé dno a opět troudem a smetím vše dobře zakryl. Navrátiv se domů, mnul si ruce radostí ze svého šťastného nápadu a ulehil na lože s pevným přesvědčením, že ho neviděla živá duše.

A přece ho někdo viděl!

Podruh Semerák, hlídaje na aleji u pole, ležel právě v nedalekém příkopě a pozoroval našeho souseda.

Jakmile Žďárský vzdálil se od hrušky a u hospody zaskřípala zadní vrátka, připadlo Semerákovi ihned na mysl, že tam šenkýř něco schovával; i přišoural se zvolna ke hrušce, hrabal se v její dutině, vyházel všechno smetí i troud a po chvíli vytáhl pytlík, v němž dle hmatu poznal peníze. Zachvěl se na celém těle, srdce mu bušilo hlasitě, dech se v něm tajil; všecek rozechvěný sklesl pod hruškou na mezi.

Semerák, ač teprv čtyřicátník, byl již všecek shrbený, více bídou než prací schlátralý. Živil se všelijak; pět dětí měl na krku a tři mu zemřely. Vyučil se krejčovně, ale ta mu ne-

svědčila; byl dušný a dlouhé sedění škodilo mu na zdraví. Proto hledal zejména v létě obživu v zaměstnání jiném; s a d a ř i l. Od panského dvora i od sousedů pronajímal zahrady a aleje a prodával ovoce jednak do Trutnova, jednak přes hranice do Pruska. I roku 1866 měl pronajatou roklí třešňovou od vrchnosti a několik velkých třešňových stromů v zahradách sousedů. Aby mu čeleď a mládež ovoce neroznesly, musil obcházeti dnem i nocí a hlídati bedlivě; tu sám, tam děti, onde žena.

O nedělích a svátcích prodával po „ranní“ u kostela perník a cukroví, pak zeleninu, ovoce, okurky; co právě bylo.

Semeračka pomáhala muži vytloukati to živobytí, jak mohla a uměla; hlídala ovoce, chodila na roští a pařízky, a pro nějakou souš do „panského“, z jara a na podzim, někdy i o žních ke dvoru nebo k sousedům na lehčí práci a při tom na polích, mezích a v lesích sbírala léčivé byliny; uměla také poradit v nemoci ať vnitřní ať z ourazu, všechny léky sama snesla a z koření i masti připravovala. A co bylo hlavní věci — léčila lacino, za babku, co kdo dal; trochu másla nebo mléka, krupek, chleba, vše přišlo jí vhod, zejména za tuhé, dlouhé zimy, kdy Semerákovi zrezavěla jehla a celá rodina den ode dne živila se nemastným okropem a brambory. V podruží bydleli v poslední doškové chalupě na „drahách“; dobu od června do konce října prožili většinou v „boudě“ při hlídání.

Semerák po velkém bohatství netoužil nikdy, jenom tolik si přával, aby měl vlastní chatrč s kouskem pole, co by dalo tak to živobytí, a nemusil se otročiti v podruží. To ho také nutkalo, že občas, když měl obzvláštní sen, vsadil „še-

stáček“ do malé loterie; ale Štěstěna mu nepřála až na nějaké to ambičko, které ho spíše podráždilo, nežli žádost jeho upokojilo. —

A teď měl Semerák stříbra celý pytlík, k němuž přišel beze vší sázky a námahy!

Když po chvíli se probral ze svého rozčilení a poněkud se uklidnil, počal rozumovati: „Tak se konečně přece jednou na tebe, Josítku, štěstí usmálo!“ hovořil tiše sám k sobě. „Tak přece budeš mít vlastní krov i kousek políčka a sousto vlastního chleba!“ Leč v tom již jiný hlas ozývá se v něm: „Vlastní?“ — Což jsi zapomněl na sedmé přikázání: Nepokradeš?“ —

A hlas ten opakoval se stále silněji a mocněji: „Nepokradeš! — Nepokradeš!“ —

„Což je to opravdu krádež?“ namítá hlas první. „Přijdou Prušáci, vypálí a zkazí všecko, vyčenicají kde co, prohlédnou i každý dutý strom — tak hloupými věru nejsou — najdou to zde a seberou! Tak vlastně nevezmu nic hospodskému Žďárskému, ale Prušákům.“

A již bere pytlík s penězi a plíží se s ním zvolna po příkopě, pak úvozem kolem panského dvora do rokle k slaměné boudě, kde hlídala jeho žena.

Semeračka nespala a když zpozorovala blížící se kroky, vylezla z boudy a spatřivši svého muže s pytlíkem na zádech, zvolala udiveně: „Prosím tě, Josefe, s čím se to vlečeš?“

„I mlč a lehni si,“ odsekl jí Semerák a lezl s pytlíkem do boudy. V pytlíku divně to zachrastilo.

„Pro Boha tě prosím, co jsi to přinesl? — Kde's to našel?“ — a již ohmatávala pytel.

„Panenko Svatoňovická!“ vykřikla zděšeně, „to jsou jako peníze — peníze? Jak's k nim

přišel? Kde jsi to ukrad . . .?“ dorážela na muže, třesouc se na celém těle jako osika.

Teprv po chvíli vypověděl jí muž, co a jak, a dodal: „Teď mlč a lež! Až bude po vojně, pomůžeme si k chalupě s kouskem pole. A bude konec bídě a trampotám.

„Josefe,“ namítala Semeračka, „snad to nemyslíš do opravdy? — Snad bys nechtěl býti zlodějem?“

„Jakým zlodějem?“ bránil se muž. „Prušáci přijdou, poberou, kde co bude, zapálí celou ves, vojsko otrhává nám všecky třešně, přijdeme i o to málo, co máme . . . Kam se pak bez krejcaru podějem?“

„A co si počne Žďárský s rodinou, přijde-li o všechn majetek a i o to, co si byl pro zlé časy tajně uschoval?“ vykládala žena.

„Hm, Žďárský bude mít ještě i po tom dosti; vždyť má pole, luka, lom; ten si věru pomůže brzy na nohy . . .“

„Muži, jsem hloupá ženská, jak někdy říkáváš, ale že by Prušáci všecko všudy zničili a spálili, ba nám i třešně otrhali, to mi nejde na rozum. Spíše myslím, že jim ovoce dobře prodáme a pár zlatých poctivě si vyděláme. Krádež je a zůstane věčně věkův krádeží!“

„Co to pořád pleskáš o krádeži? — Či myslíš, že nejsou Prušáci tak chytrí a že nebudou prohledávat komory, sklepy i duté stromy? — Však je znám dobře, byl jsem už více než dvacetkrát ve Vambercích s procesím. Žďárskému bych ty peníze nevzal nikdy, to víš, ale Prušákům, našim nepřátelům, něco přebrat včas . . .“

„Však zde Prušáci ještě nejsou! Snad sem ani nedojdou! Co jsi neslyšel naše vojáky, jak se na Praze kasali, že je potlukou čepicemi?!“

A co potom? — A koupíš-li si po válce chalupu s polem, nebude to všem lidem nápadno! — Nebude se tě kde kdo tázati: Semeráku, kde jste vzal najednou tolik peněz? — Budeš se moci lidem podívatí do očí?“ —

„Josefe,“ pokračovala sotva dechu popadajíc, „pamatuj, že s poctivostí nejdál se dojde; poctivost nad zlato. Je pravda, že časem všelijak to živobytí protloukáme, ale při tom nemůže nám nikdo nic vytýkati. Děti své vždy před krádeží varuješ, a sám bys chtěl býti zlodějem?“

„Už mám tvého klábosení až pod krk,“ s těmi slovy vyskočil Semerák z boudy a dal se rychle roklí vzhůru. V hlavě mu vířilo, tváře hořely jako oheň, srdce mu bušilo, jako by se chtělo rozskočit.

„Josefe, něco jsi zde zapomněl,“ volala za ním žena, „vezmi to s sebou, aby mi to zde někdo neukradl.“

Semerák slyšel neslyšel, ale chvatným krokem spěchal ku předu, jako by mu země hořela pod nohama; po chvíli vždy se zastavil, jakoby uvažoval, a pak zase vpřed. Došel až na kopeček k Miskolozům, kde mezi dvěma kaštaný stála socha sv. Antonína Paduanského. Tam maně stánu a z hluboka povzdychoval: „Mám — nemám — mám — nemám? . . . Bože, zbav mne toho pokušení a trápení!“

V tom vyšel měsíc z černých mraků a ozářil sochu světce, stojícího na vysokém podstavci pískovcovém. Socha ta mžikem probudila v něm vzpomínku na nebožku matku, která mu jako chlapci radívala, aby v každém pokušení ať těla, ať světa, ať ďábla, utíkal se s důvěrnou modlitbou k sv. Antonínu Paduanskému za odvrácení pokušení. I padl Semerák na kolena a počal se

modliti s opravdovou vroucností. Tu však jako blesk kmitla mu hlavou spásná myšlenka, jež uzrála brzy ve skutek. Ano, již kráčí Semerák chvatně do rokle zpět k boudě, bere mlčky pytlík s penězi a odnáší jej do dutiny plané hrušky, odkud jej byl vzal. A pečlivěji než sám Žďárský uložil poklad až na samé dno, zaházal troudem i smetím a zemi kolem stromu dobře ušlapal.

Po celou noc Semerák nezamhouřil oka; stále obcházel hrušku, jakoby ji hlídal. Když pak nastal bílý den, šel k Žďárskému a vyprávěl mu krátce, jak ho včera v noci viděl, když ukládal něco do duté hrušky v poli, jak po té tam zašel, v dutině se hrabal, pytel vyndal, jak byl potom soužen velikým pokušením, aby si jeho peníze přivlastnil na koupi chalupy s kouskem pole a nemusil již déle otročit v podruží a tříti bídu s nouzí; jak mu žena v boudě, když k ní přišel s penězi, domlouvala, aby toho nedělal, aby sobě a dětem zachoval poctivé jméno. Nezamířel ani, jak přišel k soše sv. Antonína, počal se modliti za odvrácení pokušení a jak konečně pytlík s penězi odnesl tam, kde jej byl vzal. Ale doložil ihned: „Za to vás prosím velice, šenkýři, udělejte mi to k vůli a uložte si peníze své někde jinde! Zakopejte je na zahradě nebo v lomě ve skále je ukryjte; kdož ví, jestli bych zítra nad pokušením zvítězil.“

Hostinský Žďárský byl z počátku všecek zaražen, nemohl leknutím ani slova promluvit; leč když se po malé chvíli vrátil se sadařem od hrušky s penězi v pytli zavázanými, s pečetí na uzlu dosud nedotknutou, podal Semerákovi pravici, řka: „Nu víš, Josefe, něco za něco; že jsi tak poctivý chlap, dám ti, přečkáme-li oba šťastně

tu vojnu, zde v hospodě malou světničku zdarma k užívání, aby ti odpadla starost o nájem. Za to mi budeš o muzice pomáhati v nálevně. I ty i žena můžete u mne po celý rok, nebude-li co jiného, pracovati při hospodářství. Nějaká práce se vždy u nás najde. Zde vezmi mimo to pětku, abyste se na tu vojnu něčím zásobili.“

A Žďárský dostal slovu. Když bylo po válce, přistěhoval se Semerák do sedničky u hospody a pracoval se ženou skoro po celý rok na hospodářství svého domáciho. Zanechal i sadaření a krejčoval jen za tuhé zimy, když nebylo co jiného v domě na práci. Žena tu a tam „doktořila“ nebo na chvíli vypomáhala v sousedství.

Tak se živil Semerák s rodinou svou až do smrti.

Třeba chudobně, jen když poctivě!

Pan Nerozhodný z Pohodlí.

„Pohodlí“ říkalo se u nás v Podkrkonoší poslednímu statku o samotě za vesnicí K.... na návrší ležícímu, že od pradávna tam velmi pohodlně se hospodařilo. Za stavením domovním a budovami hospodářskými táhl se široký pruh pole, na svahu pod statkem byly pastviny a dole v kotlině po obou březích potoka rozkládaly se bujné lučiny, jež končily lesnatou strání. Vyšel-li majitel statku, pan Nerozhodný, za humna, viděl všecko zboží před sebou jako na talíři. Pohodlně vyvíázel se hnůj na pole, pohodlně se oralo i selo a pohodlně sváželo se do stodoly.

Ani dětmi nebývali v Pohodlí obtíženi; jedino, nejvýše dvě dorostly, syn podědil statek a dcera přínosem nevěstiným dobře se vyvdala; poslední dvě pokolení měla dokonce jen po synu.

Jediné, co rod ten postihlo, pokud sahá moje paměť, byl požár, který strávil budovy hospodářské: maštale, chlěvy, sýpku, stodolu i kolnu a pouze stavení obytného ušetřil; byloť zděné, kryto taškami a od ostatních budov slámmou krytých odděleno. Pan Nerozhodný dobře jsa pojištěn jak na budovy tak na sklizeň, shrábl několik tisícovek, a ježto vážně ochuravěl, rozprodal dobytek, propustil čeled' až na starou služku, a stavbu odložil na dobu pozdější, až jak bude z jara. Když pak v zimě a časně z jara přicházeli chalupníci ze vsi a nabízeli slušný nájem, pronajal pan Nerozhodný pole i luka a žil nějaký rok, nejsa zcela zdráv, z pronájmu svých pozemků klidně a pohodlně. A když po otci nastoupil syn, vedl to dále jako otec, maje jedinou starost, aby dostal od lidí v čas nájemné. A o tomto panu Nerozhodném povím zde něco na výstrahu.

Nerozhodný se jmenoval a nerozhodným byl od svého mládí až do pozdního věku; jeho nerozhodnost byla příčinou mnohého zla a konečné zkázy majetné kdysi rodiny. Co vyšel ze školy, nedělal nic, protože nevěděl, co by měl dělati; jedinou prací bylo mu v letě a na podzim hlídání a česání ovoce v rozsáhlé zahradě, jež pak v zimě, aby se nezkazilo, den co den statečně pojídal. Když odbyl si trojí odvod a pro ploské nohy uznán za neschopného k vojsku, měl si po přání rodičů hledati nevěstu; chodil tam a sem do zábav i do přástev a ač nejedna věšela se mu zrovna na paty, nemohl se přece pro

žádnou rozhodnutí a odkládal ženitbu měsíc od měsíce, rok od roku. Když rodiče jeho pocítovali již na sobě břímě stáří, oženili syna sami; matka vyhledala mu nevěstu, otec šel s ním na faru k protokolu snubnímu (na otázky) a po 3 nedělích dovedl ho s nevěstou k oltáři. Po té, ač byl pan Nerozhodný mladší ženat, nestaral se jako až dosud o nic, a dal se jako před tím od svých rodičů živiti a šatiti.

Aby přiměli syna k samostatnému jednání a vystupování, předali mu staří statek a za nedlouho po té zemřeli oba krátce za sebou; leč ani to nevzpružilo ho k nějaké činnosti a práci. Když některý soused ze vsi otázal se ho při nahodilém setkání: „Nu tak, kdy budete přece stavět?“ odpovídal pan Nerozhodný krátce:

„Nikdy.“

„A proč?“

„Proto!“

A již měl se k odchodu.

Jeho manželka Rozárka zdělila po matce výstavný, pěkný statek v nedaleké obci sousední, úplně zařízený, a pan Nerozhodný mohl na něm, jak se říká, od hodiny hospodařiti; ale kde! Pronajal jej rovněž, aby nebyl rušen ve svém klidu a nemusil se o nic starati. Ký div, že mu pak kde kdo záviděl v duchu toho dobrého bydla i toho pohodlí. Kromě hojných statků pozemských měli u Nerozhodných pouze jediného syna Vendelína, který když vychodil školu, rostl dále jako planý strom v nečinnosti a lenosti jako kdysi jeho tatík.

Ale zcela přece se nepotatil; otec nedovedl si vyhledati ani nevěstu, kdežto Vendelín začal se brzo po ní sháněti, ano zapředl milostný poměr s děvčetem nekalé pověsti, jež ve vsi K.....

sloužilo u kupce žida. Matka syna zrazovala jak uměla, vyhrožovala mu hněvem otcovým, ano vybízela co chvilí muže svého, aby rozhodným vystoupením hleděl nerozumnou známost překaziti v čas; ale pan Nerozhodný starší nemohl se k různému zakročení nikterak odhodlati. Dlouho uvažoval marně, kdy a za jaké příležitosti měl by konečně pronésti rozhodné slovo. Večer nechtěl se rozlobiti, poněvadž večer nejen lidé, ale i příroda hledá svatého klidu; v noci vyvolat bouři? — Jí zaplašil by si najisto spánek a nevyspání škodí zdraví; ráno, kdy slunce krásně svítí, ptáčekové vesele pějí a celá příroda probouzí se ze sna, takové velebné ráno měl by znesvětit křikem a vádou? — A při obědě, to již docela nejde; nač si kazit oběd? Tu třeba vyčkati nějaké zvláštní, vhodné příležitosti, aby jednou propuklá bouřka domáci něco přece vydala. Za takového planého uvažování, kdy, co a jak dalo by se to nejlépe provésti, uplynulo několik let a dosud nestalo se pranic.

Ale co to povídám?! — Stalo se přece něco a skutečně něco velkého. Jakže? — Jednoho krásného jitra zmizel dvacetiletý Vendelín se svou ledajakou nevěstou z rodné vísky a pustil se do světa. Před svým odchodem vypůjčil si ovšem od kupce A b e l e s a 5000 zl. na účet svého budoucího dědictví po rodičích.

To konečně rozehrálo i pana Nerozhodného; bouře vypukla, ale pozdě. Pan Nerozhodný láteřil po několik dní od rána do noci, zlobil se a škaredil se na celý svět, ale znenáhla tišil se, pak někdy si ještě zabručel do vousů, až uklidnil se docela a žil, dbaje jen svého pohodlí, zase tak spokojeně, jakoby se v jeho domě ani toho nejmenšího nepříhodilo. Po synovi ne-

pátral a ani ve snu nepřipadlo mu na mysl, aby snad Abelesovi platil úrok z výpůjčky učiněné; nechal vše jíti svou cestou a sám šel také svou, již dávno vyšlapanou.

Zatím pan Nerozhodný starší sestarál, a jeho manželka s ním a při něm, až jednoho odpoledne hluboce si povzdychnouc, pravila: „Poslouchej muži, mně není dobře; cítím to na sobě již několik dní; snad se ti rozstůňu. Je mi tak divně; lehnu si asi na hodinu do postele.“

„Nu, když ti není dobře,“ odvětil pan Nerozhodný, „a když myslíš, že ti to pomůže, tak si třeba lehni; je to vlastně jedno, sedíš-li u kamen, nebo jestli si lehneš. Je to za jedny peníze. A nebude-li ti lépe, pak abych snad došel pro lékaře,“ doložil po chvíli. Po té již nemocné si nevšímal, ale nevěda si místa, chodil po světnici, pak vyšel na zahradu a nařídil staré služce **Barboře**, (která již po několik let raněna jsouc na pravou stranu mrtvicí, vlekla se bídne po stavení), aby ve světnici hodně zatopila a uvařila paní nějaké thé pro pocení, dal se za humna do polí. Chodil tam a sem bez určitého cíle, nevěda si rady ani místa.

Teprve k večeru vrátiv se domů, přistoupil k posteli řka: „Nu tak, Rozárko, jak je? Myslím, že není zle, co?“

Nemocná obrátila se k manželci a odkašlavši si z hluboka, pravila: „Tak ani nevím, co bych ti odpověděla. Lépe mi není, snad hůře. Inu, jak Pán Bůh dá! Snad bude zase dobře. Leč zdá se mi přece, jakoby se mi hodně přitížilo.“

„Ale, prosím tě, pusť strach mimo, jinak se opravdu rozstůněš; uvidíš! Strach je zlá věc. Buď jen pěkně klidna, a bude-li hůře, dojdu pro lékaře.“

Manželka usmála se naň a obrátila se obličejem ke zdi; po chvíli zdálo se mu, že usnula. I vyšel si zase před stavení, pak do zahrady, a ač mu v duši něco stále šeptalo: „Jdi pro lékaře, dokud nebude pozdě!“, nemohl se rozhodnouti, aby tak učinil. Proč? Doktor bydlil na druhém konci vesnice a kdyby k němu pospíchal, kde kdo by na něm vyzvídal, co se stalo, kam tak utíká? A pak, kdyby lékař nebyl doma! Měl za ním běžeti do vesnice sousední? A kdož ví, zdali by ho vůbec někde zastal; obvodní lékař má velký okres a někdy nevrátí se ani na noc domů. A konečně není jisto, je-li Rozárce skutečně hůře; snad si to jen myslí, snad ho chtěla jen trochu postrašit! Teď je beztoho noc na krku a do rána se to ukáže, hrozí-li nebezpečí. Možná, že se z toho vyspí; nač dělat zbytečný poplach!

Když pan Nerozhodný vrátil se do světnice, byla již tma; nemocná skutečně spala, leč dýchala velmi těžce; někdy se mu dokonce zdálo, že vzdychá bolestně.

„Snad je jí přece špatně,“ hovořil sám pro sebe pan Nerozhodný, „a měl bych honem běžeti pro lékaře.“ A již dal na hlavu klobouk a chystal se k odchodu; ale po chvíli se uklidnil a těšil: „Snad se jí jen něco zdá! Má těžký sen, a tu i zdraví lidé často ve snu vzdychají a naříkají.“

Po té uleh si do postele ve přístěnku a spal spánkem spravedlivých až do bílého dne; slunce svítlo mu již plným oknem do světnice, když se probudil. Nemocná byla již dlouho vzhůru, ale znajíc povahu mužovu, nechtěla ho budit a i když manžel její vstal, tvářila se, jako by ještě spala. Pan Nerozhodný posnídav, přistou-

pil k nemocné a prohodil: „Nu, jak je Rozárko? Že není hůře, vid! Řekni, že není! Je? Ať mne nepolekáš! Či mám jít opravdu pro lékaře?“

Nemocná usmála se bolestně a ani neodpověděla; bolelo jí velice, že jen se pořád táže a váhá zavolat lékaře.

Teprve odpoledne, kdy bolesti dostoupily vrcholu a nemocná na loži počala sebou zmítati a usedavě naříkati, rozhodl se konečně pan Nerozhodný a šel pro lékaře. Ten přišel, ohledal nemocnou, slíbil jí poslati lék a potěšiv ji, že bude brzy zase dobře, odcházel. Když pan Nerozhodný vyprovázel ho ze světnice na nádvoří, obrátil se k němu lékař a pravil hlasem přísným: „Pane, pomoc má přichází dnes již pozdě, ač pevně jsem přesvědčen, že mohla nemocná ještě býti zachráněna, kdybyste mne byl zavolal dříve. Dnes však zánět plic dostoupil svého vrcholu, horečka jest velmi prudká, a tu není pomoci. Vydrží-li do večera, pak jistě dnešní noci nepřečká. Pošlete rychle někoho pro kněze. Večer přijdu se k vám ještě podívat. S Bohem!“

Slovy lékařovými byl pan Nerozhodný velice rozrušen, až se mu na chvíli zatajil dech; leč vzpamatováv se brzy, bručel nevrle pro sebe: „Tihle doktoři dovedou nahnat strachu! Div by člověka nezbláznili. Ovšem, cítí peníze, proto bude sem běhat několikráte za den. I ať běhá, však to vydržíme. — Ale na kněze, myslím, že je ještě času dosti. Jenom bych Rozárku poplašil, že by si pak z toho dlouho poležela. To ne! To ne! Vždyť teprve včera trochu onemocněla a ulehla! A pak je zcela při sobě, mluví,

odpovídá; takový nemocný nemá přece smrt již na jazyku?“

Nicméně jak lékař předpověděl, stalo se. Večer po klekání žádala si nemocná sama kněze a to zcela rozhodně, byla zaopatřena svátostmi umírajících a po půlnoci zesnula v Pánu. Téměř do poslední chvíle byla při vědomí, a z posledních její slov dotkla se bolestně pana Nerozhodného tato: „Muži, měl jsi snad přece jít dříve pro doktora, a pak bych nemusila od tebe; mohli jsme ještě několik let žít spolu a jednou odejít na věčnost společně. Kam se asi poděl můj ubohý Vendelínek? Zdali pak se s ním ještě shledám? Vrátil-li se k tobě, pozdravuj ho ode mne a buď mu otcem; kdybys byl jednal s ním rozhodně, dokud nebylo pozdě, mohl mi dnes s tebou zatlačit oči!“

Slova ta páčila jej v duši po všechen ostatní život a ztrpčila mu i jeho poslední hodinku. Jak naříkal na svou nerozhodnost v jednání, která připravila jej o syna a přivedla jeho manželku před časem do hrobu. Jak jinak by dnes jednal, jak ochotně sehnal by lékaře z celého kraje k loži nemocné, aby ji zachránili! Leč dnes pozdě již bycha honit!

Když asi za dvě leta po smrti své manželky pan Nerozhodný odešel sám na věčnost a úřad novinami hledal zákonité dědice, tu kde se vzal, tu se vzal, vrátil se do vsi pohřešovaný Vendelínek, šel k projednání pozůstalosti, pak prodal Abelesovi obě usedlosti a zmizel beze stopy ve světě. Před nedávnem přišly dvě děti jeho — sirotci — na obec, aby je živila.

Hořanský Zalabák.

Hořanský Zalabák byl znám v celém Podkrkonoší jako vášnivý sudič; proto přezděli mu také „advokát“ nebo „doktor Kalous“, nebo jen prostě „Kalous“.

Doktor Kalous byl totiž své doby věhlasným obhájcem ve věcech trestních v krajském městě Jičíně, a poněvadž Hořanský Zalabák často u něho býval na poradě a při každé příležitosti na něho se odvolával: „To mi řekl dr. Kalous, tak míní, v tom se mnou souhlasí dr. Kalous,“ zůstala Zalabákovi tato přezdívka až do smrti.

Zalabák soudil se pro každou maličkost, pro jediné za hovoru dobře neuvážené slovo, které vykládal ihned sobě na porok a za urážku. Bývalo, že lidé se báli s ním promluvit, a kde kdo vyhýbal se mu z daleka. Ano, dva sousedy žaloval Zalabák kdysi pro urážku na cti, že jdouce cestou z kostela proti němu, schválně prý se mu vyhnuli, zašedše po mezi trochu do polí, a tím ho veřejně zneuctili.

Že při soudním jednání byl se svou žalobou odnítnut, nemusím snad ani výslovně podotýkati, leč to mu nevadilo; za 14 dní, ne-li dříve, měl již s někým proces jiný. Sudičství bylo jeho živlem, spor pochoutkou a radostí; neměl-li proces v hlavě, nemohla s ním žena, děti, ani čeleď jeho vydržet, jak láteřil a řádil po domě, kdežto měl-li 1—2 soudy na krku, usmíval se, hvízdal si vesele, žertoval a byl všecek vyměněn. Věru, povaha lidská k nepochopení!

Ačkoliv Zalabák měl pěkné selské hospodářství, byl viděn na poli zřídka kdy, za to však mohl jej každý jednou i dvakrát týdně spatřiti, jak v dlouhém kabátě s ucouranými šosy a s tlu-

stou sukovicí v pravici vykračuje si po silnici od Hořan ke Králové Dvoru, kde byl soud okresní, nebo od Králové Dvora přes Miletín, Bělohrad do města Jičína, kde byl soud krajský, a kde měl svou advokátní kancelář dr. Kalous. Tam a zpět, to bývaly Zalabákovy časté a obvyklé procházky. Cestou žil o suchém chlebě a vodě, na sklenici piva bylo mu líto peněz, ale 5—10 zlatých, jež musil zaplatiti advokátovi za krátkou poradou, nelitoval.

Hořanský Zalabák nejen že sám často se soudil, ale popichoval k vášni té kde koho, nabízel ochotně služby své zpozdilcům, kteří chtěli se souditi, dával jim rady a pokyny, jak opatrně a chytře nutno si vésti u soudu, jak dobře uvážiti jest každé slovo, ano i jak třeba překvapeně se tvářiti, chce-li nás soudce obratnými otázkami splésti a upřímné vyznání, co a jak se stalo, z nás takořka vynutiti.

„Víš, hochu, víš,“ říkával, tykaje každému mladšímu, „na všecko je zákon či paragraf, ale paragraf vyznačuje se znaménkem takovým, že i poloslepý může z něho poznati, jak lze každý paragraf více méně skroutiti, to jest po libosti a rozumu svém jej vykládati. Soudce vysvětlí zákon tak, advokát onak, a já to vezmu ještě jinak, a státní návládní dá mi obyčejně za pravdu.“

„Ale prosím vás,“ ptal se ho kdysi soused Láš, „jak to přijde, že zřídka kdy spor vyhrajete, ačkoliv se v těch paragrafech a jich kroucení tolik vyznáte?“

„Víš, hochu, víš,“ vykládá Zalabák, „to je takhle: právě proto, že se vyznám v těch paragrafech, mají na mne u soudu svrchu, zejména náš pan okresní utopil by mne na lžíci vody

i proto, že prý je často obtěžuji. „Nevídáno,“ povídám, „jsme my pro ouřad, nebo jsou ouřady pro nás, co? — Kdo platí úředníky? — My poplatníci, ano my!“ To jsem jim jednou na úřadě řekl do očí a od těch časů jsem jim solí v očích. Ale Zalabák, ten se přece nedá a dovede jim vypálit rybník. Prohrám-li proces u soudu okresního, podám proti rozsudku rekurs (odvolání), sporná věc jde výše, do Jičína, a tam s doktorem Kalousem již se nějak vymotáme, a ne-li docela, pak sníží se pokuta na polovici, nebo na třetinu. A na tu maličkost nesmí člověk hledět. Většina lidí má nějakého koníčka: jeden pije, druhý hraje v karty, třetí donese poslední groš do loterie, jiný utrácí peníze se ženskými, a já... nu, já... já se soudím.“ Tak přiznal se bez nucení Zalabák ku své vášni.

Stěštěm pro osadu Hořany bylo, že sudič náš bydlil za obcí, v poli na drahách, a proto zlobu jeho pocítili nejvíce dva nejbližší jeho sousedé: Morávek a Sulc. Tu husy, tu slepice zabloudily na Zalabákovu pole, nebo vběhly do jeho zahrady; jindy zase pasák Morávkův pásal dobytek na jeho mezi... ano, když jednou sedmileté děvče Sulcovo, jdouc do školy, zvedlo na cestě pod Zalabákovou jabloní dvě červivá jablka, byl i z toho soud, který, ač dobře pro Sulce skončil, přece tohoto přiměl, že svou chalupu s polnostmi v Újezdě prodal a dále v kraji se zakoupil, jen aby nebyl našemu sudiči na blízku.

Chalupu s polem koupil od Sulce Petrásek, a že bylo zrovna přede žněmi, převzal po něm i všechnu úrodu. Petrásek byl člověk spořádaný a mírumilovný, ale neseseděl v novém majetku ani 14 dní, a již mu soused Zalabák

pověsil na krk soud. Sběhlo se to, jak následuje: Petrásek svázel mandele i jeda s vozem s pole a zatačeje po svahu do úvozové cesty, přiblížil se příliš ke straně protější, Zalabákově, a zlomil tam na mezi nedávno zasazený štěp jabloňový. Štěp ten měl cenu asi 2 K, ale že Petrásek tolik toho doslechl o Zalabákovi, co ho valně netěšilo, zašel k němu s večera po práci a oznámil mu nehodu, jež se přihodila.

„Sousedě,“ tak pravil, „nemějte mi za zlé, že jsem vám dnes při svážení obilí zlomil mladý štěp. Učinil jsem tak nerad a chci vám stromek ten buď zaplatit, nebo — dá-li Bůh zdraví — zasadím vám tam z jara na mezi štěp jiný, zrovna takový, povíte-li mi, kde štěp ten jste koupil. K soudu proto snad nepůjdeme.“

„A proč bychom nešli?“ zvolal podrážděně Zalabák, myslí, že zmínkou o soudu naráží sou sed schválně na jeho vášeň sudičskou, a dodal po chvíli: „Já aspoň na leďajaké porovnání domáci nedrřím pranic. Nejlépe, když je to všechno pěkně úředně a na kolku; to má svou váhu a platí. Či nemyslíte?“

„Proč bychom chodili na úřad, když vám ochotně nabízím, co budete chtít sám,“ vykládal klidnou řečí Petrásek. „Žádáte-li za štěp zlatku, dám ji; chcete-li dvě, i ty bych dal, jen abych měl svatý pokoj a bylo bez třenice a soudních tahanic. Vždyť nejde tu o hlavu, nýbrž jen o nedávno zasazený štípek . . .“

„O prosím, žádný štípek, ale pěkný, řádný štěp jabloňový, druhu tak zvaných půlliberních, ovoce chutného a u nás vzácného.“

„Ale vždyť byl — jak jsem doslechl — teprve letos z jara zasazen a nemohl by ještě mít ovoce!“

„Kdož to ví?“ namítal Zalabák, potměšile se usmívaje, a doložil: „Než, dejme tomu, že by letos neměl ovoce — zpravidla nemívá štěp přesazený téhož roku ovoce — ale napřesrok mohl by už míti, či nemyslíte?“

„No, budiž, jak chcete, že by měl váš štěp ovoce, již napřesrok: jedno, dvě tři jablka, jak to bývá... a čítejme jedno jablko za 10 krejcarů... nenabízím-li vám dosti?“

„Nepopírám, sousede,“ vytácel se sudič jako úhoř, „a na obrátku zase popírám; štěp můj jabloňový, druhu tak zvaných půlliberních, ovoce chutného a u nás vzácného, je pro letošek již zničen, nezapustí kořenů, nerozloží větví a zasadíte-li mi jiný na témže místě, byť i časně z jara, neponese dle vaší řeči ovoce až napřesrok, tedy za dvě leta, a až bude jabloň ta státi deset let, jeden rok s úrodou bude ten tam; ten navždy bude scházeti... ano, scházeti...“

„Abyste, sousede, věřil,“ přejal opět slovo Petrásek, „že jsem člověk mírumilovný, a chci v této obci žíti v pokoji s každým, tedy i s vámi, zakončil bych rád dnešní jednání s vámi klidně a v dobrotě. Jak vyrozumívám, jde vám o jeden rok úrody na štěpu; budiž. Vezměme tedy třeba ten rok desátý, kdy štěp byl by již pěkně vyspělým stromem a měl by plný pytel jablek, ač mladá jabloň nemívá velkých plodů nikdy mnoho, protože by její větve jich ani neunesly. Ale dejme tomu, že by desátého roku bylo těch jablek půlliberních, druhu chutného a u nás vzácného, jak pravíte, plný pytel, čítejme to ovoce dosti draze, pak více nežli 5 zl. za ně byste nestržil. A těch 5 zl. nabízím vám dnes a jsem ochoten příští neděli peněžitou částku tu vám osobně přinést, abyste poznal, že mi na dobré

vůli a přátelské shodě se sousedem mnoho záleží. Nuže, přijímáte mou poctivou nabídku? Na důkaz toho a poněvadž se již připozdilo, podejte mi na rozhodnou pravici!“

Petrásek přistoupil blíže k Zalabákovi, leč ten odvrátiv se od něho a ani nepromluviv, vyšel rychlým krokem ven ze světnice na nádvoří.

Soused Petrásek, hanbě se v duchu za svou až směšnou povolnost a umírněnost v jednání s člověkem, který vlastně ani neví, co chce, vyběhl rovněž rychle za ním na nádvoří a nepozdraviv ani, spěchal domů. Rozčílil se tak, že nemohl večereti; leč když ulehl na lože, usnul přece dosti brzy; po denní únavě spal dobře až do kuropění. Po té den, dva měl z podivného jednání Zalabákova plnou hlavu, ale pak se uklidnil, zvláště když ho žena jeho potěšila: „Nevídáno; vždyť ti hlavu nesrazí k vůli ledajakému štěpu!“

Náš sudič chtěl mítí stůj co stůj proces a proto již druhého dne šel do Králové Dvora, a za 14 dní byl tam volán i Petrásek. Soudce rozhodl, že Petrásek má koupiti stejně velký štěp jabloňový druhu půlliberních a zasaditi jej na mezi na místo zlámaného.

„Ale vždyť jsem to chtěl učiniti sám a ochotně jsem se k tomu nabízel,“ povídá Petrásek k Zalabákovi, když vycházeli ze soudní síně. „A kdy mám štěp ten zasadit, sousede?“

„Zeptejte se slavného soudu, já s každým jednám pouze skrz ouřad,“ odsekl mu tázaný, jsa mrzut, že nepochodil, jak chtěl.

I vrátil se Petrásek zpět k soudci, prose, aby mu sdělil, kdy má nový štěp zasaditi.

„Zasadte ho třeba hned, anebo ještě lépe, počkejte až do jara, aspoň budete mítí do té doby od sudiče pokoj.“

Zalabák šel sice po měsíci k soudu okresnímu a stěžoval si tam, že nový štěp není dosud na místě; leč soudce ho odbyl, řka, že nařídil sám Petráskovi, aby štěp zasadil až z jara, a při tom že zůstane.

Protože náš sudič měl již zatím jinou při se sousedem Morávkem, jenž prý si přioral kousek společné meze, dal skutečně Petráskovi pokoj až do jara.

Jakmile však byl nový štěp zasazen do země, jal se souseda týrati znova; tu tvrdil vášní zaslepený sudič, že to není štěp z té ovocné školky, kde byl koupen předešlý; pak zase že není tak silný, tak vysoký a úhledný, jako byl dřívější — a následek toho: žaloba, stání, soudní komise, stání, odvolání, stání... až Petrásek byl z toho již všecek vrtohlavý a těžkomyslný. Vyhrál sice spor ve všech instancích, ale kdo nahradí mu to stálé zaneprázdňování, ty pochůzky k úřadům, kdy byla nejpilnější práce doma nebo na poli? A pak to stálé rozčilování!

A Zalabák? Sotva že prohrál proces s Petráskem a na zapravení soudních útrat sehnal peníze výpůjčkami od žida, již hnal se znova na souseda Morávka pro polní cestu, později táhal se opět se sousedem Ke j z l a r e m o pěšinu přes louku, konečně o mezníky u malé porostliny Zalabákovy, jež prý mu přesadil dolanský kovář — ze msty. Celá porostlina — téměř holá stráň — neměla ceny 80 zl., ale proces o ni trval více než tři leta a stál přes 800 zl., jež musil zaplatiti sudič Zalabák. A to byl také jeho poslední větší proces, pokud se naň u nás lidé pamatují.—

Po té šlo to s ním již rychle s kopce; četní věřitelé podávali si u Zalabáka dvěře, žaloba stí-

hala žalobu, načež následoval brzy odhad hospodářství, exekuční prodej usedlosti a konečně stěhování se sudiče z prosouzené pěkné živnosti hospodářské na žebřinovém voze, taženém dvěma hubenými kravkami, do blízké farní obce Havlo-
vic, kde pronajal si malou chaloupku s kouskem pole. Při tom, aby se obživil, chodil po statcích podělkovat nebo k panskému dvoru na práci.

Trpkým trestem za vášeň, jíž tolik hověl kdysi, byla mu nejen těžší práce, jíž byl odvykl, ale i všelijaký břitký vtip a lidský výsměšek, kterým býval téměř všude vítán a provázen! I ta malá drobotina, jakmile ho někde shlédla, pokřikovala za Zalabákem: „Doktore! Advokáte! Kaulouse! Sudiči!“ —

Věru, sudiče nepolitoval nikdo a lidé si oddechli teprve, až když mu po několika letech ustlali za bílou zdí hřbitovní.

Ve zlé paměti žije však Hořanský Zalabák dosud v celém Podkrkonoší.

Dědictví sv. Jana Nep. v Praze, založené roku 1835, jest ústav k vydávání dobrých knih českých pro lid. Rokem 1907 počínajíc vychází nákladem tohoto Dědictví každého roku knih několik.

Údem dědictví se stává, kdo složí jednou pro vždy **20** korun. Rod, škola, obec, spolck nebo knihovna stávají se údy, složí-li jednou pro vždy **40 K**. Vklad možno též splatiti **ve dvou ročních lhůtách** po **10 K** (u rodů, spolků atd. po **20 K**).

Přihlášky nových údů přijímá ředitelství Svatojanského dědictví v Praze IV., Hradčany. Nově přistouplý člen dostane mimo podíl toho roku, kdy se přihlásil, ještě darem některé **starší** knihy dle ustanovení ředitele „Dědictví“.

Za nepatrný obnos **20 K**, u rodů atd. **40 K**, jednou pro vždy složený, dostávají údové každého roku několik knih **zdarma**.

Jak veliká to výhoda, již by každý k svému vlastnímu prospěchu měl užiti!

Přistupujte hojně k našemu „Dědictví“ a jiné k tomu povzbuzujte!

Ředitelem „Dědictví Svatojanského“ jest praelát Dr. **Josef Tumpach**, metropol. kanovník u sv. Víta na hradě Pražském.

Rukopisy pro „Dědictví“ přijímá Dr. **Antonín Podlaha**, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze-IV., redaktor „Dědictví Svatojanského“.

